

HECE TAŞLARI

aylık şiir dergisi

80.on5ekim2021

BU SAYIDA

- Metin Önal Mengüşoğlu / Üç
- Cahit Koytak/ Onbir
- Nurullah Genç / Onüç
- D. Mehmet Doğan / Ondört
- Arif Ay / Ondokuz
- Nurettin Durman / Yirmi
- Mustafa Özçelik / Yirmiki
- Cihan Aktaş / Yirmibeş
- Nihat Nasır / Yirmidokuz
- Mustafa Başpınar / Otuzbir
- Mehmet Aycı / Otuzdört
- Reşit Güngör Kalkan / Otuzbeş
- Gülbahar Ay Satan / Kırk
- Ersin Ertuğrul Satan / Otuzsekiz
- Ferhat Çiftçi / Kırküz
- Behçet Gülenay / Kırkbeş
- İbrahim Eryiğit / Kırkyedi
- Salih Erayabakan / Kırksekiz
- Muhsin Önal / Elliiki
- Nevzat Akyar / Ellisekiz
- Yasin Mortaş / Altmışbir
- Metin Önal Mengüşoğlu / Altmışdört
- Tayyib Atmaca / Altmışaltı
- Betül Önal / Altmışsekiz

hece taşları

● aylık şiir dergisi

yayın yönetmeni

● tayyib atmaca

son okuma

● muhsin önal

kapak fotoğrafı

● yasin mortaş

muhabbet yeri

● haydarbey mh. 32077. sokak
armada/2 d blok nu: 6
onikişubat / kahramanmaraş

● 0535 391 92 50

● www.hecetaslari.com
hecetaslaridergisi@gmail.com

● 80. sayı 15 Ekim 2021

● issn 2149-4509. (e-dergi)

● Metin Önal Mengüşoğlu

Gözyaşı

Çarşılara da yağmur iniyor ince telden
Elbisemle astarın arasına düşüyor
Bu kumaş soğuk suyla akrabaymış ezelden
Sırtım yanıyor sanki parmaklarım üşüyor

Resmim için şahane bir tuval dokuyordu
Kesik elyaflarıyla kurşuni iplikleri
Gökyüzü hangi yüzle kalbimi okuyordu
Sızlatırken rutubet büzülen ilikleri

Atımın sırtındayım bana koşuyor dağlar
Bir kavşakta yol kesti şahın köse sakası
Avazım çıkmıyor ki beni burda kim duyar
Sultanların halkına elbet yoktur şakası

Buğday ekelim hadi sonra gelincik bitsin
Su geldi su diyerek tellal çıksın sokağa
Önümüzden parlamış atlar fırlayıp gitsin
Sular yosun bağlasın viyaklasın kurbağa

Aranızda itiraf mahrem değil mi kızlar
Ne kadar utangaçtı ablaların yaşmağı
Ne kadar aynasızsa o kadar taraksızlar
Kirli kelimeleri tanımıyor dudağı

Söylüyordu bir şair “hiç gözler yaşarır mı,
Şu sinemizde yatan “zalım ürek yanmasa”
Hiç atına binmeyen menziline varır mı
Ayağı üzengide kırbaça uzanmasa

● Metin Önal Mengüşoğlu

Babamın Meşin Çantası

-Babama, amcama tüm demiryolculara-

Mazgirt Kalesi'nde taştan mağara
Eşküyadan kaçan mazlumun evi
Ölüme erişir yol vara vara
Korkular besliyor o mor alevi

Bir seyyahtı babam, çıkar giderdi
Ömrünün yolunda hiç geç kalmadı
Anam çantasını eline verdi
Rüzgâr şapkasını yele almadı

Üniformasında bir yığın yıldız
Göktekiler ile yarışarlardı
Ne çaresiz kaldı ve ne de yalnız
Toz zerrelerinden ahababı vardı

Bir el işmarıyla kalkardı tren
Burnundan soluyan aygırlar gibi
Uzak menzillere durmadan giden
Say ki göçmen kuşlar onun rakibi

Babamdı ne sürpriz serüvenleri
Masal diye kulağıma aktardı
Ondan bana geçen köklü genleri
Sarmaşık benzeri ruhumu sardı

Hasrete dost ayrılığa abone
Yollar onun kadim akrabasıydı
Hangi engel nerde çıksa önüne
Yönünü çeviren insan hasıydı

Meşin çantasında sefer tasları
Üç beş kurabiye ve vişne suyu
Kimi görse ölgün ve benzi sarı
Paylaşır ekmeği böyledir huyu

Yavrusunun süt bebeklik kokusu
Çıkmaz hatırından ezberlemiştir
Beynini çatlatsa bile uykusu
Evvel ahir düşündüğü hep iştir

“Hey ateşçi! Demlendiyse bir çay ver
Kıtlamanın keyif vakti yaklaştı
Şu makinisti de adamdan say, ver
Kelle şeker bize çok uzaklaştı.”

İncecik demirler uzanıp gider
Sesler ve sislerle dolardı kalbi
Koyun sürüsünde yanlıs bir rehber
Allah’ın saf kulu köyün garibi

Bu demir canavar söz dinlemiyor
Koyun sürüsüne süratle daldı
Canlı mısın yoksa cansız, demiyor
Bütün hayvanları altına aldı

Ne müsekkin vardı ne de bir ilaç
Mahzun yüreğini neyle dağlasın
Çoban hem çaresiz hem üç gündür aç
Ya onun derdine kimler ağlasın

Tren yürür babam Kur’an okurdu
Kondüktör sorarken rekât ne demek
Ne zaman ki babam namaza durdu
Şu dünyada neye yarar bu emek

Seccadesi kırk yamadan mürekkep
Marşandizin kömür karası sinmiş
Anam yıkamayı istiyordu hep
Babam “bırak buna melekler inmiş”

Vakti yoktu avarelik yapmaya
Sanki hiç çocukluk yaşamamıştı
Uçmak istiyordu güneşe aya
Yolların kahrına böyle alıştı

Bazen oturmaktan yoruluyordu
Ayakta durmayı nasıl severdi
İnsanın doğumu ölmekten zordu
İnsanlık bundan da daha zor derdi

Ebedi bir gezgin gibi dolaştı
Dünyası küçüktü yüreği büyük
Köprüler, denizler, dağları aştı
Sırtında treni kadar da bir yük

Tiryakisi kimdir yolculukların
Babam bu tarife tam denk düşerdi
Dün ve bugün nedir, ne zaman yarın
O, lokomotif zamanı verdi

Çantasından tavşan çıkmadı asla
Doluydu dönüşün sevinci eve
Lokum kokusuyla dolardı sıra
İri Diyarbekir karpuzu bir de

Sade yüreğinde değil merhamet
Çantasında bile onu taşırdı
Her şehirden lehçe sanki bir demet
Su satıcılardan birkaç lakırdı

Buğulu resimler geçer zihninden
Genzinde tünelin boğan kokusu
Asla haberi yok hasetten kinden
Bozulmamış fitratının dokusu

Doksan dört yıl dünya onu taşıdı
Meşin çantasını göçünce açtık
Baktık bir kat esvap o bize kaldı
Onu yoksul birisine bıraktık

● Metin Önal Mengüşoğlu

Son Şahit

“Ve senin Rabbin ne zaman Âdemoğulları’nın sulblerinden onların soylarını çıkaracak olsa, onları kendileri hakkında şahitlik etmeye çağırır: ‘Ben sizin Rabbiniz değil miyim?’ Onlar cevaben: ‘Elbette’ derler, ‘Buna şahitlik ederiz!’ (Bunu böylece hatırlatıyoruz ki) Kıyamet Günü’nde ‘Doğrusu bizim bundan haberimiz yoktu’ demeyesiniz.” (Araf Suresi: 172)

Eğilip de kulak verdiğin zaman
Yazarlar ismini tutanaklara.
Uykuda kâfidir sesini duyman
Gömülen ölünün dünkü mezara

Ölü öksürür mü; sen düşüne dur
Okyanus çağlasın kulaklarında.
Ötelerden kalbe ayan olmuştur
Çok mucize yatar yerin altında.

Şu fani dünyaya bir daha gelsem
Uçurtmasız koymam, hiçbir çocuğu
Hiçbir aydınlığı kesmesin gölgem
İkinci hayatta alsam soluğu

Kaf dağından geldim; esvabım tozlu
Çehremde toprağın derin izleri,
Su içtim çeşmeden hem iki gözlü
Gönlüm bu sofraya bekler sizleri.

Nasipsiz tüccarı bu kervanların
Gözlerinde uyku açlığı vardı;
Heybesinde zaman, bugün ve yarın
Kalbini unutuş kaygısı sardı.

Bir yetime selam da mı vermedin?
Evde iki canlı kadının yok mu?
Yok mu okşamayı bekler bir kedin?
Bir tebessüm göster ölmezsin; çok mu?

Tarlandaki kuşu kovaladın mı?
Bir kurbağa taşladın mı göllerde?
Denize girerken hiç susadın mı?
Dostun şerbetine su katan nerde?

Baharda canlanan tomurcuklarla
Beraber canlanır sanma ruhunu;
O gümüş çiçekler bezense karla
Ebedi ölüme benzetme bunu.
Okun on ikiye saplandı ama

Kalbine felaket maraz bulaşmış;
Saçını başını boş yere yolma
Saat beklediğin zamanı aşmış.

Konduğun istasyon ıssız, kimsesiz
Şehir surlarının çok uzağında;
Kovulmuş güvercin kadar mı aciz,
Bir korku oturmuş üst dudağında.

Kampanalar çaldı, tren kalkacak
Kanatsız uçmayı ezberlediysen,
Düşünürsen kurtulursun sen ancak,
Boğulmazsın; eğer yüzmeyi bilsen

Açlığına fiske at; gitsin gemi
İftar saatidir büyük tatminin,
Teçhizat zayıftı, kaptan acemi
Meleklerle ihtiyacın var senin.

Haritanı düzgün katla, doğru bak
Dursun kulağında kurşun kalemin;
Öteler elbette beriden uzak
Bütün derdi budur cümle âlemin.

En doğru pusula kalbin, unutma!
Kılavuz da odur, rehber de odur.
Başka yol gösteren kimseyi tutma
Son şahit! Kendini şimdi yola vur.

Hazineler biter, herkes çekilir
Muhkem kasalarda fare deliği,
Devlet mührü kor ateşte zor erir,
Suya versen sağaltırsın çeliği.

Ekmek kıymetini yitirdi belki
Orman uğultusu işitilmiyor;
Ulu rüzgârların susması ne ki,
Deniz çağıltısı bile gelmiyor.

Gece yok, gündüz yok ve zaman durmuş
Akıllı evlerin kapısı açık;
Kapının ağzında ölümcül bir kuş,
Tüyleri turuncu, ağzı ufacık

Gömdüğü cevizi orda unutan
Hırsız kargaları unuttur muyum?
Zamanı şaşırp gündüzün yatan
Köpeğe bağırmak benim de huyum.

Arza son fidanı diken sen ol ki,
Son şahit yazılsın ismin deftere.
Arzda son cefayı çeken sen ol ki,
Mahkemede ceza alma yok yere.

● Metin Önal Mengüşoğlu

Temmuz Meydanı

I.

Esirgeyen, bağışlayan Allah'ım
Sen görensın, Sen bilensın, işiten
Düşünmeden oturmaktı günahım
Bu darbede ayaktayım işte ben

Namlunun ucuyla evi yıkılan
Mamaklı Mehmet'in boyu kısaldı
Tankın egzozuna gömleği tıkan
Kazanlı Yusuf'la cepheye daldı

Bir uçak ansızın patladı geçti
İkinciye fırsat vermedi Kerim
Kenardan en koca kayayı seçti
Dedi: "yakınıma gel ki görevim!"

Rütbesiz er şaşkın, emir kuluydu
Çevirdi tüfeğın ucunu yere
Baktı karşısında, amcaoğluydu
Gömüldü yüreği sonsuz kedere

Arzı silkeleyen bomba patladı
Bastonlu ninenin ayakucunda
Kadın: "Allah" dedi, tanka atladı
Gördük; çok cevher var insanoğlunda.

II.

Genç bir kızı gördüm, yumruk havada
Ben ayrıldım, orda, telaşım kaldı
Ulvi hayatına ederken veda
Dedi ki: “asfaltta naaşım kaldı!”

Demir tanklar sıra sıra dizildi
Genç kızın cesedi böyle ezildi
Katil, rütbeliydi, insan değildi
Yüzüne atmaya bir taşım kaldı.

Geldiler taşradan, köyden, ilçeden
Ölüler farksızdı demir külçeden
Bebekleri bomba ile linç eden
Zalime verecek bir başım kaldı

Yüreğini silah gibi kullanan
Kendisinden önce dostuna yanan
Her dakika yalnız Allah'ı anan
Kim bilir kaç mümin kardeşim kaldı.

Halkın türküsüne eşlik ederken
Hepimiz bir anda “ya Allah!” derken
Üstümüze kızıl ateş inerken
Temmuz meydanında gözyaşım kaldı.

● Cahit Koytak

Gök Gürlüyor: Metin Bu, Metin!

I.

Gök gürlüyor: Metin bu, yahu!
Metin bu, kapımı çalan!
Yani kucaklar dolusu dostluk
Ve muhabbet, dostun hasından,
Kardeşlik, vefa ve erdem:
Kış ortasında bahar yağmuru bu!
Bir de şiir, şiir, 'şiir ve hikmet',
Yani nizasız, cedelsiz, kansız ganimet!

Elli şu kadar yıldır
Ne zaman aklımdan geçirsem
Dostum ve yoldaşım Metin'i,
Ben de, tıpatıp onun gibi
Ateşi bağrında, dumanı burnunda
Onsekiz, yirmi yaşında
Serkeş bir delikanlıya
Dönüşüyorum hemen o saat.

Evet, evet, tam bu dediğim gibi
Biz ikimiz ne zaman birlikte yola koyulsak,
İbrahim'in, daha delikanlıyken,
Biri dışında, tapıntaki bütün putları kırıp,
Balyozu (ya da baltayı)
En büyüğünün boynuna astığı çağa,
Onsekiz yirmi yaşına yani
Birlikte geri dönüyoruz:

Yüzleri, dilleri, halleri,
Doğdukları yöre gibi esmer
Ve engebeli,
Gözleri, putkırıcı bilinçle parıldayan,
Bakışları dağların ve çağların ötesinde,
Gökte maden, yerde ayna arayan
İki genç madenciyiz biz,
İki hercai şair...

II

Sevgili Metin,
Senden ve eserinden sözeden
Bir yazı istedi, dergisi için
Genç bir editör benden.
Oysa, yazabilseydim,
Birkaç sayfalık bir yazı değil,
Bir kitap yazmak isterdim, senin için.

Ama bilirsin, düzyazı olarak,
Değil bir kitap, bir sayfa bile yazmak,
Dikenli yolda çıplak ayakla
Yürümek kadar
Zor geliyor bana her zaman,

Ve yine bilirsin, ben, yalnızca
Ortalıkta zaten yazılı olanları,
Yani hayatlara, rüyalara,
Akan zamanlara, donan zamanlara,
Dağlara, taşlara, ırmaklara,
Çiçeğe, böceğe, ağaca ve insana
Ve en çok da kendi içime,
İçimdeki aynalara,
Mağara duvarlarına yazılı olanları okur
Ve aklımda kalanları
(Bence bütün şairlerin yaptığı gibi)
Kendi kırık dilimle şiire 'benzeterek'
Geçerim defterime.

İşte bu akşam üzeri yolda yürürken yine,
Bazen elimdeki kitabı,
Bazen de içimdeki kitabı okuyorum
Ve içimdeki kitabın önsözünde,
Mağaranın eşiğinde
Şunları yazılı buluyorum, dostum:

“Eğer sahici bir dostluksa,
Biriyle, bir ömür boyu
Birlikte inşa ettiğiniz,
O zaman bil ki, senin içine yazılan
Onun da hikâyesidir,
Nasıl, onun içine yazılan
Senin de hikâyense...”

15 Kasım 2020

● **Nurullah Genç**

Metin'dir; Gözleri İsyan Karası

Aziz Dostum ve Ağabeyim

Metin Önal Mengüşoğlu İçin Muhabbetle

Eğri bakışlara, kirli yüzlere
İşaret parmağından bîhaber
Rehinelerine yeryüzünün

Kımıldayan bir yaprağın sesini
Duymamak nasıl da ağır
Bakar ki adam mı yürüyen gölge
Gölge mi yürüyen adam
Gündüzden doğan geceyi
Geceden doğan gündüzü
Bilmemek nasıl da ağır

Var oluşun dergâhına
Eğilir ve sunar omuzlarını
Özgürlüğün seccadesine
Eğilir ve koyar kalbini
Kul olmanın sultanlığını
Yazıp hecelerin toynaklarına
Koşturur atları alacakaranlığa

Diz kapakları ve avuçları
Tek olana meftun bir hâl üzredir
Yarası, hicran yarası
Gönül evi gök yurdudur, Metin'dir
Gözleri isyan karası
Eğri bakışlara, kirli yüzlere
İşaret parmağından bîhaber
Rehinelerine yeryüzünün

Üç Şehir Arasında Bir Mengüşoğlu

Elaziz, Malatya, Bursa...Dördüncüsü de var, İstanbul ama onu tasnif dışı tutuyoruz.

Metin Önal Elazizli, bu şehre 1937'den beri mecburen, mecburiyetten "Elazığ" deniliyor. Harput'da doğmuş, çocukluğu orada geçmiş. Gençliğini Malatya'da idrak etmiş. Sonra İstanbul var ve nihayet Bursa. Bursa'da karar kılmış. Devlet memuriyetine bulaşmamış. Belki de bu sebeple bir müddet ticaretle uğraşmış. Bu yüzden onun esas olarak müstakil bir edebiyatçı ve mütefekkir olduğunu söyleyebiliriz. Şunu da boşuna söylemiyoruz, bu yolu seçmek çetin bir yolculuğa çıkmaktır. Mengüşoğlu, birçok mevzuda zoru seçmiş bir yazarımız. Nasıl "aydın" olunur sorusunun cevabı bu seçimlerde gizlidir.

İnanç ve fikir dünyasının şekillenmesinde Malatya öne çıkıyor, hayatı tanıma ve düşüncesini oturtma denildiğinde İstanbul esas. Bursa ise yaşama ve yapma mekânı.

Onun bütün yaşadığı şehirlerin hakkını verdiğini söyleyebiliriz.

Elazığ'ı, Harput'u hem bir şehrengizle anmış hem de *Yerler Mühürlendi* romanında tasvir etmiştir. Yerler Mühürlendi'deki sükûnet, yalınlık çok az edebiyat eserinde rastlanır cinsten, Harput Şehrengizi'nde yükselen asabiyet ve hissiyat bu itibarla daha da dikkat çekici.

Malatya'nın düşüncesinin teşekkülünde mühim bir yeri var, bunu her fırsatta dile getiriyor. Bursa'da yaşıyor, yaşadığı yeri edebiyatla, fikirle zenginleştiriyor. Gençlerin yetişmesi için çaba harcıyor. Hayatı ideali, davası. Bu bir nesil meselesi, diyeceğim geliyor; çünkü şimdilerde böylelerine pek rastlanmıyor.

Mengüşoğlu yüksek tahsilini yaptığı İstanbul'a da borçlu kalmamaya çalışıyor!

Tefekkür ve Edebiyat

Bizde edebiyat fikirden ayrılmaz. Bütün hatırmızda olan fikir adamlarımız aynı zamanda edebiyatçıdır, ekseriya şairdir. Fikir yönü ağır basanların da edebiyatla uğraşmışlığı vardır, Nureddin Topçu gibi.

Metin Önal, yazı hayatına edebiyatla girdi. Şiir yazdı, hikâye yazdı ve edebiyatı hiç bırakmadı, şiir yazmakta devamlı oldu. Fakat fikir eserleri vermeyi de sürdürdü. Düşünce-iman bütünlüğü onun fikir

eserlerinde olduğu kadar edebî verimlerinde de esastır.

20. yüzyıl edebiyat için zor bir asırdı, dil üzerinde oynanan oyunlar, edebiyatın toprağını fakirleştirdi. Bu yüzyıl düşünce ve iman için daha da zor bir devirdi. Tefekkür değil, ideolojiye, onu temsil eden otoriteye boyun eğmek esastı.

Milletimizin Osmanlıdan Türkiye'ye geçişle yaşadığı kırılmayı hiçbir toplum yaşamadı, desek yanlış olmaz. Bu topraklarda 9 asırdan beri var olan ve milleti yapan değerler, bir kenara atıldı. Bir kenara atılmakla da kalınmadı, karşı değerler dayatıldı.

Bunun çeşitli safhaları var fakat esas eğitim öğretim sistemi ile yapılanıdır.

Türkleri bu coğrafyaya çeken saik dinî idi. Alparslan sefere çıktığında hedefinde Filistin vardı, Mısır vardı. Belki de Anadolu'yu dönüştürmekti. Fakat kaderin sevki, Doğu Roma'nın haris imparatoru Alparslan'ı savaşa zorladı. Alparslan eğer asker sayısı, silah, teçhizat vs. hesabı yapsa idi, elbette bunları hiç hesaba katmamıştır demiyoruz, savaştan imtina ederdi. Alparslan'ın misyon savaşı Malazgirt'tir. Bunu bilmiyordu, muhtemelen seziyordu. Kefeni olacak beyaz elbiseyi giyerek harp meydanına girdi. O Malazgirt'te bir sahneyi kapattı, yeni bir sahne açtı. Bir yıl sonra bir suikast sonucu şehid oldu...

Bu azın çoğa, zayıfın güçlüye galebesi olması itibarıyla benzersiz bir savaştı, daha mühimi belki de Alparslan'ın muzaffer bir sultan olarak Bizans imparatoruna mağlup hükümdar muamelesi yapmamasıdır. Anadolu'yu açan asıl zafer buradadır. Galip, mağlup ettiği ile bir arada yaşayacağını ilan ediyor. Mağlup Bizans imparatoru, kendi toplumu tarafından hacil düşürüldü ve öldürüldü. Bunun üzerine Anadolu'ya akınlara izin verildi ve yerleşmeler hızlandı. Beş yıl içinde İznik'e ulaşıldı ve devlet merkezi burada kuruldu. Çünkü asıl hedef İstanbul'du.

İstanbul bu kadar yakında, fakat onu ele geçirmek bu kadar kolay değildi ve elbette burada toprağa basmak, kökleşmek, medenî olarak da güçlü olmak gerekiyordu. Yoksa bir şehri çapulcular da ele geçirebilir, fakat o şehri yıkmadan yenileyerek sürdürmek büyük bir tecrübe ve birikim gerektirir.

Din, Müslümanlık bu toplumun varoluşunda birinci öncelikti, asıl yapıcı kaynaktı. Düşmanları da

onu öyle biliyordu ve savaşın Müslümanlarla olduğunu bilerek savaşıyorlardı.

Bu ruh, Millî Mücadele’de de ayakta idi. Mücadele işgalci küffara karşı yürütülüyordu. İslâm şairi olarak anılan Mehmed Âkif’in bu mücadelenin içinde bulunmasının sebebi de buydu.

Ta ki zafer kazanılincaya kadar!

Zaferi kazandıran millet ve onun değerleri, barıştan sonra bir kenara atıldı. Millete ait köklü ne varsa, hepsi ortadan kaldırıldı. Yeni bir millet (ulus) yetiştirilmek için devrimlere başvuruldu.

Dinî Muhtevanın Yeniden Oluşturulması

Dinin hayatın dışına itilmesi, din öğretiminin yasaklanması, dolaylı müdahalelerle dinî muhtevanın geriletilmesi (harf, dil devrimleri vb.) halkta derin bir hayal kırıklığı meydana getirdi. On yıl savaşmış, büyük zayıat vermiş, iktisadî hayatı canlandıracak insan unsuru yanında âlet edevattan da yoksun fakir halkın bu yıkıcı saldırılar karşısında tepkisiz kalması, çok da şaşırtıcı değildir. 1930’larda Orta Anadolu çiftçilerinin geçim vaziyetini araştırmak maksadıyla Ekonomi Bakanlığı’nın yaptığı araştırma, insanların en temel ihtiyacı olan yaşayacak kadar gıda almak imkânından yoksun olduğunu gösteriyordu. Ardından gelen 2. Dünya Savaşı, yoklukları katladı. Buna rağmen, inkılap adına insanlara zulümde bir eksilme olmadı. İmamlık yaptığı camide elif cüzleri bulunan hocalar dahi mahkûm edildi, süründürüldü.

Ancak 1950’lere doğru, bu konular konuşulabilir, yazılabilir hâle geldi. Modern dönemde dinî muhtevayı kavrama, kazanma ve hatta kitlelere yeni ifadelerle sunma çabaları bir taraftan öğretim sisteminde düzenlemeler yapılarak kontrollü tarzda serbest bırakıldı. Din öğretimine izin verildikten sonra doğru bir zeminde dinî bilgilerin öğrenilmesi, anlaşılması ve yorumlanması çabaları farklı zeminlerde de sürdürüldü.

İslâmı Asrın İdrakine Söyletmek

Burada Mehmed Âkif’in formülleştirdiği “*islâmı asrın idrakine söyletmek*” kavramı öne çıkar. Dinî konuların konuşulabilmesi, öğretimin çeşitli kademelerde mümkün hale gelmesi, konu üzerinde düşünme, tefekkür etme zeminlerini de çeşitlendirdi.

Malatya’da böyle bir zeminin oluştuğu, 1950’li, 1960’lı yıllarda müessir olduğu biliniyor. Belki bu zemin büyük bir birikime dayanmamakla, geniş kavrayışlı değerlendirmelerle zenginleştirilmekle eleştirilebilir. Fakat şundan şüphe yoktur ki,

bu halis niyetli bir kavrama çabası idi. Zaten bu zeminde beslenenler daha sonra daha geniş kavrayışlı bir düşünce zemini oluşturmak için çalıştılar. Metin Önal işte o isimlerin ilk safındadır.

Mengüşoğlu’nun bir kitabına başlık yaptığı “*Düşünmek Farzdır*” hüküm cümlesini İslâm’ı asrın idrakine söyletmek cümlesinin yanına koymak gerekir. Âkif’in,

“*Doğrudan doğruya Kur’an’dan alıp ilhamı*

Asrın idrakine söyletmeliyiz İslâmı”

Cümlesinin tamamlayıcısı olan

Kuru da’vâ ile olmaz bu, fakat ilm ister.

Mısraı pek hatırlanmaz.

Müslüman zihni, dünyanın birikimini döneminde veya dönemi öncesine ait olsun dikkatten uzak tutmamıştır. Dış dünyada olup bitenleri görmezden gelerek, kendi kabuğuna çekilerek var olmak, 19. Asırda vahhabilik olarak tezahür etmiş, buna karşılık batıyla yüzyıllardır temas halinde olan Osmanlı zihni dünya kavrayışını yeniden inşayı gerekli görmüştür.

Mehmed Âkif’in Mevlâna’nın pergel mecazında ifade ettiği tarzda bir ayağını sağlam bir zemine yerleştirerek diğer ayağı ile arayışa giren bir fikir önderi olduğunu söyleyebiliriz. Onun düşüncesinde, Kur’an merkezî bir yer işgal eder. Âkif, Kur’an-ı Kerim’in Müslümanın hayatını tanzim eden mevkiinden uzaklaştırılarak mezarlıkta okunan bir kitap haline getirilmesinden yakınır.

Âkif, Âsım kitabında Kur’an’ın hayatımıza dönüşünün nasıl mümkün olabileceği sorusunu cevaplamaya çalışır. Önce medresenin “çoktan yürüdüğünü”, yani bittiğini, tesirini kaybettiğini; İbnü’r-Rüşd, İbn-i Sina, Gazâlî, Seyyid (Şerif Cürcani), Râzî gibi âlim ve mütefekkirlerin geride kaldığını belirtir. Bu noktada şerhçilik geleneğini eleştirir, on şerhe bakıp, bir kuru ma’nâ çıkarıldığını, yedi yüz yıllık eserlerle bu dinin ihtiyacını telafi etmenin kabil olmadığını söyler.

Ona göre, zamana bağlı olarak ortaya konulan eserlerin ötesine geçmek, geçmiş bilgileri de taşıyan bugünkü birikimimizle konuya yaklaşmak gerekmektedir.

Tabîî doğrudan doğruya Kur’an’dan ilham almak öncelikle yüzyıllardır çözülememiş ictihad meselesini önümüze getirmektedir. İctihadın zorlukları çok tekrarlanmıştır. Âkif de bu zorluklardan bahseder, fakat yine de “ilham” olarak da olsa, Kur’an’ın hayatımızın düzenleyicisi olması fikrini savunur.

İkinci mısra da bazılarınca “İslâmı asra uydurmak!” şeklinde anlaşılmak/ anlatılmak istenmiştir.

Mehmed Âkif, sadece Kur'an'ı çok okuyan, ezberleyen bir mümin değildir; Kur'an'ın hakikatini anlamaya ve anlatmaya çalışan bir noktada durmaktadır. Şiirlerinde ortaya koyduğu düşünce dünyası, Kur'an merkezlidir. Bu yüzden doğrudan veya dolaylı olarak Kur'an'a atıflar bir haylidir. Bazı mısraları, beyitleri Kur'an âyetlerinin şiir olarak meali-ifadesi şeklindedir. Yazılarında çoğu defa Kur'an âyetlerinin tefsirinden hareketle görüşlerini geliştirir. 1912'de İstanbul'un selâtin camilerinde başlayıp 1922'ye kadar cami kürsülerinden verdiği vaazlarda, âyet meallerine, tefsirlerine çok sık yer verir. Âkif'in, yaptığı işin gereği olarak serbest bir tefsir tarzını benimsemiştir. Onun yaptığı esas olarak lafzî (literal) tahliller şeklinde değildir, öze, ruhla ilgilidir. Âkif, lafzî tahlillerin öneminin farkındadır. Onun esas gayesi, Kur'an'ın mesajını en etkili şekilde gününün insanına ulaştırmaktır. Âyetin hedeflediğini beyan etmek veya varmak istediği sonuca işaret etmek şeklinde bir yorumlama tarzı geliştirir. Zıddını söyleyerek yokluğu halinde karşılaşılabilecek sonucu ortaya koymak yolunu seçtiği de olur. Âkif örneklerini gerçeklik üzerinden verir, böylece Kur'an'ın, nâzil olduğu devrin olaylarını izah ettiği gibi, günümüzde olup bitenler konusunda da kılavuzumuz olduğunu gösterir.

Âkif, ilim kavramını konunun merkezine koyar. Bu ilmin sırf bugünün bilgileri olmadığı açıktır; öncelikle Kur'an ilimleri olduğu şüphesizdir. Bu çağın insanı, bu ilimlerin tamamlayıcısı olmamakla birlikte yaşadığı dünyanın bilgilerine, düşünceyi harekete geçiren hadiselerine vâkıf olmaktadır. Bütün bunları yok saymak mümkün değildir. Bu yüzden, "günümüzde inancına sahip çıktığı halde asrın idraki kavramının dışında kalarak yazan, çizen, fikir ortaya koyan kimse yoktur" diyebiliriz.¹

Mengüşoğlu'nun bu çerçevede Mehmed Âkif'in takipçisi olarak görebiliriz. Bugünün Müslümanının dinin özünü kavrama cehdi, "düşünmek farzdır" cümlesi ile net şekilde ifade edilmektedir. Onun akıl merkezli bir düşünme tarzını seçtiği kolaylıkla öne sürülebilir. Fakat kendi ifadeleriyle, düşünce ve duygunun tek merkezi vardır, akıl da duygu gibi kalbin bir fonksiyonudur. Kalbin türlü fonksiyonları içerisinde düşünmenin ve duygunun muhtelif basamakları vardır.²

"İki kalbim yoktur, duyduklarım ile düşündüklerim aynı kaynaktan beslenir ve her ikisi de aynı

bilinç, idrak ve inancın mütercimidir. Güya aklın aşkı inkâr edip gönülden iman ettiğini söyleyenlerin düalist mantığı ve mantalitesi benden uzak olsun. İslâm öğretisindeki imanın bir bilinç, basiret, ilim ve nihayet akletme işi olduğunu şu şaşkın dünyaya ne zaman öğrenecek?"

Mengüşoğlu'nun sanatçı-edebiyatçı kimliği böylece anlaşılır hale gelir. Edebiyatın sözü, şiirin ifadesi kısadır, fakat daha etkileyicidir. Onun şiirleri dışında yazdıkları da teferruata boğulmuş şeyler değildir.

Metin Önal, sanatkâr ve mütefekkir kişiliğinin teşekkülünde yeri olanları açıkça ifade etmekten kaçınmaz. Malatya'da Sait Çekmekgil ve Sait Ertürk ona, sözü dinleyip doğrusuna uymak şeklinde usûl yönünden tesir etmiştir. Ne pahasına olursa olsun Hakk'a tanıklık etmelidir. Bu çerçevede "sözüm doğru olsun, odun gibi olsun tek" diyen Mehmed Âkif'e kendini yakın hissettiği görülebilir. Âkif'e ilgisini onunla ilgili konuşmalarıyla, yazılarıyla ve kitabıyla ortaya koymuştur. *Müstesna Şair* kitabı, bu bağlamda, bir teşekkür ifadesidir. Metin Önal'ın aynı zamanda bir aksiyoncu olan Necip Fazıl'a da ilgi gösterdiğini, biliyoruz "Ben ondan asla İslâm'ı öğrenmedim; o bana/bize bir cesaret aşısı yapmıştı" der. Onun yine bir edebiyatçı mütefekkir olan Sezai Karakoç'tan da beslendiğini biliyoruz.

Hareket Kardeşliği

Onunla ilk tanışıklığımız, Hareket dergisi sayfalarında olmuştur. Metin Önal'ın bu dergide yayınlanan şiirleri, bizim de şiir heveslisi olarak şiirlerimizi yayınladığımız 1960'lı yılların sonlarına denk düşer. Hareket, elbette Nureddin Topçu'nun gölgesi altında yayınlanır, fakat yayın anlayışı olarak hayli serbest bir zemindir. Sade tefekkür değil, edebiyat, sanat, estetik de bu derginin yapıcı unsurlarıdır. Mengüşoğlu'nun 1973'te yayınlanan hikâye kitabı *Gâvur Kayırcıları*, bizim 1975'te çıkan *Batıllaşma İhaneti* kitabıyla aynı zeminden beslenir.

Daha sonraki yıllarda, Türkiye Yazarlar Birliği çatısı altında Mengüşoğlu ile birçok faaliyette katıldık, Türkçenin Uluslararası Şiir Şöleni vesilesiyle yurtdışı seyahatlerde beraber olduk. Yol arkadaşlığından karşılıklı memnuniyet duyduk, bütün farklılıklara rağmen, iman ve fikir kardeşliğinden zerre inhıraf etmedik.

Şairin Şehre Dönüşü

Metin Önal'ın büyük tanımlamayı ikinci plana itmeden, zaruri kimlik yapıcı unsurları dikkate al-

¹ Bu konuyu *Hece* dergisinin 2021 Mayıs sayısında yayınlanan yazımızda ele aldık: "Şiirle düşünmenin zirvesi: Mehmed Âkif."

² Asım ÖZ'ün Mengüşoğlu ile yaptığı konuşma: "M. Ö. Mengüşoğlu: Karşı kıyıda biri var, insanların hizasında" *Dünya Bülteni*

ması için *Harput Şehrengizi* kitabını dönüm noktası olarak görebiliriz. Şair bu kitapla şehre ve toprağa dönmüştür, yazdığı görünüşte nesirdir, esasta ise şiir. Mutlakın peşinde olan şair, tevhidî bir evrensellik anlayışına sahiptir. Bu yüzden yerlilik, mahallilik veya millilik yakın durmadığı kavramlardır. Mutlak arayıcısı olarak “değişken ve izafi” gerçeklere fazla takılmamıştır... *Elaziz, Malatya* veya *Bursalı* olmanın ehemmiyeti yoktur. Hatta Türkiyeli, Suriyeli ve Makedonyalı olmak da mühim değildir. Onun bir şiir kitabının başlığı olan “*Ben Asyalı Bir Ozan*”daki Asyalılık da emperyalizme karşı mazlumların safında olmaya işaret eden bir tepki ifadesinden ibarettir. O aidiyetleri tek tanımlamaya irca etme arayışındadır, bu yüzden mahallî/millî hassasiyetler bir asabiyet kuşkusu uyandırır.

Metin Önal, oğlunun trajik şekilde kaybı üzerine şehre, eve yani *anneye* döner...*Harput Şehrengizi*’ni yazar. Kitabın daha başlarında okuyucuda şairin bu kitabı yıllardır kendinden uzak tuttuğu hassasiyetlerin kuşatması altında bir çırpıda yazdığı duygusu uyanır. Kitabın son sayfalarındaki şu cümleler tahminimizi doğrulayacak mahiyettedir. “*Oturdum on günde yazdım. Ama aralarına serpiştirdiğim şiirler şahit olsun ki, ömrümün buraya kadar olan kısmını hep Harput hasretiyle yaşamışım.*” (s.153) Kendine şiirlerini şahit tutan şair, Harput hasretine genç yaşta kaybettiği oğlunun hasretini de eklemiştir.

Metin Önal Mengüşoğlu, *Harput Şehrengizi*’nde Türkiye’nin beş şehirle sınırlı olmayan aidiyet/kimlik zenginliğini, medeniyet derinliğini gözümüzün önüne serer. “*Şehirlerin insanlara giydirdiği elbiseler vardır. Şehirlerde edindiğimiz eda ve vurgu, yürüyüş, atlama biçimleri, bakış, görüş zaviyeleri, tutum, duruş biçimi, oturma, ayakta durma formu vardır. Hepsi kendine özgü, şehrine özgüdür. Mensubiyetsiz bir insan tekinin acırım hâline.*”

Harput Şehrengizi hakkındaki yazıyı, *Metin Önal*’ın heyecanla karşıladığım, bir solukta okuduğum kitabı yayınlandıktan, elime ulaştıktan hemen sonra, sıcağı sıcağına yazmıştım. Yazı yayınlandıktan sonra bir müddet şairle yüz yüze gelme imkânımız olmadı. Ne eskisi gibi Türk dünyasında şiir şölenleri yapılıyor, ne de Kazakistan, Türkmenistan seyahatlerinde olduğu gibi *Metin*’le yoldaşlık edebiliyorduk, hatta Bursa’ya da yolumuz pek düşmüyordu. Nihayet, Dursunbey’de *Suçıktı* şiir şöleninde karşılaştık. Hep güzel şiirler okuyan *Metin Önal*, orada güzel bir konuşma yaptı.

“*Şair şehre döndü fakat şehir yerinde yoktu!*” dedi. İnsanoğlu, yitirdiklerini kaybedilmiş cenneti gibi

görür. İşte bu hissiyattır düşünceyi, sanatı, edebiyatı besleyen, kanatlandıran.

Bitirirken Başa Dönmek!

Bu yazıyı kaleme alırken, Mengüşoğlu’nun kütüphanesindeki kitaplarını yeniden gözden geçirdim. *Şehir Yollarında Bir Şair Gezgin* kitabını, seyahat yazıları nasıl olsa, havasında okumamışım. Bu bir bakıma bir seyahat kitabı, fakat aynı zamanda bir şehir kitabı. Bu kitabın birçok yazısı, şairin hayatıyla bağlantılı Malatya, Diyarbakır, Maden-Ergani, Dersim gibi şehirler ve kasabalarla ilgili idi... Bu yazılar başka bir kitapta hatıra yazısı olarak görülebilirdi. Mengüşoğlu kitapta bu topraklardaki köklü aile varlığı hakkında da ipuçları verir.

Doğrusu bu kitaptaki bilgiler bitmekte olan bir yazının devam etmesine sebep oldu. *Metin Önal*, hayatının bir safhasından sonra seçimlik bir soyadı edinir: *Mengüşoğlu*. Mengüçler, Mengüşler, Mengücekler, Anadolu’nun kuzey doğuya doğru kayan merkezinde hüküm sürmüş bir hanedandır ve *Metin Önal*, saltanatları sona erdikten sonra da bu topraklarda yaşayan ve muhtemelen itibar görmeye devam eden hanedanın 20.yüzyıla ulaşmış bir ailesindendi. Bu ne demektir? Mengüşoğlu bu toprakların bin yıllık yerlisidir! Dedenin kabri *Mazgirt* toprağındadır. 1960’lı yıllarda Keban Barajı yapılırken, resmî bir yazı ile babasından Pertek kalesinden hak talebi olup olmadığı sorulur. Artık bir devlet memuru olan babası, talepleri olmadığını bildirir...

Malazgirt zaferinden sonra Alparslan’ın Anadolu’da fütühat yapma vazifesi verdiği beyleri arasında Emir Mengücek de vardı...Malazgirt’ten hemen sonra bölgede hüküm süren ve adıyla anılan bir beyliğin kurucusu olur Mengücek bey... O ve soyundan inenler bölgede iki asırlık bir beyliği, her şeye rağmen sürdürmüşlerdir. Erzincan, Kemah, Divriği ve Şebinkarahisar bu beyliğin merkezlerinden. Mengüşoğullarını bugüne taşıyan şaheser yapı, Divriği Ulucamii ve Şifahanesi-medresesidir. Bu yapıların kapılarında taşla şekil vermede devrin ustalarının maharetini bugünün şartlarında açıklamak müşkil. Günün her saatinde farklı görünen bu esrarengiz kapıların, yılın dört mevsiminde hangi renklerle gözlerimizi alabileceğini tahayyül etmek bile zordur.

Mengüşoğullarının büyük merkezi Erzincan’dır. Erzincan her ne kadar ana yol üzerinde ise de bu nehirlerin ve dağların baskın olduğu coğrafyada iç iller, iç ülkeler olması şaşırtıcı sayılmaz. Divri-

ği Sivas bölgesinde, Mengüçeli'nin batı sınırındadır. Erzincan'dan Divriği'ye giderken Mengüçlerin merkezlerinden Kemah sarp kayalar arasından görünür. Bu manzaranın ön planında Melik Gazi kümbeti ve zaviyesi vardır. Mengücek Bey, hareket merkezi olarak bu ulaşılması güç, sarp yeri seçmiş olmalıdır.

Mengüşoğullarından Fahreddin Behrâmşâh âlimlere, şairlere değer veren bir hükümdardır. Genceli Nizâmî ünlü *Maḥzenü'l-esrâr* isimli eserini onun adına yazmıştır. Behramşah da onu 5000 dinar altın, 5 rahvan katır, 5 koşumlu at, hil'at ve elbise ile taltif etmiştir. Bu hediyelerden başka yanındaki-
lere şöyle söylediği İbn Bibî'nin *Selçukname*'sinde belirtiliyor: *"Eğer şiir başarılı olursa, hazineler ve defineler bağışlarım. Çünkü bu manzum kitapla benim adım bu fani dünyada ölümsüz olarak kalacak. Bu fani dünyada ve geçici âlemde unutulmadan kal-*

*mak ve ismin ebedî olarak anılması, çok büyük bir itibar ve ulaşılması zor bir başarıdır... Eğer Firdevsî Şehnâme'yi yazmasa idi, o devrin padişahlarını, taç sahiplerini, kim hatırlayacaktı?"*³

Metin Önal Mengüşoğlu Anadolu'nun tarihinde yeri olan bir hanedanın günümüze ulaşan bir ferdi olarak, bu topraklarda tarihin nasıl seyrettiğini, birçok şeyin kaybolmadan Selçukludan Osmanlıya, orada günümüze kadar geldiğine işaret eder. Yüzyıllar boyunca bu topraklarda ayakta kalan sistem, hanedanın resmî bir otoritesi olmadan, varlıklarını koruyarak gelmesini sağlamıştır. Doğrusu, Metin Önal'ın bilerek veya bilmeyerek buna işaret etmesi bana çok ilgi çekici gelmiştir, eğer o nakletmese idi, biz böyle bir bağlantıdan haberdar olmayacaktık...

3 İbn Bibî: *El Evamirü'l-Alaiye Fi'l-Umuri'l-Alaiye*. (Selçukname)
Haz. Mürsel Öztürk. Ankara, 1996 C. I sf.92-93

Bir Portre: Metin Önal Mengüşoğlu

Elazığ'da doğan Malatyalı; şayet Malatyalılık diye bir şey varsa, Malatyalılığın tüm özellikleri onun şahsında mündemiçtir.

Hukuk okudu ama diplomasını duvara asanlardan olmadı; yırtıp attı.

Maişetini onda dokuzda gördü ve ticaretle iştigal etti. Bursa'yı mesken tuttu; sırtını Uludağ'a yaslar, Yıldırım'da oturur. Harput, Eğin türküleriyle hasret giderir.

Öfkesini sesinin tokluğunda gezdirir; dobradır.

Gâvurluğun el üstünde tutulduğu, övüldüğü, hep kayırıldığı, yaşam biçimi haline getirildiği, gâvurlaşmanın medenileşmek sayıldığı, zihin ve ruhları işgal ettiği, üstelik bunun resmî eğitimle yapıldığı bir dönemde (dönem sürüyor hâlâ) "Gâvur Kayırcıları" adlı kitabıyla, içindeki hikâyelerden çok, adının çağrışımıyla fiyakalı bir giriş yaptı edebiyat dünyasına.

Ardından "Ben Asyalı Bir Ozan" adlı şiir kitabı edebiyatta durduğu yeri iyice belirginleştirdi. Bu kitabı da "Gâvur Kayırcıları"nda olduğu gibi adıyla Batıcılığa tepkinin, karşı oluşun bir belgesiydi:

*avrupa aptalı donkişot
hoşgörüsünü ekleyen Asya'lı derviş
insanı göklere uçuran vaazlarında
kafana taktığın kompitürün
arızaları
hangi ustaya muhtaç biliyor musun;
şüphe güvesiyle
demir çarklar arasına sıkışan
tırnak acısına
çare yok şarkkâri melânkolide
komplekte dragonlukta;
dün, ejderha korkusu
bugün Amerika masalı
tank, uçak ve bilumum
motor fabrikaları
taşır mı sanıyorsun seni
sonsuz mutluluğa, demir
kömür, çimento, petrol;
sen düşünmedikten sonra
sen
uyuşmuş bir kurtçuk gibi
kendini zehirleyen insan parçası
kopyacı merak.*

Sonra başka kitaplar...

Düşüncede, sanatta ve edebiyatta Seyyid Kutub kutbunun Türkiye'ye düşen gölgesi: "Düşünmek Farzdır"dan "Vahiy ve Sanat"a:

"Arayışlarım esnasında ilk gençlik yıllarında elde ettiğim literatür arasında Seyyid Kutub'un Kur'an'da Edebi Tasvir adlı bir eseri vardı. Esas itibarıyla Kur'an'daki sanatlı söyleyişlere (belâgat) eğilen bu kitap, insan sanatına dair bir şey söylemezken daha ziyade Allah'ın sanatı konusunda irdelemeler yapıyordu. Bir müddet sonra Seyyid Kutub'un kardeşi Muhammed Kutub'un İslâm Düşüncesinde Sanat kitabı yayımlanmıştı. Büyük bir heyecanla ve yayımlanır yayımlanmaz okumuştum. Ama heyecanlarımın tatmini mümkün gözüküyordu" diyen Mengüşoğlu, arayışını sürdürür ve Necip Fazıl Kısakürek'e, Sezai Karakoç'a yönelir. Arayışını sürdürürken vahiy ve sanat konusunda yazılar kaleme alır.

Mehmet Akif'i, bir de M. Sait Çekmegil'i çok sevdi.

Evlat acısı çekmiş babalardan biri; hüzünden bir gölge vardır her vakit yüzünde.

Ben Asyalı Bir Ozan: Metin Önal Mengüşoğlu

Aylık dergide şiirlerini gördüğüm, okuduğum bir şair. Sanki değişik bir havası var gibi geliyor bana şiirlerini okurken. Her şairin kendisine has bir söyleyiş tarzı olmalı elbet. Bu biraz da bunun dışında değişik bir yaklaşım havası veriyor. Belki bu doğduğu coğrafyadan, yaşadığı iklimden, yörenin havasından, suyundan, kuşundan kurdundan da olabilir diye düşünmeye koyulurken ilk şiir kitabının ismi aklıma geliyor. İlk şiir kitabı *Ben Asyalı Bir Ozan* ismini taşıyor. Asyalı bu değişik bir şey... Asyalı bir ozan demiyor 'ben' imini katıyor söylemine, kendini öyle tanımlıyor. Zaten içini burkan acıyı dillendirirken sadedir, açıktır, anlaşılır bir dili vardır.

*"Yurdum, kehribar renkli toprağım, taşram
Benim ağustos sıcağında üşüyen tarafım
Hüzünlü bir tebessümden başka ne verdin bana"*

Metin Önal Mengüşoğlu'nun okuduğum ilk kitabı *Ben Asyalı Bir Ozan* oluyor. Aylık dergide o hareketli 1980'li yıllarda birlikte yazdığımız günlerde Aylık Dergi Yayınları arasında 1983 yılında çıkan şiir kitabı. Günlerce kalmıştır camekâna yakın komodinun üzerinde bu kitabı. Okumuş, seyretmiş, gelen müşterilerin eline alıp şöyle bir sayfaları çevirip anlamsız hallerini de görmüştür *Ben Asyalı Bir Ozan* kitabı. Öyle bir maceranın içinden bakınca birçoklarına tuhaf gelecek bu bakış açısının beni daha da kitaba bağladığını bir şairin kendini apaçık ortaya koymasından başka daha neyi olabilir ki kıvamına taşımıştır da bir yerde. Burada bir fikir birliğinin olduğunu da söylemek icap ediyor tabii. Bu yakınlığın esas sebebinin coğrafya, toprak, ana yurt gibi unsurların yakınlaştırmacı olduğunu da kabul etmemiz gerekiyor. "Aslını inkâr eden haramzadedir" derdi babam. Öyle bir yakınlık kurulmuştur şiiriyle tabii ki. "yurdum, kehribar renkli toprağım, taşram" hep içimizdeki doğu ağıtlarının iz düşümleri değil midir?

Şiirin ateşini harlamak...

Yazmanın kıskırttığı zihin kendini açığa çıkarırken çaktırmadan da olsa fikri âleminin ipuçlarını da ortaya seriyor. Bu durum giderek açık bir dama-

rın akan kanı gibi rengini belli edecek. Öncelikle şair bir başlangıç yapıyor bu ilk kitabında. "*Asyalı Bir Ozan'ın Öğütleri*" adlı ilk şiir şöyledir:

*"ve aklın
ırmağı kurumuş
suyu tükenmiş
benziyor
gülünç bir asya sakallısına
çünkü şiir
o kötümserlik çığırtkanı
çok oldu gümüş hançerini
toprağın altına gizleyeli
silahı şimdi kardeşim
asyada son harami atlarının
düşen nallarından yontmalısın."*

Şiirin ortaya çıkış macerasını içinde barındıran derin çizgi belli olmalı ki şair de şiirinin canını yakabilsin iyice. Canı yanmayan şiir heva ve hevesini başıboş vadilerde dolaştırsın dursun. Burada canı yanan, acısı olan bir şiirin ilk kımıldayışlarını ilk hareketlerini görmüş oluyoruz. Şairin daha yola çıkarken belleyip söylediğini böylece anlıyoruz. Umutsuzluğu kırıp umut tomurcuklarının toprağa düşürdüğüdür aynı zaman diliminde. Tükenmiş, kötü, haramiyi boş verip yola çıkma zamanı başlamıştır artık. İlk başta umutsuzluk yok, kavi yüreklerin kendini belli etmesi vaktidir. Silahını kuşanmalı ortaya çıkmalıdır. Fikir silahı, düşünce silahı, şiir silahı...

Bu baştaki şiirin yüklendiği düşünce silsilesinde birçok yıkımların ardından umutsuzluğu kırıp yeniden bir dirilişe adım atmasının bildirisini sunuyor. İnsan düştüğü yerden kalkar. Yeniden bir eylem hazırlığı içinde iyiye, güzele doğru bir yol hazırlığı içinde olunmalı. Fikrini, cehdini, aklını oradan çıkar ve koşuya başla...

Asyalı bir ozan meseleyi irdelerken etrafını, çevresini, yanını, yöresini temaşa ederek, bakarak, görerek, içine sinmediği, içinin derin taraflarına yakıştıramadığı olguları keşfedince de adeta isyan etmekte, çağrılar yapmakta:

“uçmuştur avuçlardan bir kez
ah, nerde kaldı bütün bu çibanları iyileştiren ecza”

Bu dağınık, bu dağıtılmış, bu elden gitmiş makul yaşantıyı nasıl ederiz de toparlarız, bir düzene, hale yola koyarız nidasıdır. Bir ses vermedir, bir çağrıdır.

“allahım dayanılmaz bir şey
görüyorum
herbiri bir köşesinde kentin
bizimkiler
piyango satıcıları.”

“Cila Kül ve Kefen” şiiri adeta bir şehir okumasıdır. Müslüman insan neslinin bozgununu söylemekte ve gördükçe, yaşadıkça, bildikçe de üzüntüler içine düşmekte ve daha çok hayıflanmaktadır.

“kafam kamaşıyor birçok şeyden
bu gelen aydınlık değil sanki
cila
bazı cumalar ondan parlıyor
ondandır öğretmiyor
ürpertiyor bazı gazeteler
loş kuytulara
nemli koridorlarda sabahlayan çocukları.”

Böyle bir şey olunca, böyle bir durum ortada görününce öylesine bir çarpılma hali gibi oluyor şair ve kafası karışmıyor burada, kafası yeni taze bir kıvılcım çakıyor gibi kamaşıyor. Demek ki sağlıklı değil vaziyet. Her tarafta değişik bir hal her tarafta gadre uğramış insanların ezikliği var. Çocuklar en çok yalnızlığın, yoksulluğun, çaresizliğin girdabında bocalayıp duruyorlar ve görmüyor kimseler, göstermiyor, bağrına basmıyor kimseler... Sosyal yaraların kanadığı bir yerdir coğrafya.

Şair daha işin başında yola çıkmaya hazırlanırken yönünü bilinçli bir şekilde tespit etmiş o yönde yürüyeceğini adeta deklare etmiştir kitabın bu ilk şiirlerinde.

“Ben Asyalı Bir Ozan” şiirini meydana çıkarırken bilinçli bir yaşama sanatının da görülmesini istiyor adeta. Bunu mısraların netliği karşılığında öne çıkan fikrin olmazsa olmazı olduğunu vurgulamasından çıkarmış oluyoruz. Baştan beri bile isteye o arzuladığı çizgide yol aldığını görmüş oluyoruz. Böylece bir gerçeklik etrafında ileriye umutlu bakışlarla doğru ve şaşmaz bir yol izleğinde şiirini söylemiş oluyor şairimiz “Cila Kül ve Kefen” şiirinin son bölümünde:

“aklım kamaşıyor benimse
“ağaç kökünü kemirmek kadar zor”
bu yalnızlık
kabuk mu bağlıyor halkın
hayır milletin yüzü
bulsam
küçük bir alamete rastlasam
bütün bu yaraların iyileşmesine dair
kalemlerimi sevinçle kırıyorum
kalbim kamaşmıyor bir daha.”

Samimiyet İstikrar ve Doğru İstikamet

“Sanat, eşyanın ve tabiatın hakikatine doğru yapılan bir yolculuktur.”

M. Önal Mengüşoğlu

Metin Önal Mengüşoğlu ile gıyabi tanışıklığımız, yayımlandığı yıl oldukça ilgi uyandıran “Gâvur Kayırıcılar” (1973) adlı hikâye kitabıyla başlar. Bu kitabını okur okumaz “İşte takip etmem gereken bir yazar” diye düşünmüştüm. Hem fikirde hem sanatta mevcut kabulleri sorgulayan, münekkittir tavrı öne çıkan ama bunu salt farklı bir edebî ürün ortaya koymak adına olmaktan çok bir dert, bir kaygı, bir sorumluluk adına yapan bir yazarla karşı karşıya idim. İşte o günden beri takip ettiğim bir isimdir Mengüşoğlu. Sonraki yıllarda yayımladığı şiir ve düşünce eserleriyle onun hikâyeci kimliğinin yanında şair ve mütefekkir kimliğini de öğrenmiş oldum. Onlarda da aynı şekilde sorgulayıcı bir tavır vardı. Gıyabi tanışıklığımız daha sonraları vicahiye çevrilip bir araya geldiğimizde yaptığımız sohbetlerde de durum değişmedi. Sadece onun düşünen sanatkar fotoğrafı daha bir zenginlik kazandı; ama öz hiç değişmedi. Bu da istikamet üzere olan bir yazar için samimiyet, istikrar ve istikamet doğruluğu demekti.

Aradan yıllar geçti. Bu süreç içinde onun son birkaç kitabı hariç diğer bütün kitaplarını okudum. Mesela ilk şiir kitabının adının “Ben Asyalı Bir Ozan” (1983) olması bana ne kadar da önemli gelmişti. Burada hem durduğu yeri tarif eden bir tavır vardı hem de o zaman içinde kimilerince küçümşenen “ozan” kelimesine yeni bir değer biçiyordu. Tabi bunu “tevazu” olarak da algılamak mümkündü ve çok güzeldi. Zira bir sanatkarın en büyük felaketi kibir elbisesi giymesiydi. Oysa insana/sanatkâra en yakışan ise tevazu elbisesiydi. Bu da onda fazlasıyla vardı. Kararlı ve dik duruşu sanatkar pozları takınmakla değil inandığı değerlere bağlılığı ve onların izzetini korumakla ilgiliydi.

Mengüşoğlu, düşünce insanı kimliğini ise asıl olarak tıpkı ilk iki kitabının gibi (Gavur Kayırıcılar) sıra dışı bir ada sahip olan “Düşünmek Farzdır” (1995) kitabıyla gösterdi. Biz o güne kadar sanat faaliyetlerini daha çok duyguyla yapılan faaliyetler olarak biliyorduk. Genel kabul bu şekilde idi çünkü. Oysa değilmiş ve öğrendik ki “düşünmek farzmış.” Daha önemlisi ise bu düşünmenin “kalp”

ile yapılıyor olmasını söylemesiydi. Vahyin Cebirail tarafından kalbe ilham edilmesiyle bu merkez böylesi bir değere kavuşmuş ve sadece duyguların değil düşüncelerin de merkezi durumunda olan bir özge mekân olmuştu. Ne var ki bunu dikkate almayanlar, geçtikleri batılı eğitim sürecinin de etkisiyle kalpten bağımsız bir akıl tuzağına yakalanarak sadece fiziği değil metafiziği bile rasyonel olarak anlamaya/anlatmaya başladılar. Bu da bizi hem fikir hem sanat hayatımızda çok başka yerlere savurdu.

Mengüşoğlu, “Düşünmek Farzdır” kitabından önce ve sonra da şiir ve hikâye kitapları yayımladı. Hatta bir de devamı hep yazılsa dediğim “Yerler Mühürlendi” (1996) romanı da çıktı. Ne var ki onu şiir, hikâyesi ile önemli kılan asıl tarafı bu kitabıyla başlayan düşünce eserleri oldu. Bu durum elbette onun şiir ve hikâye türü eserlerini gölgeleyen, önemsizleştiren bir durum değildi. Aksine onların dayandığı düşünce zeminini ortaya koyarak hem onun sanat eserlerine ayrı bir değer katıyor hem de hepimiz için sanat nedir/nasıl olmalıdır gibi temel soruları cevaplamamızda yardımcı oluyordu. Bunu şunun için önemli görüyorum. Bizde şiir/hikâye yazar çoktur ama şiir üzerine düşünen azdır. Bir poetikaya sahip şair/hikâyeci sayısı bir elin parmaklarını geçmez. Bu da düşünceden kopuk/uzak bir şiir/hikâye olgusunun yaygınlaşmasına sebep oldu. Oysa düşünmeden yazmak, düşünmeden yapmaktan, inanmaktan farklı bir şey değildi ve her durumda problemleri bir hale takabül ediyordu.

Mengüşoğlu, işte tam bu süreçte imdadımıza yetişti. 2004 yılında “Vahiy ve Sanat” eserini yayımladı. Bu eser, inanmayı düşünceden, düşünceyi sanat faaliyetlerinden uzakta görmeyen bir şairin hem kendi zihniyet dünyasını hem de hepimizin ihtiyaç duyduğu konuları ele almaktaydı. Zira bizim son iki asırlık hikâyemizde sanat, batılı sanat telakkilerine göre şekillenmişti. Sanat vahiy ışığında gerçekleştirilmek çok azımızın derdi idi. Böylece Mengüşoğlu ilk kitabıyla başlayan ezber bozmayı bu kitabıyla en uç noktaya taşıdı. Tabi o hepimizi kolay olana, nefsi olana değil zor olana ve hakikat olana çağırıyordu. Kolay değildi böyle bir sorumluluğu üstlenmek. Bu

yüzden o hiç bıkmadan uzanmadan aynı mesuliyet şuruyla eser vermeye devam edip dursun, çoğumuz onun söylemlerine kulak kapatmayı tercih ettik. Bağlamından kopardığımız birkaç cümlesiyle onu tenkit oklarımızın hedefi yaptık. Ya da görmezden gelmeyi tercih ettik. Oysa onun söylediği çok anlaşılır bir cümleydi. “Düşünceden bağımsız sanat kof olur.” Bunu anlamak o kadar zor değildi ama gereğince hareket etmek öyle değildi. Yazmak, çoktandır sermayenin, toplumu tasarımılamak isteyen güçlerin çoktan kontrolüne girmişti. Hangi yazar yazdıkları bu hedeflere/hesaplara uygunsu onun yıldızı parlatılıyordu. Bunu Sezai Karakoç’un ifadesiyle bana (bize) “Yeşil sarıklı ulu hocalar, bu kesik dansa karşı henüz öğretmemişlerdi.”

Zaman onu haklı çıkardı. Düşünmeden yapılan sanatın bugün bizi getirdiği nokta ortadadır. Özgün düşünce eserlerinin yazımı hayli azaldı. Sanat faaliyetlerimizde köksüzlük egemen oldu. Kendi ellerimizle dün reddettiğimiz Servet-i Fünûn, Garip, II. Yeni şiir telakkileri bizim telakkilerimiz oldu. Tabi bunların hiç biri de bizi Vahye, Kur’an’a, Sünnete, İslâm sanat geleneğine götürmedi. Bu yüzden yayımlanan hiçbir kitap bize heyecan vermiyor. Bizim idrakimize, kalbimize seslenmiyor. Seslenmediği için de fikirde ve sanatta bir varlık belirtmiyoruz. Özgüvenimiz yok, diyelim Sezai Karakoç, Metin Önal Mengüşoğlu gibi piyasanın teslim alamadığı isimleri okusak bile bunu gizliyor ama piyasanın meşhur ettiği yazarların (üretici demek gerekir aslında) eserlerini satır satır paylaşmayı, dergilerimizde onlar hakkında yazılar yazmayı bir marifetmiş gibi görüyoruz.

Mengüşoğlu ise bütün bu gidişatı gayet yakından takip eden bir yazar olarak peş peşe verdiği eserlerle “Vahiy ve İslam sanatı geleneği”ne bağlı ama çağını ıskalamayan bir sanat ve fikir ortamının doğması için mücadeleye devam ediyor. Bu bağlamda mesela Mehmet Âkif’i, Necip Fazıl’ı ve Sezai Karakoç’u yazarak, yürüyeceğimiz yolun önderlerini yeni neslin gündemine taşıyor. Ama bunu yine münekkit ve mütefekkir tavrıyla yapıyor. Yol önderlerini vahiy perspektifinden tenkit etmekten de çekinmiyor. Kendine göre doğruya doğru eğriye eğri deme cesaretini gösteriyor ama en güzel yanı da dayatmıyor benim söylediklerim mutlak doğrudur diye ve “Kimsenin benim gibi düşünmek mecburiyeti yoktur.” Şeklinde muhteşem bir tavır sergiliyor.

Alıntıladığım bu son cümleyi onun yakınlarında

okuduğun son kitabı olan “Vaktin Daraldığı Yerden” (2020) adlı eserinden aldım. Eser, “Vahiy ve Sanat” kitabını temel kavramları çerçevesinde yeniden ele alan bir çalışma. Ele alınan konular yine sanat ve fikir, sanatkârın tavrı. Bu bağlamda söylediği en önemli şey sanat tanımını vahiy perspektifinde bir kez daha hakikat, güzellik olarak tanımlaması. Böylece o sanata kendi ifadesiyle söyleyecek olursak “sahici” bir rol biçiyor. Yazarın bir sorumluluk çerçevesinde kalemi eline almasını söylüyor. Hele sanatla ahlak kavramlarını birlikte ele alıp mütalaa etmesi, duyguları düşünceden bağımsız ele alması ve “akleden kalp”e yaptığı vurgu, sanatın nefsanîyet içinde ele alan günümüz sanat ortamında hepimizin son derece ihtiyaç duyduğu bir durumu ifade ve ikaz manası taşıyor.

Onun bu tutumu yani sanatı inanç ve düşünceden bağımsız olarak ele almaması onu asla propagandist bir şair tarifine sokmuyor. Sanatta özgünlük, onun en çok önem verdiği bir şey. Zira Allah her insanı “biricik ve muhteşem” yaratmışsa onun yaptığı sanat da böyle olmalıdır. Bu da “özgünlük” demektir. Yine herkesi birbirine benzetme çabasına, tek tipleştirme hastalığına karşı da uyarıyor. Ama bu özgünlüğün “iyilikten bağımsız” olması söz konusu değildir. Sanat her zaman duygu-düşünce-güzellik-iyilik-fayda kavramlarıyla birlikte gerçekleştirilmesi gereken bir faaliyettir. Akıl, kalp ve vicdan, yazarken hep aktif olmak ve bizi denetlemek durumunda olan imkânlarımızdır. Bunu söylerken içimizde her an farkında olmamız gereken “ilahi ruh”a dikkat çekmesi ise ayrı bir öneme sahiptir. Ama bütün bu kavramlar içinde “hürriyet” de özel bir yer tutuyor. Bilgi, bilinç, arayış, yazış, söyleyiş elbette hür bir benimseme içinde yapılmalı diye de ekliyor.

Mengüşoğlu’nun bu son eserinde dikkat çeken bir bölüm de ulema ile şairleri mukayese ettiği bölümdür. Bu da bizim çok kronik bir derdimiz çünkü. Mesela camiye şiir girmez, güzel Türkçeye dayalı bir anlatım benimsenmez. Ağdalı bir dille asırlardır tekrarlanan anlama ve algılama biçimleri çerçevesinde tefekküre değil tekrara dayalı bir din anlatımı yapılır. Böyle olunca da bu söylemlerin cami dışında bir etkisi olmaz. İşte durum böyle olduğu için de bu ülkede Müslümanlığı şuurlu olarak seçmek ulemayı değil şairleri okuyarak gerçekleşmiştir. Yazar bu manada Necip Fazıl ve Sezai Karakoç’u örnek olarak verir. Durum ona göre Marksist çevrede de aynıdır. Nasıl biz İslâmı ulemeden

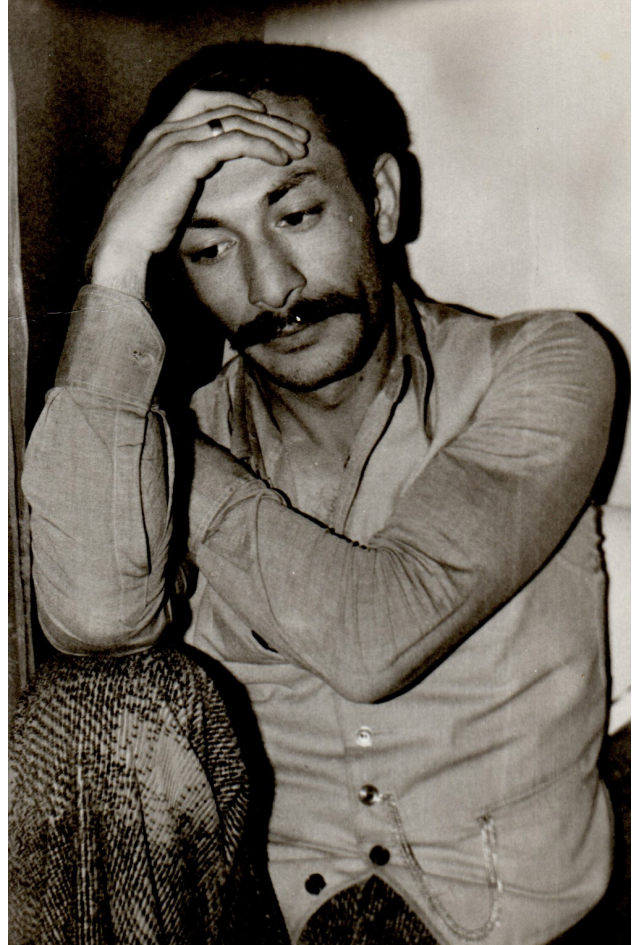

değil şairlerden öğrenmişsek onlar da Marksizmi Marks'tan, Lenin'den değil Nazım'dan, Ahmet Arif'ten öğrenmişlerdir.

Yazarın bu son tespiti bize aynı zamanda bir ikaz manası da taşımaktadır. Olması gereken ulemanın ilmini pozitif tortulardan temizleyerek ilahi kaynağa bağlı eserler üreterek bir inanç ve fikir zemini oluşturmaları ve sanatın böyle bir zeminde neşvünema bulmasıdır. Tabi başka bir açıdan bakıldığında böyle bir zemin oluşmadığı için sanatkâra yüklenen bir sorumluluğa da işaret edilmektedir. O da şudur: Şair olsun hikâyeci olsun her yazar/sanatkâr vahiyle ve bu vahiy anlayışı çerçevesinde oluşan edebî gelenekle irtibatlı olmalıdır. Mengüşoğlu bu bağlamda Yunus Emre'yi örnek alınacak önemli bir imkân olarak görüyor. Tabi temel şartı bu tür imkânlardan yararlanmanın eleştirel bir tavırla yapılmasıdır.

Yazar bu son eserini "Sanat ve hayat", "Sanatın eksenî", "Okuya okuya" adlı üç bölümde yer alan yirmi beş yazı etrafında kurmuş. Söylenildiği gibi ele alınan temel kavramlar, vahiy, hakikat, hayal, ilham, sanat, gelenek, güzellik, iyilik, fayda, muhafazakârlık, modernlik ve medeniyet olarak özetlenebilir. Aslında bu kitabı okurken her bir bölümün ayrı bir değerlendirme yazısını hak ettiğini düşündüm. Ne var ki kitabın bütünlüklü bir fotoğrafı için bunu tek bir yazıyla yapmak sonradan daha doğru geldi. İsterim ki bu da yapılsın. Hem de çok farklı anlayış ve tutumlara sahip yazarlarca yapılsın. Zira sanat ve edebiyat dünyamız gibi okur dünyamızın da buna ihtiyacı var. Diğer yandan tehlike büyük, düşünceden, sorumluluktan bağımsız bir sanat, sanatkârın görünür olma hastalığı, yayıncının çok satma derdi gibi konular ciddi problemlerimiz olarak karşımızda duruyor.

Bir Şehrin Yerlisi Nasıl Olunur? *

Sadece ticari değiş tokuşla yaşanan bolluk ve bereketi değil, böylelikle sanat ve edebiyatta meydana gelen hareketlenmeyi de konuşmaya çağırır, İpek Yolu imgeleri. Elimize ulaşan, bize intikal etmeyenleri düşündürür. Kasvetli görünen, yası tutulamayanların yasını hatırlatır veya bu dünyadan göçenlerin bakışlarının eksik olduğu tarihi. Akla elbette desenleriyle Goya'dan Rossetti'ye birçok sanatçıyı etkileyen, Picasso'nun da beğenisini dile getirdiği Siyahkalem Mehmet Efendi geliyor. Bir Siyahkalem resmi önce tekinsizliği hissettirir. Yüklü develerle ilerleyen kervan eşkıya tehdidinde göre düzenler molalarını. Fakat kasvet ve tekinsizlik vurgusunun, hayaletsi yaratıkların gösterdiği bambaşka tehlikeler de olmalı. Kervansaraylarda paylaşılan ve bize ulaşmamış ne çok hikâye, umut, endişe, şiir cümlesi vardır, kim bilir? Kültürel alış-veriş mekânlarıydı kervansaraylar, tüccarlar ise dönemlerinin hem varlıklı hem de görgülü insanlarıydı. Farklı diyarlarda geziniyor, uzak şehirlerin havasını soluyor, dönerken getirdikleri malların seçimiyle bir bakıma kendi şehir ve diyarlarının zevk ve beğenilerini değiştiren bir otorite etkisi oluşturunlardı. Sivaslılar Bursa'da bir mahalle kurdular. Yine, Bursa'ya Tebriz'den gelen mimarlar Yeşil Camii gibi eserler inşa ettiler.¹

Mübadele, Kapitalizm ve Siyahkalem Figürleri

*“Kim savunursa savunsun geçmişinizi
kendi ellerinizle bozdunuz kendi güzelliğinizi
benimse söylemekten başka çarem kalmadı”*

diye yazıyor Metin Önal Mengüşoğlu, “Cila, Kül ve Kefen” şiirinde.

1 Erhan Yıldızalp, Bursa'ya yüzyıllar boyunca çok fazla milletten küçük topluluklar halinde göçler yaşandığını anlatıyor, www.bursadakultur.org'da yer alan Alper Can-Nursal Kumaş söyleşisinde. İrandan, özellikle Tebriz şehrinde göçler olduğunu ve bu göçenlerin de toptancılık yaptığını, aynı zamanda “hoca” diye isimlendirildiklerini, onlardan birinin de Hocalizade Cami'sini yaptıran Hacı Ömer olduğunu belirtiyor. Tebriz göçmenleri çoğunlukla Heykel'in üst taraflarında ve Reyhan Mahallesi'nde, şimdiki Haşim İşçan Caddesi'nin olduğu yerde yerleşmişler. Haşim İşçan Caddesi'nde Reyhan Paşa'nın yaptırdığı Reyhan Camisi'ne Acemler Camisi denilmesinin sebebi ise o çevrede İranlıların oturmasıymış. Acemler semtinin ismi ise sınırları içinde İranlılar Mezarlığı bulunduğu için o şekilde isimlendirilmiş. http://www.bursadakultur.org/erhan_yildizalp.htm

Siyahkalem resimlerindeki kaos yeniden canlanıyor kendi hikayelerini hor görüp de ellerin rüyalarını sahiplenme hevesinin inşalarında. Kuşkusuz beton tarlalarının da bir şiiri olmalı, selam ile görülen, gösterilen; insan hissetmeden, düşünmeden yapamaz çünkü. Büyüme aslında nasıl bir büyüme olmalı? “700'lü yıllarda İslam'ın yayılması Nil-Amu Derya Bölgesi'nde boydan boya ‘büyük bir kültürel canlanmaya’ ve ayrıca ortak bir yüksek kültürün oluşmasına yol açtı”; Jack Goody Rönesanslar'da anlatıyor. Merkezileşmiş imparatorlukta ticaret, toplumun mali temeli olarak yağmanın yerini almaktaydı. İç kesimlerde İpek Yolu üzerinden, suyuyla da Hindistan, güneydoğu Asya ve Çin’le ticaret yapıyordu. Değiş tokuş ekonomisinin büyük ölçüde küçüldüğü Avrupa’yla karşılaştırıldığında İslam dünyasında ticaret giderek çok geniş bir hacme ulaştı.² Mal kadar malumat alışverişi de yapıyordu, güvenli hale getirilen ticaret yollarında. Farklı yorumları bir arada tutan bütünlüğü yorgunluğa sürükleyen ve devinimi sağlayan bağları seyrelten süreç nasıl başladı? Haramiler nasıl olduğandı artış gösterdiler de ticareti geri çekilmeye zorladılar? Braudel, mübadelenin doğrudan yürütüldüğü pazarlardan oluşan, “iktisadi hayat” olarak da adlandırdığı piyasa ekonomisinin kapitalizmin tekeller yoluyla piyasaya egemen olmasıyla giderek geri çekilmeye başladığını anlatır. Sıradan insanların saydam, düzenli, öngörülebilir ve alışlagelmiş faaliyet alanında gerçekleşen küçük kârlar, özgürleşme, hakiki arz ve talebin otomatik fiyatlanması, denetimli rekabet, teminatı hegemonik güç olan kapitalizmin spekülâtif, gölgeli yahut kesif, istisnai kârlara dayalı, cangılı andıran, fiyatların güç ve kurnazlık tarafından empoze edildiği, denetimi ve rekabeti ortadan kaldıran mücessem yapısının tasallutuna hazırlıksız yakalanmış olmalıydı.³

Harami ise işte düzenin bozulduğu yerde oluşan kargaşanın gadre uğramış ya da hırsı ve ihtirası ölçüsünde zalimleşebilen figürüdür. Şimdi Siyahkalem resimlerindeki tekensizliği ve gölgeli yaratıkları daha iyi anlamlandırabiliyoruz. Her şeye

2 Fernand Braudel, *Medeniyet ve Kapitalizm*, İz Yayınları, İstanbul, 1995, s. 94.

3 Mengüşoğlu'nun yorumladığı “Şirin bir intizamsızlık” ifadesini Besim Darkot, “Batılıların hazırladığı” İslam Ansiklopedisi'nin Bursa maddesine yazdığı yazıda kullanıyor.

rağmen hayatı herhangi bir noktada sanatlaştırmaya başlamanın sebebi varsa bir yol açılıyor önünde. Beton yığınlarında tesadüf eseri açan çiçekler bir umut uyandırır da selamdan uzaklaştırıyor, insanların türdeşliğiyle yüksek duvarların arkasına çekildiği siteler. Birbirini anlamayan milyonlar sürekli çatışırken süren yıkım ve imarın sesleri, bir şeyleri örtüyor, dağıtıyor, ayrıştırıp yalıtıyor. Mengüşoğlu, Şehir Yolunda Bir Şair Gezginde çözümünü nerede aramamız gerektiğine dair tespitlerde bulunuyor: “İnsanları tek tipleştiren eğitim modelinden vazgeçilmelidir. Her biri biricik yaratılmış bulunan insanları, nasıl birbirine benzetme çabası vahim sonuçlar doğuruyor ve insanı ortadan kaldırıp robotlar haline dönüştürüyorsa, şehirlere reva görülen tek tipleştirme de aynı faciayı ortaya çıkartmıştır.”

Öğrenmeye ve Selama Açıklığın Şehri, Bursa

Bir şehri çoğu zaman dış düşmanların değil aptal, cahil, duyarsız, tembel hemşerilerin kirletip, anlamsız ekler ve çıkartmalarla, dokusuna uymayan yapılarla ve işlerle işgal ettiğini hatırlamamızı istiyor Mengüşoğlu; en kötü ve tehlikeli tahribattır bu. Böylesine -bir süreliğine yerlileri tarafından gizlenen- bir akibete uğramış şehirlere biridir Harput. Hatıraların ve şiirlerin şehri, hiç unutulacak gibi değil ve Mengüşoğlu ona denk bulduğu için Bursa'ya yerleşmeye karar vermiştir. Şehirle ilişkisi sahici, dostane olmalıdır ki bir söyleşiyi sürdürebilsin/ler. Bir şehir dokusunu bozmaya dönük müdahalelere rağmen nasıl ilham kaynağı olmaya devam edebilir? “Şirin bir intizamsızlık”: *Bursa Çarşısında Kervan Eğledim*'de yer alan bir yazısının başlığına uyarlayacak kadar yakın bulduğu bu ifade, Besim Darkot'un Bursa üzerine bir metninden alınmıştır.

Mengüşoğlu, zaman içinde belediyelerin “gayri nizami, ufuksuz, vizyonsuz yerleşim çabaları”na göz yummalarının bu intizamsızlığı “şirin” olmaksızın çıkartıp azaba dönüştürdüğünü dile getiriyor aynı yazıda ve Darkot'un metni üzerinden tartışmaya devam ediyor. Darkot'un, “İlk intibanın sihri, şehrin içine girilince de zail olmaz.” şeklindeki tespitini şöyle açıklıyor: “Yani seyyahın Bursa'ya gelirken uzaktan algıladığı muhteşem silüet, şehrin merkezine girildiğinde onu sükûtu hayale asla uğratmayacaktır. Peki, bugünkü seyyahlar bakımından düşünüldüğünde durum ne merkezdedir?” Mengüşoğlu seyyahın intibalarında “Kent Meydanı” AVM'sinin ve Doğanbey Konutları'nın Uludağ manzarasını ve Ulucami minaresini geri plana düşüren olumsuz etkisini hatırlatır.

İstanbul'un güzide semtlerinde geçen yılların ardından Bursa'ya taşınmasında her şeye rağmen varlığını hissettiren bu “şirin intizamsızlığın” payı büyük ve işte, kırk yıldır da bu şehirde yaşıyor. “Canından bir parça olduğu” sevgili annesi Fikriye Hanımefendi ve “canının bir parçası olan” sevgili oğlu Yasir bu topraklarda yatıyor. “İki kabrim bulunuyor bu şehirde ve artık kesinlikle yerlisiyim bu şehrin.” diye yazıyor yukarıda belirttiğim yazıda.

Bir şehirli olmak, kendisine kucak açan, her açıdan besleyen o şehre ne verebileceği üzerine sürekli düşünmeyi gerektirmez mi?

*Ben de şu Bursa'ya geldim geleli
Dokunursan ağlayacak halim var
Ömrümün çoğunu ona vereli
Bursalıyım, burada iki kabrim var
Ben de şu Bursa'ya ne diye geldim
Harput toprağından hediye geldim...*

Şimdilerde Bursa ve edebiyat dendiğinde evvela Metin Önal Mengüşoğlu'nun adı geliyor aklımıza, ancak orada yerleşip kalmadı düşünür olarak. Bir İpek Yolu şehrinde diğerine taşıdığı imgelerin düşüncelerini zamanının olgularıyla geliştirip yöneldi Anadolu şehirlerine. Kuşağından birçok edebiyatçının kendini korunaklı ortamlara çektiği dönemlerde ilden ile dolaşıp şimdi peşine düşmemiz gereken eksikler üzerine düşündüren konuşmalar yapıyor. Mengüşoğlu *Vahiy ve Sanat*'ta şu gerçekliği göstermeyi hedefliyor gibi gelir bana: Büyük sanatçılar rol yapmaz, eksiklerinin peşinde giderler. Eksik olan her zaman başka bir şeydir, dönemini layıkıyla anlamak ve yorumlamak için de bir öyle bakmalı meselelere bir de böyle. İpek Yolu kervanlarının henüz tamamını bilmediğimiz ama şairin sezdiği ne çok söz, ahenk, tat ve renk ve ne çok kaygı konusu onun yorumunda yeniden hayatıyet kazanıyor. Harput'ta çocukken yenilmiş yoğurdun tadıyla eşitlenen bir yoğurt tadı, hayran kılan bir selam ifadesi, şeftali bahçeleri, derin kuyulardan fışkıran sular... Kabirleri kalmıştı Harput'ta ve “eğer hayatı devam edecekse” Bursa'da yaşamayı öylesine istiyordu ki duası kabul oldu. Selamı unutmamış, hemen hemen tamamının dolmuş taksilere “selamünaleyküm” diye bindiği şehirdir Bursa.

Bir tekrardan bir taklitten ibaret olmayan sanat da aslında hayattan eksilen selamın peşinde değil midir? 60'ların kentsel dönüşüm geçiren New

York'unda güncel sanatçı için yaşlı bir insanı artık bütünsel olarak algılayamadığı caddeden karşıya geçirmek sanatsal bir performanstır. Resmi tarihlerin göstermediğini sanat gösteriyor, fakat bu gösterim tarihin karanlıklarında gözden kaybedilebiliyor da... Hani, selamı öğrenmişken, bu öğrenmenin bereketiyle yönelmişken yeryüzüne, ipek yüklü kervanların havzasında harami ve eşkıyalar nasıl oldu da hâkim oldu imgelere? Ressam abartıyor muydu, türküler yanılıyor muydu, şiir hayata yetişemedi mi? Elimize ulaşamayan ne çok açıklaması var tarihin!

Çıldırın tabiat, tekinsiz hayvanat hatta insanlık bahçesi... İpek Yolu'nun 15. yüzyıldaki bazı kesitlerini yansıtan Siyahkalem figürleri 20. yüzyılda Feriçiyân'da daha mutedil çizgilerle oluştu; o çizgilerin daha taşkın halleri 19. yüzyılda Rosetti'de belirdi.

*Ve aklın ırmağı kurumuş suyu tükenmiş
benziyor gülünç bir asya sakallısına
çünkü şiir
o kötümserlik çığırkanı
çok oldu gümüş hançerini
toprağın altına gizleyeli
silahı şimdi kardeşim
asya'da son harami atlarının
düşen nallarından yontmalısın...*

Kötümser görünür şiir, olguları özünde göstermeden edemediği için, aslında sanat da öyle değil midir? Şair, dostlukla, *acı söyler*. Kaosun sebepleri bilinmeden onu anlamlı bir düzene dönüştürmek nasıl mümkün olabilir?

Bütün o bereketli zamanlara ne oldu, kurulmuş düşler gerçekte hangi büyük boşluklara karşılık geliyordu? Medine Gülgün şiiri, yarım bırakılanın yasına gömülmeye açık bir siyasal ortamda hala umut duyabilmenin sebeplerini düşündürür. Mengüşoğlu şiiri ise tarihte yanlış anlaşılmış olanı şimdiki zamanda yeni baştan üzerine almanın şevkini/cehdini öne sürer.

Düşüncenin Helal Kazançla Bağı

Harput'un, Elazığ'ın ve Malatya'nın ardından İstanbul'da yaşad, *İstanbul Hikâyeleri*'ni yazdı Mengüşoğlu. Biz bu şehre ne yaptık, bir şehir kaybolurken neredeydik, bütün bu gerçekleşenler

kaçınılmaz işler miydi? İştih de unuttuğumuz kayıplar, hayaletimsi insanlar, hatırlamaktan kaçındığımız faciaların kurbanları, Siyahkalem resimlerini yeniden getiriyor önümüze. Siyahkalem Mehmet Efendi üzerine çok net bilgilerden söz edemiyoruz bugün, oysa resimleri çok kapsayıcı bir çabanın ürünleri. İpek Yolu veya başka bereketli alanlarda, parçalanmalarla varlığı dağılmış alanlarda erişemediğimiz başka Siyahkalemler de olmalı. Herat'lı ressamın Maveraünnehir havzası için yaptığı tasvirler, ancak sanatçının sezdiği bir dönüm noktasına dair yığılmış endişelerin dışavurumudur. Sürekli hareket halindeki korkutucu figürlerin ellerini kollarını bağlayan prangalar gerçekte neyi anlatıyor? Bolluk bereket zamanlarını yaşamış havzalarda cirit atan devler ve cinler, çalgı çalan demonlar hangi ihmal ve istismarların zorunlu kıldığı büyük ve sarsıcı değişime karşılık geliyor?

Tahrip sadece savaşla gerçekleşmiyor, dilde bile isteye başgösteren yoksulluk göz göre göre dağılmaya götürüyor. Başka tecrübelerin kavramlarını ve etütlerini dönemler boyunca hiç sorgulamadan tepe tepe kullanıyor, sonra da bu kavram ve etütlerde varlığımıza dönük bir tehdit olduğunu öne sürüyoruz. Öyleyse niye kendi kavramlarımızı oluşturmuyor veya bu kavramlar zaten varsa kullanmıyoruz? “Düşünmek farzdır” diye hatırlatıyor Mengüşoğlu, bu hatırlatmayı ismine taşıdığı bir kitabında ve aslında bütün kitaplarında. Düşünmek aynı zamanda engin bir denizde sürekli kulaç atmak. Devinimin iki kaynağı, hafıza ve şimdiki zamanın bilinci.

Benim ve senin ipek yüklü kervanlarımız yok, ama kelimelerimiz, yüreğimiz, peşinde olduğumuz fikirler var. Nerede ilerliyorsa düşüncemiz orada olalım, nerede kilitleniyorsa dilimiz, sorgulayalım heveslerimizi. İstanbul'da severek yaşamış, *“İstanbul Hikâyeleri”*nde şehri adım adım keşfin ayrıntılarını konu edinmiş bir edibin yerleşmeyi sürdürme imkânları varken başka bir şehre taşınması olağan bir tercih değildir.

“Bursalı Olmak Uğruna” başlıklı yazısında, bir arkadaşının Ulucami'nin hemen altında yer alan sıra dükkânlardan birisindeki “İpek Ticaret” isimli dükkânında gerçekleşen buluşmaları, “İpek Yolumdan Bursa'ya, İpek Ticaret'ine ulaşmıştım” diye anlatıyor Mengüşoğlu, Bursa Çarşısında Kervan Eğledim kitabında. “Düşünme, tartışma, öğrenme ve okuma” ortamı aramakla helal kazanç birbirini gerektiriyor.

Önemli bir hasılası Kelime dergisi olan yerleşme çabasının yanı sıra, tamamı eksik gösterilen suni ipek iplik gramajı düzenine teslim olmayıp iplikleri gerçek gramajıyla satışa sunma faaliyetini de gerçekleştirdi Mengüşoğlu, ortağı Ahmet Gevaşlı ile daha sonra birçok firma onları takip ederek bu yanlışı düzeltti. Arabayatağı semtindeki kırka yakın işçinin çalıştığı atölyede hakiki ipeğin soyu tükendiğinden floş/viskos denilen suni ipektan “çamaşır ipeği” diye bilip kullandığımız nakış iplikleri üretiliyorlardı. Tülbent kenarlarına oya yapılan naylon masura imalatları da vardı. Ham iplik temin edip onu büküyor, büyük çileler haline getirip boyuyorlardı. Sonra da küçük çileler halinde çamaşır ipeğine dönüştürüyorlardı. 19. Yüzyılın başlarında gerçekleşen, sanatta modernitenin öne sürdüklerini tartışmak üzere şiiri hayatla buluşturmaya dönük “plastikleşme” hareketini getiriyor bütün bu girişimler: Ranciere’e göre şaire artık bir hikâye veya kendi duygularını anlatmayı bıraktıran, böylelikle de yazının plastikliğini keşfettiren şey, “sanatsal olmayan” diye görüleni sanata dönüştüren -hiç de yalıtık olmayan- yüzeye yakınlığıdır. “Mübadele yüzeyi” göstergeleri formlara, formları eylemlere dönüştürür. “Son tahlilde ‘sanatsal olmayan’ hayatı kuran formlardan da ayrı değildir.”⁴

Üretilen malı taşıyıp satmak üzere şehirlerarası satışlara çıktıklarında yakın arkadaşları da yol arkadaşlığı için katılıyorlardı kervana. Kar fırtınası yüzünden geri döndükleri oldu, ucuz kurtuldukları bir kaza yaşadılar...

Ve her zaman, kervanın her hareketine ve molasına, selamlaşmaya ve sohbete karışırdı rahmetli Yasir’in adı. İstanbul’da 28 Şubat’ın hedef aldığı öğrencilerin gerçekleştirdiği en etkili eylemlerinden birine katıldıktan sonra polis şiddetine maruz kalmıştı Yasir. Çok iyi futbolcuydu, dergi çıkarmaya hazırlanıyordu ve birdenbire halsiz düştüğü fark edilecekti.

Mengüşoğlu, Yasir’i için de daha fazla Bursalıdır artık. Yasir’i hatırlatan ne çok sahne vardır bu şehirde...

En büyük göçmen şehri Bursa ve Osmanlı ahali-sini bağrına basma özelliğiyle İstanbul dışında bütün şehirlerden daha fazla Osmanlıdır, Mengüşoğlu’na göre. Osmanlı ahali-sini buluşturan zengin söylemlerin yanı sıra mescitler ve kadim mahalleler kültürel sürekliliğin unsurları Emirsultan Camii ve benzeri camileri kuran ruh, dini, şekillerde gör-

mez; şekilleri özgün kılan, dini hayati kılan yorum ve atılımlardır.

Mahler’in sözünü hatırlatır benzeri yorumlar: “Gelenek küllere tapmak değil, ateşi korumaktır.” Bursa üzerine kitaplar yazarak bu şehrin bir Avrupa kenti markasına boğulmak istenmesine itiraz eder Mengüşoğlu. Bursa bütün cazibesiyle dünyayı unutturacak bir şehir gibi gelir; bunu Mehmet Said Çekmegil’den de duymuştur. Bursa’da yaşasa da – her şeye rağmen- Harputludur hâlâ, bu konuda direnir, hatırlamayı unutmak istemediği için.⁵

“Her şeye rağmen”deki vurgu ne çok söyler... “Her şey” bir açıdan “Harput”tur ve Bursa ise tıpkı aile gibi kucak açıp taşıyabilir. “Her şey” aynı zamanda Yasir’dir ve Yasir de babasının yası tutulmayanların yası açısından neşesini korumasını isterdi. Hatırdan çıkarılamayacak bu istek nedeniyle de Bursa’ya verebilecekleri üzerine düşünürken ıhlamur çiçeği mevsimini kaçırmamaya çalışır, çınara haksızlık etmek istemez, kestaneyi asla unutmaz. Bursa’nın lodosunda uyuşukluğa karşı dinamizm aşılayan uğultudaki sözleri seçmektedir. “Bu şehrin yerlisi olmaya, hemşehrîsi olmaya geldim” diye yazar. Gelgelelim onun şehir zevkinde Selçuklu veya Artuklu karakteri ağırlık kazanmaktadır.

Bir şehrin diğerine hediyesi, o bildiğimiz kadim cömertlik, inceli kalınlı bağlarda gerçekleşen etkileşimlerle bir bütünlük kültürü oluşturur, medeniyeti beslerdi. Bir İpek Yolu şehri diğerine bir kelime, bir İpek Yolu şehri sanatçısı bir başka şehrin sanatkârına bir soru zinciri gönderirdi. Ticari faaliyete estetik bir ifade kazandıran kültürel ağ, emeğin hakkını gözeterek hayatîyetini korurdu. Zarafet, her türlü mahrumiyete rağmen çarpılmayan kendilik, her türlü baskıya karşılık yitirilmeyen iyi özün ısıltısıdır ne de olsa, bin kez prova edilmiş görünüşler değil.

*Cihan Aktaş’ın, Esenler Prof. Dr. Saadettin Ökten Şehir Düşünce Merkezi tarafından Doç. Dr. Aynur Atmaca Can, Dr. Nurettin Nebati ve Dr. Funda Budak’ın yürütücülüğüyle hazırlanan “Şehir Yol Estetik: Bursa ile Tebriz” için yazdığı “İpek Yolu Hüneri: Bir Bursa Bir Tebriz” yazısından bir bölüm. Yazar bu yazıda Tebriz bağlamında da Azerbaycanlı şair Medine Gülgün’ün hayatı ve eserlerini konu ediyor.

⁵ “Hatırlamayı unutmak”, Caryl Bertram tarafından Türkiye Cumhuriyeti şehirciliği ve mimarisinde bir amnezi hali eseri olarak ifade edilir. Amnezi: Tıp dilinde belirli bir zaman dilimini kapsayan bir hafıza kaybını anlatmak için kullanılır. Caryl Bertram, Türk Evini Hayal Etmek, Çeviren. Mehmet Ratip, İletişim Yayınları, 2012. s. 307.

Asyalı Bir Ozan Yahut Metin Önal Mengüşoğlu

Bursa'ya göç edeli 2 yıl bile olmamıştı.

O ufunetli 28 Şubat süreci henüz sükün etmişti.

O günün rejimi, alenen ve bütün gücüyle, inanan insanların üzerine bir kâbus gibi çöreklenmiş, adeta yok etmeye ant içmiş gibiydi.

Herkes, bir şekilde nasibini alıyordu bu gadre uğramışlıktan.

Zulmün en yakası açılmadık olanlarından birisi de İmam Hatipli çocukların nasibine düşmüştü.

Daha çocuk denecek yaştaki adamlar zulmün acımasız yüzüyle tanışmış, her biri birer mücadele adamı olmuştu adeta.

İşte o zor günlerde bendeniz de bir şeyler yapabilmek maksadıyla İmam Hatip mezunları Derneği bünyesinde bazı çalışmalar başlatmıştım.

Maksadım, doğrudan doğruya şahsiyetleri hedef alınan bu genç adamlara özgüven kazandıracak birtakım faaliyetleri onlarla birlikte yapmak...

Bu nedenle dernek bünyesinde bir dergi çıkarmakla işe başladık.

Ardından gerek Bursadaki camiamızın mühim simalarını ve gerekse Bursa dışındaki simaları derneğe davet ederek toplantılar tertitledik.

Çoğunluğun, tabir caiz ise dükkânı kapattığı bir vasatta biz, o genç adamlarla aktivasyonun zirvesine çıkmıştık adeta.

İşte o davetlilerden birisi de Bursa'nın gerek edebiyat ve gerekse fikri anlamda mühim simalarının önde gelenlerinden olan Metin ağabeydi...

Metin Önal Mengüşoğlu...

Aslında Metin ağabeyle yine aynı sürecin başlangıç evrelerinde bir öğrenci evinde tanışmıştık.

Mütevazı duruşu, gençlere yaklaşım biçimi ve konuşurken seçtiği yalın anlatım tarzı, benim açımdan bir ünsiyet kurmak için yeterli mahiyetteki özelliklerdi.

Yakından tanıyanlar bilir Metin ağabey Hukuk Fakültesi mezunudur ve fakat o mezuniyetin kendisine kazandırdığı hiçbir hak ve yetkiyi kullanmamıştır. Diplomasını da yırtıp atmıştır.

Bu nedenle maişetini temin maksadıyla esnafılık yapıyordu.

İlk tanışmadan kısa bir süre sonra Cumhuriyet caddesindeki iplikçi dükkânına gittim.

O bilindik mütebessim çehresiyle karşıladı beni.

Tezgâhın hemen arkasındaki dar alana çektiği bir tabureye oturdum.

Çaylar eşliğinde uzun uzun musahabelerde bulunduk.

Sonrasında da bu ziyaretler kısa fasıllarla devam etti.

Bu görüşmeler, tabiatıyla aramızda bir ünsiyet oluşturmuştu.

Mezkûr ziyaretlerin birinde merhum Said Çekmegil de dükkândaydı.

Metin ağabeyin fikri manada yetişmesinde büyük rolü olan bu zatla yine Metin ağabey vesilesi ile tanışmış olduk.

Merhumla olan kısa muhaveremizde metin ağabeyin mütevazılığı hangi kaynaktan devşirmiş olduğunu da böylece anlamış bulunuyordum.

Bana “Vahye Göre Büyük Zulüm” isimli kitabını hediye etmişti “Bilge Terzi”

Malum, bu tanımlama, aynı zamanda Metin ağabeyin, vefatını müteakip Said Çekmegil ile ilgili yazdığı kitabın adıdır.

Bu denli yakın idiler birbirlerine...

Metin ağabeyin hayatındaki en mühim dönemeçlerden birisi Said Çekmegil’le birlikte hiç şüphe yok ki, Necip Fazıl’dır.

Şiir ve edebiyat bağlamında, “Üstadın tilmizi olduğunu” her vesile ile beyan ettiği, yakından tanıyanların malumudur.

Bazılarına göre çelişik gibi görünse de bu iki şahsiyetin Metin ağabey üzerindeki etkisi ve yansımaları her zaman mutedil bir mahiyet kesbetmiş ve o “bazılarını” mütemediyen yanıltmasını bilmiştir.

Yazının girişinde bahsini ettiğim dernek bünyesinde tertiplediğimiz davetlerin önemli konuklarından birisi Metin ağabey olmuştu.

“Firuze Geceler” tesmiye ettiğimiz bu sohbet toplantılarına ne zaman davet ettiyse yüksünmeden katıldı.

Sohbetlerini her seferinde şiirle taçlandırıyor.

Bendeniz âcizane birçok dergi kurdum ve yönettim. Bununla birlikte birçok program organize ettim. Kurduğum ve yönettiğim bütün dergilerde metin ağabey ricamızı kırmayarak yazdı, bütün programlara da yüksünmeden icabet etti.

Bu, açık söylemek gerekirse benim açımdan, hayata not düşülecek ehemmiyette bir yaklaşımdır ki, bunların hepsi not defterimde mevcuttur.

Metin ağabey bizim programlarımıza hangi saikle katılıyorsa, kendisini Türkiye’nin neresinde olursa olsun davet edenlerin programlarına da o anlayışla icabet ediyordu.

Bunda, fikri manada farklı düşündüğü camialarla olan sağlıklı ilişkisinin rolü elbette ki, çok büyüktü. Zira onun “sevdası davasıydı” ve bu uğurda katlanmayacağı şey yoktu.

Açık söylemek gerekirse bu hususiyet onu “nev-i şahsına münhasır” bir kişilik yapmaya yetip de artıyordu bile.

Radikal denebilecek bir yaklaşıma sahip olan birisi için kuşkusuz ki, anlaşılabilir bir durumdu bu bahsini ettiğim farklı yaklaşım...

Metin ağabeyle ilgili merhum Cahit Çollak’ın bir değerlendirmesine tanıklık etmiştim.

“Harput Şehrengizi”ni yeni bitirmişti.

Sevgili oğlunun vefatı sonrasında yazılan bu kitap, birçok yönüyle duygusallığın zirve yaptığı bölümler içeriyordu.

Cahit ağabey, bu kitap vesilesiyle Metin ağabeyin, aslında “tasavvufi derinliği” olan bir şahsiyet olduğunu iddia etmişti.

Bunu sadece bana değil kendisine de bu şekilde söylediğini ifade ettiğinde tepkisinin ne olduğunu sordum ister istemez.

Cahit ağabey bana “sadece tebessüm etti” demişti.

Aslında bunu kendisine daha sonra da sorabilirdim ama iki dost arasındaki bu değerlendirmenin Cahit ağabeyin zihninde nasıl yer etmişse öyle kalması gerektiğine inanmış olmam nedeniyle, hiç sormadım.

Muhtemeldir ki, metin ağabey de bunu ilk kez bu yazı vesilesiyle görecektir.

Metin Önal Mengüşoğlu sadece bir şair ve yazar değildir.

Yeri geldiğinde bir fikir adamı, yeri geldiğinde bir aksiyon adamı ve nihayet davasına sevdalı (tabirimi affetsin lütfen) bir mecnundur!

Neslinin daha doğru bir ifade ile jenerasyonunun son örneklerinden birisidir.

Gençlerin bu türden şahsiyetleri çok kolay anlayabileceği kanaatinde değilim doğrusu.

Büyük bir çoğunluğun “dudak büküp” geçeceği birçok hadisede aktif olarak rol almış birisi için bunun, çok da şaşılacak bir durum olmadığını da biliyorum.

Metin ağabeyi anlatmaktan çok uzak bu mütevazı yazıyı amiyane bir tabirle noktalamak isterim.

“Böyle adamlar bir daha kola kolay gelmez!”

Allah, bundan sonraki hayatını sıhhat ve selametle geçirmeyi nasip etsin...

Bursa Çarşılarında Kervan Eyleyen Bir Şair Metin Önal Mengüşoğlu

Mekânları güzelleştirenler, yaşanabilir kılanlar ve mekânlara mana katan insanlar vardır. O insanlar yaşadıkları şehirler için birer şanstır farkına varabilenlere. Böyle düşünüyorum çünkü gönlüyle, fikriyle, merhametiyle, şefkatiyle sürekli bir şeyler katarlar bu insanlar hem yaşadıkları şehre hem de o şehrin sakinlerine. Bir süre sonra o insanlarla şehirler birlikte anılmaya başlar. Biri olmazsa sanki diğeri eksik gibi hissedilir. Yahya Kemalsiz İstanbul yahut tersi düşünülebilir mi? Böyle bir şey mümkün değil. Metin Önal Mengüşoğlu da Bursa için vazgeçilmezdir. Elbette Bursa dendi mi başka isimleri anmak gerekir. Adeta onunla özdeşleşen. Mesela Kazım Baykal ve Cahit Çollak gibi. Fakat Mengüşoğlu sanırım birkaç adım daha ön planda diğerlerine nazaran. Kırk yıldır Bursa'da yaşıyor Mengüşoğlu. Bursa'yı hem yaşamış hem de yazmıştır. Bursa Çarşılarında Kervan Eyledim onun Bursa macerasının dokunaklı öyküsüdür. Mengüşoğlu, Bursa'da yıllardır farklı mekânlarda yaptığı konuşmalarla yediden yetmişe hemen herkes tarafından tanınır. Kimilerin Metin amcası, kimilerin komşusu ama en çok da abisidir binlercesinin.

Harputlu'dur Mengüşoğlu. Kendi deyişiyle Harputlu bir memur çocuğudur. Harput, Malatya, Diyarbakır, İstanbul macerasından sonra Bursa'ya yerleşir. Yıl 1979'dur. Askerdir Bursa'da. Yedek subay okulundan sonra hukukçu olduğu için Bursa Garnizon Savcısı olarak askerliğini sürdürür. Bugünkü Tophane'dedir görev yeri. Nöbetçi olduğu kimi gecelerin sabahında namaz için Şehadet Cami'ne gider. Fakat Bursa'ya ilk gelişinin evliliği vardır. Malatya'dan tanışıklığı olan arkadaşı Ahmet Gevaşlı burada tekstil işiyle uğraşmaktadır. Mengüşoğlu ise zaman zaman Bursa'ya gelip arkadaşından eşarp başta olmak üzere bazı tekstil ürünlerini alıp Kadıköy'de pazarlarda satmaktadır. 1979 yılında yedek subay olarak Bursa'ya gelince ev tutup yerleşir. Çünkü o tarihte evli ve iki çocuğu vardır. Üçüncü çocuğuyorsa Bursa'ya yerleştikten iki yıl sonra dünyaya gelir. Askerlik bitiminde bir daha İstanbul'a dönmez şair. Zaten dönmesi içinde bir bahanesi kalmamıştır. Ortağı olduğu şirket tara-

findan askerde oluşu bahane gösterilerek ortaklığı sonlandırılmıştır. Fakat rızkı veren Allah, başka bir kapı açar. Arkadaşı Ahmet Gevaşlı'nın zaten onu bir daha bırakmaya niyeti yoktur. Bu sıkı ilişkiye binaen işine ortak eder Mengüşoğlu'nu. Hem de sermayesiz.

Bursa'ya geldiği yıllarda onu en çok büyüleyen şey bugünkü Santral Garaj diye bilinen yerden aşağısı yani Ankara-İzmir çevre yolundan itibaren İstanbul istikametine doğru her tarafın şeftali bahçesi oluşudur. Her yer bahçe. Başında akan artezien suyu ve havuzlarıyla oldukça büyüldür bu bahçeler. Hele çiçek mevsiminde her taraf pembe kesilmiş. Tabii bir de kokusu vardır şeftali çiçeğinin. Bilmeyene anlatılmaz. Öyle etkili, öyle keskin, güzel bir koku.

O yıllarda Mengüşoğlu'nun dikkatini çeken bir diğer şeyse tarihi eser yönünden oldukça zengin olan Bursa'nın bu eserlere göstermiş olduğu kayıtsızlıktır. Tarihi eserlerin pek çoğunun bakımsız oluşu onu hayli üzmüştür. Koza Hanı'na o yıllarda koca kamyonlar girer, koza bırakırlarmış içeri. Bunu duyunca çok şaşırılmışım. Hanın hemen tamamında koza ve tekstil işiyle uğraşan esnaf varmış.

Yaşadığı şehrin insanını da iyi gözlemlemiş Metin Önal Mengüşoğlu. Bursa'ya yerleştiği yıllarda hiç unutamadığı şeylerden birinin taksi dolmuşlara binen son derece bakımlı Bursa kadınlarının içerdikilere "Selamün Aleyküm." diye selam vermesi olmuş. Oysa bu gün kapı komşumuza merhaba demekten bile çekinir olduğumuz düşünülürse ne çok şeyi kaybettiğimizi anlarız sanırım. Yine insana dair unutamadığı bir başka şeyse Bursa muhafazakârlarının hallerine dairdir. Allah'tan arkadaşları öncesinde uyarmışlar bu hususta. Bugünkü Kültür Park o yıllar şehir içindeki tek eğlence mekânıymış. Bursa muhafazakârlarından kimi beyler gündüz camiye giderken akşama pekâlâ başları kapalı eşleriyle Kültür Park'taki içkili mekânlara gidip içki içiyormuş. Birine bunun bir çelişki olup olmadığını sormuş elbette. Aldığı cevap oldukça manidar: O iş başka, bu başka.

Metin Önal Mengüşoğlu'nun Bursa'ya gelmeden evvel tek kitabı vardır basılı. Elbette dergilerde şiirleri, hikâyeleri ve yazıları yayımlanmış, biliniyor edebi kamuoyunda. İlk kitabı Gavur Kayırcılar. Kitabı kendi kurdukları yayınevi basar. Yıl 1973'tür. Aynı yıl evlenmiştir Mengüşoğlu. Kitap bir talihsizlik yaşar. Prosedürleri yerine getirmedikleri için kitap mali polis tarafından toplatılır. Kitap hakkında Rauf Mutluay, Cumhuriyet'teki köşesinde "TDK Hikâye yarışmasına katılmadığına üzül-düğüm kitap." diye yazmıştır. Yayınevinden yıllar sonra Bursa'da Kelime dergisini çıkarırlar. Dergide Hikmet Zeyveli ve Murat Kapkınar'ın de desteği vardır. Ahmet Gevaşlı ise mesul müdürü ve tabii maddi anlamda dergiyi destekleyen kişidir. Dergi, Bursa'dan edebiyat dünyamıza katkı sunar. On altı sayı çıkan dergide Cahit Koytak şiirleri ve Mustafa Kutlu imzalı hikâyeler çıkar. Hikmet Zeyveli'nin düşünce yazıları dergiye farklı bir boyut katar. Nurettin Durman ve Cevdet Karal ilk şiirlerini bu dergide yayımlamışlar. Dergi Bursa'da çıkar ama baskı Konya'da olur. Murat Kapkınar bu işle de ilgilidir.

O yıllarda edebi muhitler sınırlıdır Bursa'da. Yeşil'de Sur Kitapevi Bursa'da bir grup şair, yazar ve çizer insanların buluştukları mekânların başında gelmektedir. Âdem Turan, Mustafa Armağan, Yasin Doğru, Mücahit Koca, Hasan Aycın bu isimlerden bazılarıdır. Sonraları Emir Hanı'nda Cahit Çollak ağabeyin açtığı kitapevi ve sürdürmeye çalıştığı yayınevleri okuma ve yazma heveslisi insanların toplandığı mekâna dönüşür. Ama esas mekânsa Türkiye Yazarlar Birliği Bursa Şubesi olur. Bugün hâlâ Altıparmak'taki Seyit Usul Dergâh olarak bilinen yer edebi bir muhit olarak varlığını devam ettirmektedir.

***

Bursa'ya iki bin dokuz sonbaharında geldim. Bu geliş bir nasip olarak değerlendiriyorum. Hele geçen zaman içinde Bursa'nın bana sunduklarını düşününce iyiden iyiye burada nasibim varmış, onları almaya geldim, diyorum. Edindiğim dostlar, geçen güzel günler, Bursa'nın her türlü hali, güzelliği bunlardan bazıları. Edebiyat dünyasından nasibime düşen insanlar içindeyse Metin Önal Mengüşoğlu Bursa'da yaşayanlardan ilkidir. Sonraki aylarda Cevat Akkanat, İhsan Deniz, Mustafa Muharrem, Mustafa Kara ve Bilal Kemikli ile tanıştık.

Mengüşoğlu'nun Bursa'da yaşadığını Bursa'ya taşınmadan evvel öğrenmiştim. Hatta ilk tanışmam

ise üç yıl daha öncesine uzanır. Tokat'ta çalışırken okul kütüphanemizi renklendirmek için Sivas'ta çıkmakta olan Sühan dergisine üye olmuştuk. Metin Önal'la tanışma Sühan'daki yazıları üzerinden oldu. O yazılar çok güzeldi. Severek okumuştum o yazıları. Sonra aynı okulun kütüphanesinde Kimliğimin Fotoğrafsız Yaprığı kitabını gördüm. Artık isim aşına olunca hemen sarıldım kitaba. Okudum. Okudukça etkilendim. Satırlarına sinen Kur'ani bakışı tam da o günlerde edinmeye çalıştığım bakıştı. Peygamber tasavvuru hurafelerden arınmış idi. Tam da aradığım isim demiştim. Bursa'ya geldiğimde sordum, soruşturdum. Kardeşinin bir dükânında vakit geçirdiğini söylemişlerdi. Tanışmaya gidemedim. Özellikle geciktirmiştim tanışmayı. Çünkü bir dünya kitabı vardı ve ben sadece o tarihe kadar birini okumuştum. Önce Vahiy ve Sanat'ı okudum. Ufuk açıcı bir kitaptı. Yaptığım ya da yapmaya çalıştığım işe bakışımı değiştiren bir kitaptı. Sonra o yılın kasımında Öptüm Kara Gözlerinden kitabını okudum. Aralıkta, Kimliğimin Fotoğrafsız Yaprığı aynı yıl ikinci kez okudum.

Metin Önal Mengüşoğlu'yla tanışmamız iki bin on yılının ocak ayına denk geldi. Setbaşı Kütüphanesi'nde yer alan Üftade Salonu'nda belediye'nin düzenlediği düşünce seminerlerine gittiğim zaman orada karşılaştık. İlk anı hâlâ hatırlarım. Üzerinde ceket vardı. Uzun boylu, biraz zayıf biri. Ama çok sıcakkanlı biri. Kendimi tanıttım. Sonraki programlarda da karşılaşıp ayaküstü konuşmuştuk. Onu ilk kez dinlemem o yılının mart ayında ve aynı salonda olmuştu. Düşünce Temrinleri başlığın altında konuşmuştu. Hitabeti etkileyiciydi. Coşkulu konuşuyordu. Anlattığı şeyi önemsiyordu ve önemsenmesini istiyordu.

Sonraki yıllarda Metin Önal Mengüşoğlu'yla görüşmelerimiz sıklaştı. Görev yaptığım her okula davet ettim. Öğrencilerimin böyle bir isimden faydalanmasını istedim. Hiçbir teklifimi geri çevirmedi. Gençlerin yaşına, bilgisine bakmaksızın onlarla güzel bir diyalog kurdu. Hem öğrencilerin hem de farklı mekânlarda yaptığı konuşmalarda dinleyicilerin onu pürdikkat dinlemeleri gözümünden hiç kaçmadı. Sebebini elbette düşündüm: İlki karşındaki insanları önemsemesi idi. Yaşı kaç olursa olsun karşındaki kitleye hiçbir zaman tepeden bakmaması olsa gerek. İkincisi hitabeti güçlü idi. Metin Bey hayatta dinlediğim, hitabeti düzgün nadir insanlardandı. Hafızasının güçlü oluşu da işini

kolaylaştırıyordu. Akif'ten, Nazım'dan, Necip Fazıl'dan ve daha pek çok şairden ezbere şiirler okuyordu. Sonra içten ve samimi idi konuşmaları. Bir de modern tabirle jest ve mimik hareketleriydi onu ilgiyle dinleten.

Birkaç yıl sonra Metin Önal Mengüşoğlu'nun Bursa Büyükşehir Belediyesi'ne ait İbrahimpaşa Kültür Merkezi'nin başına getirildiğini öğrendim. Çok sevinmişti bu görevden dolayı. Çünkü artık çok merkezi bir noktada olacaktı. Ona ulaşmak kolay olacaktı. Öyle de oldu. Şehir dışına çıktığı günler dışında haftanın beş günü İbrahimpaşa Kültür Merkezi'nde idi. Ziyaretine gider, fırsat buldukça muhabbetinde bulunmaktan mutluluk duyardım. Burada bir dönem şair Cevat Akkanat'la edebiyat programları tertip ettiler. Sanırım iki, üç yıl sürdü bu güzellik. Sonra arkası kesildi. O dönemde ne çok ismi davet ettiler programlara. Farklı kesimlerden şairi, yazarı, düşünce adamını dinleme fırsatı bulduk. Şimdi aklıma gelenler: Cemal Şakar, İbrahim Tenekeci, Yasin Aktay, Selim Temo, Mıgırdıç Margosyan...

Hayatımda gördüğüm iki ismin kitapla sahici bir ilişkisinin olduğunu söyleyebilirim: İlki hocam Turan Karataş, ikincisi Metin Önal Mengüşoğlu. Metin Bey'in yanına ne zaman varsam onu okur bulurdum. Onun yaşına rağmen büyük bir okuma iştiağı içerisinde olması beni hep utandırdı. Kimi zaman bir dünya klasiği gördüm önünde, kimi zaman modern zamanlarda yazılmış bir kurmaca metin. Bazen düşünce okurdu bazen edebiyat. Hem yelpazesi genişti okurken hem de ilgi alanı. Saramago'yu baştan sona okuduğu yıl ben de birkaç kitabını okumuştum.

Beni hemen her hafta Metin Önal'a çeken neydi? Sanırım buna önce samimiyet diyerek başlarım. Mengüşoğlu samimi bir insandır. Sohbeti sever, insanlara üstten bakmaz. Onun inançları, şairlerin pek çoğunda gözüken kibirli olma, bencil ve egoist olma gibi özellikleri törpülemiş, ahlaklı bir insan kılmıştır kesinlikle. Oldukça renkli geçen hayatı onun sohbetini güzelleştiren etkenlerdendir. O edebiyat dünyamızın canlı tarihlerindendir. Necip Fazıl ve Sezai Karakoç başta olmak üzere pek çok şair ve yazarla, düşünce adamıyla mesaisi olmuştur.

Metin Önal Mengüşoğlu asla muhafazakâr kalıplara sığacak bir isim değildir. O Kur'an'la ilişkisini hep diri tutmuş, inançlarını gün gün inşa etmiş bir mümindir. Çok sevdiği Necip Fazıl'ın yanlışlarını

görüp bunları nezaket içerisinde yazan, onu büyük şair ve tiyatro yazarı görüp diğer kitaplarıyla iman edilmeyeceğini ifade etmekten çekinmeyen biridir. Biraz da böyle olduğu için zaman zaman edebiyat mahfillerinin dışında tutulmuştur. Muhafazakâr dünyanın sözde aydınları farklı dine mensup isimleri bağırarak basarken aynı dinden olan ama farklı bir bakış açısı sunan Metin Önal'ı yer yer görmemezlikten gelmişlerdir. Mesela beş ciltlik koca öykü tahlillerinde bir dünya adam yer almasına rağmen Metin Bey'e yer verilmemiştir. Gavur Kayırcıları hakkında Rauf Mutluay'ın yazdığına yukarıda değinmiştim. Soldan bir ismin gördüğünü görmemek için kör olmak gerekir.

Bursa'daki edebiyat, sanat etkinliklerine katkısı oldukça fazla olan Mengüşoğlu'nun tek tek bireyler üzerinde de emeği vardır. Kaç kez elinde dosyasıyla yanına gelip giden gençler gördüm. Hiçbirini kapısından çevirmemiş, şevklerini kırmamıştır. Bu anlamda üzerimde emeği olan biridir şüphesiz. İlk kitabımdan itibaren yazdığım metinleri okuttuğum ve görüşlerini aldığım kişilerin başında gelir. Her seferinde hiçbir bahane göstermeden, büyük bir özveriyle yazılarımı okuyup gerekli ikazları yaptığının şahidiyim. Fakat çok daha kıymetli bir anın daha şahidi olduğumu söylemek isterim yazımı sonlandırırken. Bu an küçük oğlum Vefa'nın kulağına ezan okuyup ismini kulağına söylediği andır ki bu da onu Vefa'nın dedesi yapmıştır.

Müslüman

Ressam olsaydım, ergen oğul acısı yaşayan bir babanın, itidali kaybetmeden, acıyı taşımasını bilerek, “Keklik Bizden Uzaklaştı” şiirini yazmasını, yürek yangınına teslimiyetten ipek çadırlar kurmasını, o yangını söndürmeden ve yaymadan alabildiğine insani bir armağan ruhunun avuçlarında taşımasını nasıl çizerdim Allah’ım?

50 yıldır dergilerde yazıp, kitaplar çıkarıp, konferanslar verip, kırk yıldır akledin kardeşlerim diye ömrünü bir pınarı besleyen dağ gibi tükettiğini, tükenmediğini, besledikçe yüceltiğini, besledikçe başındaki son saçların da döküldüğünü, bunca yazarlık uğraşından aldığı telifi muhtaç bir yazar arkadaşına kimseye sezdirmeden adabınca gönderdiğini nasıl boyardım Allah’ım?

Bir yerde çay içtiğinizde, yemek yediğinizde hesabı mutlaka kendisi ödeyen, cebine de evine akrep uğramayan, ağılık vermekle düsturunca verdikçe zenginleşen, son kuruşunu bile hayra hasenata harcayan, ikramın keremle akrabalığını bütün bir dost çevresine, tanıdığına tanımadığına hısımlık kılan, başından sahabe sevdası eksik olmayan bir karışın adamın bu beyaz hallerini hangi renklere boyardım?

Bir şiir etkinliği için bulunduğu Maraş’ta, gelinlik kızına el işi çeyiz sandığı bakan bir babanın onu satın alırkenki yüz ifadesini nasıl resmederdim?

Gittiği her yeri havarilere özgü dirilikle ve tebessümle boyayan, yüzünde Allah’ın parmak izlerinin hâlâ tazelikten tuttuğu bir adamın adımlarını, samimi sarılışını, hayatın sarkacına ve ipine nasıl özenle tutunduğunu, her şeye rağmen sağlamlığından ve doğruluğundan taviz vermediğini nasıl çerçevelerdim?

Çizgiye, çerçeveye sığmayan bir gönül adamı Metin Önal Mengüşoğlu... Yazarlığını da, şairliğini de kişiliği gölgede bırakanlarımızdan... Hayatında gölge olmayan adam... İnanırım ki hatalarının bile berak, sahici ve duru bir tarafı var.

Beyoğlu... Mengücekoğulları’dan... İkinci soyadı kafa kâğıdında yok... Bu haliyle bile resmi ve tanımlanmış olana direniyor.

Kalbi dünyanın merkezinde atıyor. Dünya kalbinde dönüyor.

Sanatçı... O gümüşü kanatlandıran zanaatkâr ustaların hatırına olacak ruhun kulaklarına sözden küpeler takıyor.

Size sıradan gelen bir türkünün bir dizesiyle günde kırk kez verem olur.

Varsın şiir, roman ve hikâye kitapları, rahmetli Mehmet Akif’in sünnetini devam ettiren araştırma kitapları rafları süslesin, o “Asım” neslinden değil “Akif” neslinden bir ağabey olarak aramızda...

Yüzü müşfik bir Akdeniz. Uygarlık kıyılarında...

Derinden Akan Fikir Irmağı: Metin Önal Mengüşoğlu

Yetmiş yıl öncesinin türküleri, dinleyen için bir varlık sebebi olur da, aynı türküleri bugün dinleyen biri nasıl olur da birilerinin varlık sebebi olmuş estetik, ruh zevkine dudak bükebilir? Bu durumda zamanın insanoğlundan kaçırdığı ve fakat aynı anda özlenen şey nedir acaba?

Son yıllarda bir nostalji tablosu içerisinde, peşpeşe yayınlanan şehir özlemi, daha doğrusu eskinin o delişmen çağlarda ferahlık bulduğu şehir üzerine kaleme alınmış kitapların varlığı insanı büsbütün şaşırtıyor. Bu şaşkınlığın yarattığı o eşref saati, ne yazık ki artık hiç kimse için doğru vaktin hangisi olduğunu sorup soruşturmadan giriveriyor hayatlarımıza. Gerçi modern zamanlarda insan teki için şehir, yitiğini aramaya koyulan ve fakat aradığının ne olduğu sorusuna bir türü cevap veremeyenlerin ‘eğleştiği’ mekânlar değil midir?

Harput Şehrengizi yayınlandığı dönem, telaşlı bir uçarılıkla geçmişin üzeri tüllenmiş mekânları ve kişileri de aynı canhıraşlıkla birden hatırlanıvermişti. Metin Önal Mengüşoğlu, bir kırık zamanda hatırlanan o saklı, özel ‘şen olası hüznüleri’ iki kapak arasına sığıştırdığı vakit, şehir çoktan kaybolmuştu artık. Yazarın gerçekten aradığı ne idi sahi? Modern zamanların insanına verilecek ve geçmişi kutsayan bir tafra var mıydı bu satırlarda? Öyle sanıyorum ki Mengüşoğlu için *Harput Şehrengizi*, açılır kapanır bir tiyatro perdesinin son sahnesi idi ve yazar bu perdenin sımsıkı kapandıktan sonra bir daha hiçbir zaman açılmayacağını çok iyi biliyordu.

“Göçebe ataların çocuğu olarak yıllardır büyük kentlerde yaşadım. Kırılara olan özlemim belki de kır çiçekleri gibi bol çeşnili bir kitabı var etti.” diyerek esaslı bir fasıl sunan Mengüşoğlu’nun saklı anılar albümü de bu vesileyle ortaya çıkmış oldu. Şehir deryasında boğulan modern zamanların insanı için ‘geçmiş’, sıradan bir ‘yokluk macerası’ olarak görülebilir. Ancak, bu yokluk macerasının ruhsuz bir sahtelikle çevrildiği beton hayatların kırık anıları kadar olsun yer etmiyorsa hafızalarda, insan asıl yokluğun kaybolan insanî hasletlerde olduğunu bir ihtimal düşünebilir, düşünmelidir.

Dilini kişiliği sayan bir şehir kültürü artık çok

gerilerde kalmış olsa bile şehir, anılar arasında yapılan müstesna yolculukların yine de biricik nesnesidir. Nostaljiye yüz vermeksizin, kült bir ağırlık ile hatırlanmış olmasının yanında çocukluk ve gençlik günlerinin şehirleri süsleyen taze hayalleri içinde zaman, artık solgun bir bahar dalıdır. Aslında şehir bahsi, tuhaftır ama kanıksadığımız ve ‘yerli’ bir endişe olarak kabul ettiğimiz bir ayrıntıyı da barındırmaktadır; şehir bütün yavanlığı içinde cümle anılara analık yapmaktadır tastamam. Tastamam böyledir bu. *Harput Şehrengizi*’nde o acıtan kararsızlık, o derviş yorgunluğuna sinmiş iğreti telaş, kayıp giden Müslüman atlasının o kırılan yeri ve kinayeli bir bayram sonrası beklenen yolcunun, bir türlü inmemesidir kara trenden!

Her yöresinde gelinlerin oyalı yazmalarıyla dolu olduğu çeyiz sandığının solan lekesi karşısında yazarın içlenmelerini ne yapmalıyız peki? ‘*Gamze deler gam zedeler / Gam vurur gam zedeler / Sinem hakkâk delemes / Delerse gamze deler*’ diyen anonim bir türkü vardır bir de. Ve ağzından hiç türkü eksik olmayan küçük dayıdan duymuştur yazar ilk olarak bu türküyü de. Eh, uzun hava tarzında o küçük dayının söylediği bu türküyü şimdi hatırlayan da kalmamıştır zahir! Hem değil midir ki Harput, Elaziz devrini betonlaşan çağın hemen yanı başında karşılaşmıştır da, bu hengâmede türkünün esamisi mi kalmıştır? Mengüşoğlu’nun dimağında unutulmaz yaralar açan bir devrin sancılarıdır türküler. Ermeni, Kürt ve Arap kültürünün henüz komşuluk demleriyle yaşandığı o Müslümanlık çağında, hem de Türk otağında söylenen türküler kadar kıpkızıl tatları vardır türkülerin.

Geçmiş günü eleyen Mengüşoğlu, bir iyilik hanesinde ve duru bir gök neşesiyle anlattığı Harput’a dair söylencesinde, genç yaşında vefat eden mahdumu Yasir’i toprağa verirken, toprak kadar içli, toprak kadar doğurgan bir ana tanımaz artık. Zira, “...anası belli olmayan kimse yoktur. Bu anlamda benim ana toprağım Harput’a, ana dilim Harput hançeresine eğilimim, belki bazen zaaf görüntüsü veren aşırı bağlılığım hoş görüle.” derken, nice oklar çeker yangın yerine dönmüş nice sinelere. Böyledir de, *Harput Şehrengizi*’nin, hatırlandığı vakit genizleri sızlatan kimliklerine, kişiliklerine ve

mekânlarına dair sararan fotoğrafları biteviye durmaktadır hafızalarda. Tıpkı Yasir gibi!.. Tıpkı Yasir özlemi ile!..

Anlatılır ki, Balak Gazi, Harput'a duhulünden sonra, Menbiç Kalesi kuşatması esnasında şehit düşüşüne dek sürekli Müslümanların ikbali ve itibarı için mücadele etmiştir. Yine rivayet o ki, kendisini şehit eden oka bakarak: "Bu ok bütün Müslümanları katletti." demiştir. Çünkü kuşatma esnasında o, Müslüman ordularının başkumandanıdır.

Nice başkumandanları dillendiren Mengüşoğlu, tipik şehir çelebiliğinin kıyısına dahi uğramadan, İslâm'a gönlünü hepten vererek dünyadan geçmiş

kişiliklerin isimlerini zikretmeyi unutmuş mudur dersiniz? Cemal Abdal, Asker Ahmed Baba, Beyzâde Hoca, Şeyh Ali Efendi gibi kutlu velileri; Deli Mustafa, Deli Mehmet gibi mutlu mecnunları; Taşca Yokuşu, Baskil, Süt Kalesi, Dua Dağı, Çile Dağı, Karıca Kayası gibi isimlerinde bile estetik muhtevayı haiz mekânları nasıl unutabilir üstadımız?

Mengüşoğlu'nun şehrengizi, yıllar yılı saklı kalmış ve yoksullukla kaim hatıralarımıza içli ve içten bir neşter vurarak, esir alındığımız modern cam-bazlıkların tehditkâr hallerine dair unutulmuş ağıtları yeniden hatırlatıverdi. Her bir cümlesinin başımızın üstünde yeri vardır, cümlesine eyvallah!..

Bir Çift Göz

Bazen doğup büyüdüğünüz şehirde bile kendinizi yalnız hissedersiniz. Bu gurbetlik duygusundan kurtulmak için kitaplara sarılırsınız. Kitaplar sizi gitmek istediğiniz yerlere götürür. Böylelikle geçmişte yaşamış hatta hiç yaşamamış insanları yoldaş edebilirsiniz. Ben çocukluktan gençliğe doğru yol alırken sol görüşlü yazar ve şairleri okumaktan zevk alırdım. Onların yaşamaya sevinçlerinden, heyecanlarından etkilenirdim. Özellikle Orhan Pamuk'un romanlarında anlattığı o evlerin kokusunu hisseder, merdivenlerin tıkırtısını duyardım. Bu okumaların sonunda, çoğu zaman bende suçluluk duygusu uyanırdı. Din benim için hep ön plandaydı. Hayal kırıklığıyla bu zekaların İslam'a mesafeli olmalarına hayıflanırdım. Çünkü İslam adına bir şey söyleyenler hep katı yürekli, üstten bakan, sanata, inceliğe mesafeli kişilerdi. Sadece şekilciliğe önem veren, katı kalpli dindarımın köhne dininden; merhameti, estetiği, nezaketi, samimiyeti arıyordum. Yaşama sevincini yani umudumu kaybetmemek için direnmek için bir ışık arıyordum. Lakin nafile bir arayıştı bu!

Neden o çocuk masumiyeti yoktu müslümanlarda... Neden sanatsız, ruhsuz, umutsuzdu müslümanlar. Yaşım küçüktü, Allah'ın bize gönderdiği kitabı okumayı akıl edemediğim için hiçbir delilim yoktu. Yine de bu kişilerin İslam'dan beslenmediğini hissederek, hiç rastlamadığım o müslümanların hasretini çekiyordum. Bu hasret beni uzun bir direnme ve arayış dönemine götürmüştü. İsmi M. Akif'in şiirlerinden duyduğum Abduh'u araştırıyor, el yordamıyla takip edebileceğim küçük bir ışık arıyordum. Velhasıl sonunda sabredenleri yani hayırlarda yarışanları Allah'ın buluşturduğuna şahit oldum ve eşimle tanıştım... Evlendim. Düğünümüzde Metin Ağabey'le yüz yüze tanışma fırsatı buldum. Bizi anlamıştı. Bir derdimizin, bir davamızın olduğunu davetiyemize yazdığımız bir cümleden anlamıştı. Ne de olsa şair ve fikir adamı... Üstelik yanılma payı olmasına rağmen bu görüşünü dile getirmişti.

Metin Ağabeyin kitaplarını okumaya başladığımda daha ilk sayfalarda şu cümlelerle karşılaşmıştım: "Necip Fazıl'ı tanıyordum, Büyük Doğu mecmuası yeniden yayınlanmaya başlayınca benim sevinçten

çiçeklerim yarılmaya başlamıştı. Sevinçten çiçekleri yarıldı sözü nineme aittir. Yani dünyalar benim olmuştu " Vahiy ve Sanat, sf. 13)

İlk defa davası İslam olan bir yazarı okurken o yaşama heyecanını hissetmiştim. Bu alıntının tamamında Metin Ağabey kendini tanımaya, bizim içinse kendini tanımlamaya başlıyordu. Canlı kalmak ile yaşamının arasındaki fark öncelikle kendini tanımaya bağlıydı. Çoğu insan kendini tanımaz ve dolayısıyla tanımlayamaz. Çünkü doğadaki ve kitapdaki ayetleri görmezden gelenler dünyaya geliş sebebini hakkıyla kavrayamazlar.

Metin Ağabey'in kitaplarını okumaya devam ediyordum. Son Ali şiirindeki o kurşunun soğukluğunu hissediyordum. Bizim hüznlerimiz de sevinçlerimiz de davamızdan bağımsız olamazdı. Eskiden, heyecanlarını hissetmek için okuduğum yazarların ruhumda bıraktığı eksikliği hissetmiyordum artık. Metin Ağabey, şiirlerinin, öykülerinin, kitaplarının başına davasını koyuyordu. Onları, salih amel umuduyla ahirete taşıyordu. İşte aradığım ama adını bile koyamadığım şey buydu: 'İnancını hayatın her anında yaşayabilmek, yaşatabilmek'. Sonradan öğrenmişim bu yolun yolcusu az da olsa sürekli olagelmiş. Fakat kelimelerin gücüyle mücadele eden o yolcuya canlı şahit olmak bambaşka bir tecrübe idi.

Kısaca Metin Ağabey'den Öğrendiklerim

-Değerli Olan...

'Kitap'lar ve 'Alim'ler çoğalmıştı. Bir cümlemin bile kelebek etkisiyle bir çok şeyi değiştirdiğini düşününce yazmak ve konuşmak büyük bir sorumluluktuktu. Her yazar bu sorumluluğun farkında değildi. Yaşadığımız çağ küçük iyilikleri küçümseyerek önemsiz gösteriyordu. Zayıf, değersiz olanı, yani kıyametle beraber buharlaşacak olanı ise büyütüyordu gözümüzde. Yaşadığımız çağ bizi sürekli kalıplara sığdırmak istiyordu. Buna karşı koymak müthiş bir özveri gerektiriyordu.

Metin Ağabey, sadece bilgiye değil hikmete önem veriyordu. Entelektüel mevkiye değil anlaşılmaya önem veriyordu. Kalıplara sığmayan ve diplomasını yırtarak yola koyulan bir adamdı. Görünene değil görünmeyene önem veriyor... Köşesine çeki-

lerek biraz gözlerden uzak yürütüyordu davasını. O, insanlardan uzaklaşmak için değil! Tam tersi insanlara ulaşmak için köşesine çekiliyordu. Mis-kince bir çekilme değildi kastettiğim. Bir örnek ve-recek olursak; televizyondan milyonlara seslenerek kısır döngüye katılmak yerine, bir kardeşiyle hasbi-hal ederek, onu akletmeye daveti daha değerli gö-rüyordu. Yaşayarak şahit olduğum diğer bir örnek ; bir yazı kaleme aldığımda, ne yazdığımı (konuya) odaklanmaktan nasıl yazdığımı (yazım kurallarını) ıskalarım çoğu zaman. Metin Ağabey, yüksünme-den, yanlış işaretlediğim son noktaya kadar tespit ederek beni uyarırdı. Çoğu akademisyen gibi bilgi yumağı içinde kendine kibirden bir koza örmü-yordu. İnsanlarla iletişim halindeydi. Okumayı ve gündemi takip etmeyi asla bırakmayan bir adam olduğu için zamanı ayrıca kıymetli idi. Bu kıymetli zamanından, uykusundan kardeşlerine infak edi-yordu. Anladığım kadarıyla emek vermek buydu. Değerli olan da buydu.

-Kullandığı Dil...

Albert Einstein'ın şöyle bir cümlesi vardır: "Basit-çe ifade edemiyorsan, yeterince anlamamışsındır." Ben bu cümleyi yazarın diliyle toplum arasındaki uçuruma dikkat çeken bir cümleye yormak iste-dim. Metin Ağabey'in özellikle fikri çalışmalarında kullandığı dil çok etkileyicidir. Örnek verecek olur-sak, kaleme aldığı 'Düşünmek Farzdır' adlı kitabı-na fikri açıdan bakıldığında çok ama çok derinlikli olduğu görülür. Aynı zamanda, verdiği örneklerle, yaptığı çıkarımlarla öyle hitap gücü yüksek bir dil kullanmıştır ki fikri derinliği çok yoğun olan bu kitabı, henüz İslam'a yeni ısınan bir kardeşimize bile okuması için rahatlıkla önerebiliriz. O, halk-tan bilgiyi saklamıyor tam tersi her bireyin münev-ver olabileceğini söylüyordu. Gençlere alan açma-yı, onlara yoldakilere bakmayı değil yolcu olmayı öğütüyordu. Bu da her anlamda Metin Ağabey'in diline yansiyordu. "Az ama öz olarak hakkı söyle-mek..."

Az kelimeyle çok şey ifade etmek ilim, birikim, marifet gerektirir. Etrafımıza baktığımızda sayfalar dolusu kitap, kitaplar yazdığı halde hiçbir şey söy-lememeyi başaranlar da var. Hak yemeyelim bu da büyük bir marifet (!)

-Eleştiri (Tenkid) ve Güvenmek (İman)...

Ben, Metin Ağabey'de dinine, kitabına, mümin-lere güvenmeyi gördüm. Ve kitabımdan da öğren-

dim ki zaten iman etmek güvenmek demekmiş. İmansız amel, salih amel değilmiş.

Metin Ağabey bu güvenle (imanla), geçmişte ol-sun günümüzde olsun müslümanlarda gördüğü eksikleri hakaret etmeden, iftira atmadan doğruya davet için çekinmeden eleştiriyordu. Hiç kimseyi İslam'ın hücceti olarak görmüyordu. O, taşları-nı yerli yerine koyuyordu. Şaire şair, fikir adamı-na alim diyordu. Birleşmek için, ayrı düşmemek için eleştiriden yoksun bir şekilde müslüman'ın müslüman'a sarılmasını değil! Ayrılmamak için hep birlikte Allah'ın ipine sarılmasına işaret edi-yordu. Kısaca biz üstümüze düşeni yaparsak bir-leştirmek, buluşturmak Allah'a aitti... Kendinden, dininden emin idi. Çünkü putu, putları yoktu. Bir İslam âliminde gördüğü yanlışları eleştirebiliyor aynı zamanda yabancı eserleri de okumamızı tel-kin ediyordu. İslam'la tanışmasa bile vicdanın üs-tünü örtmeyenlerden de çok hikmet çıkarılacağını söylüyordu. Müslümanlardaki eksikleri eleştirince İslam'a bir zarar gelmeyeceğini, İslam'ın hemen yı-kılacak kumdan kale olmadığına işaret ediyordu. Eleştirinin rahmet olduğunu ve her türlü çürümeyi önlediğini söylüyordu. Peki Metin Ağabey bunları söyleyince olumsuz tepki de alıyor muydu? Elbet-te... Dostoyevski'nin dediği gibi: "Şu dünyada doğ-ruyu söylemek kadar zoru, boş konuşmak kadar kolayı yoktur."

Metin Ağabey, sürekli eleştiriye açık olduğunu vurguluyordu. Zaten ne kadar alim tanıdıysam eleştiriye her zaman en büyük nimet olarak gör-müşlerdi. Ben bunu anlamazdım ve gereksiz bir tevazu olarak görürdüm ama insanların düştüğü durumu görünce, imtihanımız bitene kadar etra-fımızda bizi hakkıyla eleştirecek, bizim göremedi-ğimiz eksiklerimizi söyleyecek kardeşlerimizin var olması için dua etmeye başladım.

Eleştiriye açık olan insanlar genellikle övgülerden de "hasarsız ya da az hasarlı" çıkan insanlardır. 'Ha-sar' mı? Evet! Çünkü bir insanı hayatta iken sürekli 'övmek' ona yapılabilecek en büyük kötülüktür.

Metin Ağabey, yüzüne karşı övgüden hazzet-meyen bir adam. İnsanız kendimizi ifade edeme-miş olabiliriz. Bunun için açıkça söyleme ihtiyacı duyuyorum. Bu yazıda Metin Ağabey'in haşa tüm hatalardan münezzeh olduğunu değil, sadece onun güzel örnekliklerini, ondan neler anladığımı an-latmaya çalıştım. Elbette Metin Önal Mengüşoğlu da dahil hatasız insan yoktur. Kaldı ki hata yapan insanlar olmasaydı aklımızı bu kadar çalıştıramaz-

dık. İnsan, en çok yanlış olduğunu düşündüğü bir konuda, yazarken- çizerken geliştirir kendini. Rabbimizin her işi hikmetlidir. İnsan hata yapabilen bir varlıktır. Önemli olan hata yapmamak değil, hatalarımızı görmek, kabul etmek ve düzeltmektir. Aksi halde şeytanın adımları takip etmiş oluruz. Yazının sonuna yaklaşırken Metin ağabeyi anlatmanın hadsizliğini daha doğru bir ifadeyle onu anlatamamanın mahcubiyetini yaşıyorum .

Bir Çift Göz

Metin Ağabey'i anlatıyorsak eğer o bir çift gözden bahsetmezsek her şey eksik kalırdı. Onun, evini kardeşlerine açmasını, evini bir ilim yuvası gibi kullanması bilen bilir. Salt bir bilgiyi insanlara vermek yerine hayatında uygulamalı göstermek... Kısaca Metin Ağabey'in, evini kardeşlerine açmasında, evini bir ilim yuvasına çevirmesindeki görünmeyen kahramandan bahsetmek istiyorum. Metin Ağabey'i 40 yılı aşkın bir süre, en önde, can kulağıyla dinleyen, belki defalarca duyduğu cümleleri her defasında ilk defa duymuş gibi aynı heyecanla, aynı mimiklerle tepki vererek takip eden birinden bahsetmek istiyorum. Metin Ağabey terleyince adeta kendi üşüyen, üzerine titreyen, onu sürekli izleyen o bir çift gözden bahsetmek istiyorum.

Metin Ağabey'in konferanslarında, o bir çift gözün bakışlarından nasıl bir aile olunacağını öğrendik. O bakışlardan vefayı, yoldaş olmayı, dayanışmayı öğrendik. O bir çift göz Metin Ağabey'in değerli hanımı Necla Önal Mengüşoğlu'na aittir. Sözün kısası, Rabb ömür verse, bir 40 yıl daha hayat arkadaşını, aynı şevkle gözünü ayırmadan dinleyecek olan Necla teyzenin o bakışlarından çok şey öğrendik.

Son söz...

Sanat kalbi yumuşatır, doğayı korur, iletişimi sağlar, insanları bir araya getirir. İnsanın kendini en naif şekilde ifade etmesini sağlar. Sanat, şiddet zemininde bir tutamaç olur. Çünkü insan üzüntüsünü, kızgınlığını, sevincini sanatına yansıtır. Sanatçı, insanlara umut aşılayan kişidir. Metin Ağabeyin varlığı bizi umutlandırıyor. Hayat arkadaşına bakan o bir çift göz de bizi umutlandırıyor. Bizi umutlandırıyor çünkü 'sevmek en büyük sanattır'. Bunu söylemekle sanat kavramın fitratına müdahale ederek hata etmiş olur muyum? Bilmiyorum.

Bitirirken, Metin Önal Mengüşoğlu'nun bir cümlesiyle noktalayalım: "Sürçü lisan ettiysen affedilmesin! Düzeltilsin."

Akleden Şair

"Öyle sanıyorum ki bu, sizinle olan, bundan sonra da devam edecek bir hukukun ilk adımı..." Bireysel olarak İslâmlaşma sürecimde Malatya, Malatya diye açabileceğim parantezin içinde de hep hayır ile anacağım kişilerden birisi yukarıdaki sözlerin sahibi Metin Önal Mengüşoğlu'dur. Kendisine Ağabey diye hitap ettiğim bir şair, münevver O. Benim için en mühimi de bu hitabımın kabul gördüğünü, iğreti durmadığını hissetmem, hatta görmemdir diyebilirim. Yıllar önce bir tanışma sohbetinde, söze yukarıdaki cümlelerle başlamıştı ve o günden sonra dediği gibi de oldu. O'na, hem fikrinsel hem de çok yönlü yakınlığım arttı. Sıklıkla vurguladığı, kalbin eylemi olarak tanımladığı akletme fiilini kesb etmemde O'nun katkısı büyük. Lakin bu akletme fiili, kitaplarla, makalelerle sınırlı, biraz da aydınlı okur arasında oluşturulan o soğuk ilişki düzeyinde gerçekleşmiyordu. O'nun tarzıyla ilişkili olarak, olması gerektiği gibi gelişen bir akletme türü bu. Hikmet, samimiyet ve içtenlikle yoğrulan... Zaten kendisi de akletme fiilini, kalbe nispet ederken, duygu ve düşünce ayrışmasından uzak tutarak konunun anlaşılması gerektiğini söylüyordu. Bu yaklaşım düalist bakıştan uzaklaşarak daha kuşatıcı, daha etkileyici bir yaklaşımın doğmasını sağlıyordu. O'nu akleden şair kılan bu yaklaşımdı.

Fikir ve amel dünyamda etkisi olan isimlerden biri Mengüşoğlu. O'nu, içinden geldiği hayatı, bu hayat sürecinde onu azimli kılan düşünce dünyasını öğrenmek için fırsatlar kollamışımıdır. Lakin bunu sürekli sorular sorarak, mülakat yapıyor tarzında değil, geçmiş ve bugününe dair anlattıklarına kulak misafiri olarak gerçekleştirmeye çalıştım. Sohbetleri, sohbetlerimiz, kitapları, konferansları, konferanslarına iştiraklerim ve bu iştiraklerimde yönelttiğim kimi suallerime aldığım yanıtlarım bu bağlamda bana katkılar sağladı. Öyle ki evliliğim ile başlayan hayatımdaki yeni dönemde, kendisine yakınlığım daha da pekişti. Bana ve eşime olan Ağabeyliğini, ben ve eşim hayatımız boyu unutmayacağız, neslimize mutluluk duyarak anlatacağız.

Bir defasında kendinizi tanıtır mısınız sorusuna "Kardeşim ben, dökülmediği yıllarda saçlarını yana doğru tarayan, gözleri kahverengiye yakın bir...

ama gülüyorsun sen. Demek, istediğin yanıt böyle değil. Şuradan başlayalım öyleyse, babası Der-sim İsyanı'na yakın bir tarihte şimdiki Tunceli'nin Mazgirt kasabasında, arkasından mavzerle vurulan Mengüceklerin son oğullarından Nuri Bey'le, Harputlu Bağbancı, Taşçıların Mehmed Said kızı Rukiye'den doğma, yedi çocuktan en büyüğü olarak, 1947 yılında Elaziz'de, babamın bir Ermeni'den kiraladığı Nailbey Mahallesindeki iki gözlü bir evde dünyaya gelmişim. Elaziz'den sonra Bakır Maden kasabası, Diyarbakır ve Malatya çocukluğumun dolaştığı kentler oluyor."¹ şeklinde bir cevap veriyordu. Aslında onu tanıyınca müşahade edersiniz ki onun bu uslubu, salt bir espri ya da laf ola beri gele cinsinden bir kelâm değil, karşısındaki kişiyle diyalog zemini aramanın bir yoludur. Öyle ki, bu diyalogun beraberinde artık bir sürecin başladığını görürsünüz. Temelleri düşünmek, düşündürmek, sormak ve sorgulamak yani akletmek yörüngesinde gelişecek bir diyalogtan müteşekkildir. O'nun azminin kısaca özetidir bu: Düşünmek, düşünmeye davet etmek. Ve bu ciddi eylemini karşısındakinin yaşına bakmaksızın icra eder. Bu sürece dahil olanlardan biri olarak, şimdi daha iyi anlıyorum ki insanın yetişmesinin bir yolu da bu. Uydu (mukallit) değil şahsiyet sahibi bir insanın yetişmesinin biricik yolu yani... O'nun ömrünü vakfettiği yolun hülasesi da bu zaten: "Müslüman kardeşlerini akletmeye davet etmek, vüs'ati kadar..."

Mengüşoğlu'nun içine doğduğu dünya klasik dindar bir ailedir. Hatta kendisinin ifadelerinde de rastlarınız "ehl-i tarikat" boyutu da olan dindar bir aile. Baba tarafından... Mizacının da etkisinden olacak ki, ilk defa babasının din anlayışını masaya yatırdığında, çok genç yaşlarda, kendi yolunu çizmeye başlamıştı. Bu, bile isteye bir seçimdi. İşte bu seçimlerine binaen Allah da O'na kimi yollar açtı. Allahüalemler... Her insan nasıl bedenlen bir gelişime tâbiyse, aklen/kalben de bu böyledir. Allah'ın açtığı yollarda, Mengüşoğlu'nun uğradığı istasyonlar vardı. Ancak bu istasyonlara onu taşıyan şeyi es geçmek, kendisinin sıklıkla zikrettiği "her insanın biricikliği"² ve "insan bireydir, şahsiyet sahibidir" gibi köşe taşlarını es geçmek olur.

¹Kalbim Mühürlenmeden, Dualarında Rahat Döşek Ölümü İsterdi Anam, s.32

²Kalbim Mühürlenmeden, Her İnsan Biriciktir, s.305-306

İletişim kurmaya çalıştığı insanlara hatırlattığı, bu köşe taşlarını O'nun hayatı için zikretmemek, büyük bir eksiklik olur. Kendi iradesi, arayıcılığı ve bugün bu yaşına kadar halen tükenmeyen azmi, hayat yolculuğunda yakıtıdır. Fikrî yolculuğunda, kendisine ivme kazandıracak isimlerle de tanıştı. Bunların en önde geleni de hiç kuşku yok ki Mehmed Said Çekmegil 'di. Çekmegil 'le tarifi ancak kendisince malûm olan bir bağı olduğu şüphesiz. Zira "Said Ağabey'i" için kaleme aldığı eser³ bunun örnekleriyle doludur. Bu özel hukuku aslında bir çoğumuz yaşayarak paylaşmıyor muyuz?

İnsanın iki doğumu vardır. Birincisi, anasından dünyaya gelişi. Bir diğeri de fikirlerinin değişmesine vesile olan "o gün". O ikinci doğuma vesile olan insan(lar)ı, özel bir hukukla, ömür boyu unutmayaçağımız kimseler arasında buluveririz. Biraz önce de ifade etmiştim. Mengüşoğlu, karşıındakiyle "farklı" bir dille diyalog kurarken, muhatabının kendisinden onlarca yaş küçük olmasına aldırmaz etmeyerek bir yol alır. Hatta muhatabı kendisinden küçükse daha iştiaqlı, mutlu hisseder kendisini. İşte bu kurduğu yakın, aracısız ve yoğun diyalog, artık Mengüşoğlu'yla o muhatap arasında ölene kadar unutulmayacak özel, hikmet yüklü bir bağı oluşması anlamına gelir. Bunu onlarca, yüzlerce Mengüşoğlu dostuna sorabilirsiniz. Her kim ki O'nunla bir sohbete iştirak etmişse bu özel hukuk ile ayrılmıştır. Bu yazının sahibi için de durum bundan farklı değildir. Zaten bunca anlatıyı da kitaplardan değil böylesi gözlemlerle edinebilirsiniz, değil mi?

Metin Önal Mengüşoğlu'nu hâlâ bu denli münbit bir kalem, kelâm, hitap sahibi kılan neydi? Neydi muhatabının akleden kalbine temas etme konusundaki özverili hayatının hikmeti? Dedik ya, her şeyden önce mizacı. Ama aynı mizaca sahip insanlar, söz konusu bu dava adamlığına soyunmuyordu. O halde mesele sadece mizaçla anlaşılamaz, açıklanamaz. Öyleyse biraz gerilere gitmemiz, hayatının dönüm noktalarını yakalamamız gerekiyor. Lise yıllarında başladığı yürüyüş ile mesela. Bu o kadar uzun soluklu bir yürüyüş oldu ki halen devam ediyor. 1962'de yazıp 1964'te Yeni İstiklal gazetesinde yayımlanan şiiri "ikinci doğumunun" başlangıç yıllarına denk geliyor. Artık "Atalarımın diniyle Allah'ın dini arasındaki farkı görmüştüm" derken, o ikinci doğumu gerçekleştiriyordu. "İnadıklarımızın ve hayatımızın korkunç teşrifata boğulduğunu"

söylerken de doğum sonrası kordonunu kesiyor ve artık kendi ifadesiyle "cılız da olsa müstakil bir ses" çıkarıyordu.⁴ Bu bir başlangıçtı ve bugüne kadar uzandı. Bu koşunun dinamosu her zaman şahsî azmiydi. Buna ilaveten kırk kırk yaran düşünce temrinleri... Said Çekmegil 'de de gördüğümüz (ya da duyduğumuz, okuduğumuz) o şuurdu: "İslâm'a ve İslâm'ın aziz elçisine olan muhabbet. Bu muhabbeti paylaşanlara ulaşma isteği". Kalbini/aklını saran bu dava, gençleri bile mahçup edecek bir dinamizm katmıştı O'na. Şiirle başlayan yazı hayatı deneme, mektup, biyografi gibi davasına, imanına şahitlik edecek tüm türlerle sürdü. Kendisine bunun nedeni sorulduğunda, deyim yerindeyse neden bir başlıkta yol almadığı... Her müslüman san'at adamına iletilmesi gereken hikmetli bir cevabı veriyordu: "Bence yazmak işinin bir sağlıklı bir de hastalıklısı söz konusudur. Sağlıklı yazma işinde her şeyden önce hangi türde yazılacağı konusundan çok daha önemlisi neler yazılacağı konusudur. Ve beni her zaman ve her şeyden önce ne yazdığım ilgilendirmiştir, neler söylediğim, niçin söylediğim ilgilendirmiştir."⁵ (5)

Metin Önal Mengüşoğlu'yla bir diyalogunuz olduysa, düşünce dünyasıyla temasınız olduysa buraya kadar anlattıklarımızın her birine, her bir okuyucu hayatının belli dönemlerinde şahid olmuştur. Bu da gösterir ki, anlaşıyorum.

Metin Önal Mengüşoğlu'nu farklı kılan şeyin, bir davası olduğu ve bu davası doğrultusunda tüm benliğiyle mücadele ettiğini anlatmaktı amacımız, buraya kadar. Yanı sıra bir amacımız daha vardı ki o da, davasını kuşanırken ki ahvali. Her bir muhataba "sıcak, sahici, özgün" bir gayretle dokunma azmi. Metin Ağabey'i diğer birçok öykücü, yazar ve fikir adamından farklı kılan birebir, samimi, içten tarzıydı. Bunu çok önemsiyorum. Zira insanından kopuk, uzaklarda, farklı hayatları yaşayan ama ağızlarında, kalemlerinde albenili kelâmlar, fikirler gördüğümüz entelektüellerle dolu fikir-sanat dünyasıyla karşı karşıyayız. Hayır, bir müslüman aydınının, münevverin tarzı bu olamaz, olmamalı. Müslüman münevver, Resulullah'ın (as) mirasçısı olarak içimizde, bizle, bizden olmalı. Hikmetiyle insanlara ufuk açar ama onların arasındayken bunu icra eder. Bu misyonu icra eden münevverimiz ne de azdır. Mengüşoğlu 'na bunu yaptıran etmeninse şu düşüncesi olduğunu düşünüyorum.

⁴ *Kalbim Mühürlenmeden*, Manzumeden Öyküye Öyküden Şiire Asyalı Ozan, s.22

⁵ *Kalbim Mühürlenmeden*, Dualarında Rahat Döşek Ölümü İsterdi Anam, s. 36

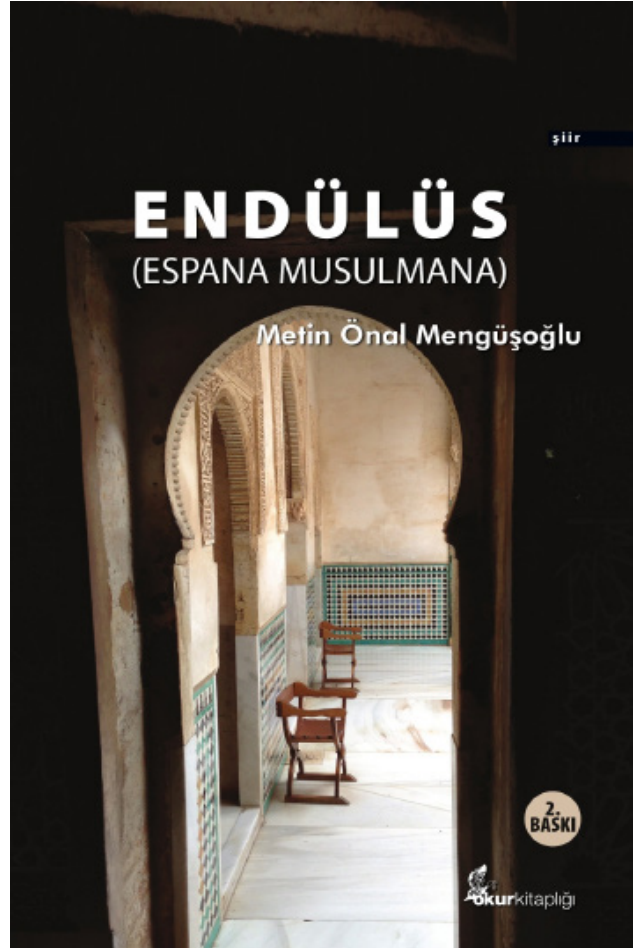

O şöyle der: "Her insan biriciktir". İnsana böyle anlam yükleyen biri Metin Ağabey. Şahidiyim...

Metin Ağabey lise yıllarında başladığı yürüyüşüne devam eden bir şair, yazar, fikir adamı, öykücü... Fakat bu hasletlere adeta can veren bir "azim, fedakârlık, cesaret ve samimiyet" sahibi. Zaten başka neyle izah edilebilir yurdun dört bir yanına mesafe tanımaksızın koşturması. Bir şekilde haberli olursanız, davetlere icabet etmedeki o azmine, şaşırtmanız mümkün değildir. Zira sabah namazlarında otogarlarda bekleyen, uzun yollara yüksünmeden davasını anlatmak için çıkan biri O. Hele hele son dönemlerde kitle ulaşım imkanlarının nispeten arttığı bir vasat var. O'nun yıllardan beri yolları eskittiğini düşünürseniz, bedenini davası uğruna nasıl da hoyratça(hırpalıycı) kullandığını daha iyi anlayabilirsiniz. O'nun hayat kitabında konforun olmadığını takdir edersiniz.

İnsan, yakınlık kurduğu insanlara dair düşüncelerini, duygularını sayfalara dökerken zorlanacaktır. Çünkü içine doğduğumuz ekol bir insanı, ağabeyinizi, kardeşinizi, dostunuzu vb sınırsızca övmeniz konusunda sizi frenler. Değil mi ki Resule nispetle, söylediği söylenen bir sözde "beni öv-

meyin" anlamına ulaşılacak ifadeler var. O halde en yakınlarınız konusunda da duygu ve düşüncelerinizi ifade etmekte zorlanabilirsiniz. Hele ki bu yazının sahibi gibi bireysel yakınlığı ifade etmede mâhir olmayan biri için durum daha vahim. Lâkin bu yazı bir vesika olacağı için ifade etmekte beis yoktur ki, Metin Önal Mengüşoğlu yani bizim için Metin Ağabey kendisinden fikirleri ve bu fikirlerle uyumlu o özverili, samimi hayatıyla istifade ettiğimiz müstesna bir insan olmuştur. O akletmenin salt entelektüel bir faaliyet ya da içsel bir yolculuk olmadığını yazılarında ifade ederken, hayatıyla da bunu somutlaştırmış biri. Akletmenin önemine her daim vurgu yapan şairimiz, bize akletmenin soğuk, gayri insani bir eylem olmadığını gösterdi. O, bu haliyle kelimenin tam manasıyla akleden şairlerden birisiydi. Selam O'nun üzerine olsun, bize kattıkları vesilesiyle...

Mengüşoğlu'nun *Yolun Daraldığı Yerden Kitabı* Üzerine

Metin Önal Mengüşoğlu'nun son kitabı *Yolun Daraldığı Yerden*, Şubat 2020'de yayımlandı. Mengüşoğlu okurları, bu kitapta yazarın İslami mücadele ekseninde fikir ve sanat dünyasındaki yolculuğuna bir kez daha tanık olacaklardır. Eser, çeşitli zamanlarda yazılmış yazılar, genellikle sanat ve medeniyet bahsi ile kimi şair ve edipler hakkındaki değerlendirmelerden oluşuyor. Bu açıdan eser, kimi bölümleriyle Mengüşoğlu'nun daha evvel kaleme aldığı *Vahiy ve Sanat*'ı andırıyor. Mehmed Akif, Neci Fazıl, Sezai Karakoç, Mehmed Akif İnan, Erdem Beyazıt, Cahit Koytak, Nurettin Durman, A. Vahap Akbaş, Mehmet Atilla Maraş, Mustafa Özçelik, Cihan Aktaş üzerine kitapta yer alan değerlendirmeler ise Mengüşoğlu'nun *Bir Kelime Mesafesi* adlı eserindeki gözlem ve keşiflerinin bir devamı niteliğinde. Yine de eser Mengüşoğlu düşüncesinde belirgin konumlar edinmiş vahiy, sanat, kültür, eleştirelilik, medeniyet gibi temel değerlere boyut katan bir özellik gösteriyor.

İnsanın fıtrat ve şahsiyet temelinde verili olan yetilerini ve bunun üzerinden edindiği biricik öznelliğini vurgulayan satırlarla aralanan kitap, köreltici ve tek tipleştirici her türlü gücün karşısında yola devam etmenin gereğine işaret ediyor. Kişinin kendi etrafına ailenin, geleneğin, mekteplerin, devletlerin ve diğer kurumların dolamaya çalıştığı yolu açmak durumunda, hatta zorunda olduğu vurgulanıyor. Daralan bu yolda söz konusu zorunluluğun şahsiyet kazanımı için şart olduğu hatırlatılıyor. Bunu yaparken sanatın gücünden ve etkisinden söz açan Mengüşoğlu, pek çok eserinde olduğu gibi okurlarını düşünmeye ve keşfetmeye davet ediyor. Mengüşoğlu'nun eserleri, bu cihetle hem içeriğe hem de üsluba yansıyan mutmain bir kalbin sesi olarak okunabilir. İnsanın kendi sınırlarının ve potansiyelinin farkında olması, tutarlı ve dengeli olmanın adeta püf noktasını oluşturuyor. Mengüşoğlu'nda zihinsel yoklamalar, analizler ve vahye müstenit olmanın söz konusu dengenin kurulmasında önem teşkil ettiği görülüyor. Vahyin merkezde olduğu bu dengenin ona eserlerinde düşüncenin ve sanatsal keşfin ardında olmak için müthiş bir hareket kabiliyeti sunduğu söylenebilir.

Mengüşoğlu, kitabında pek çok dünya işi için insanın “vekâleten” sürdürebileceklerine karşın

düşünce ve inancını ancak “asaleten” yürütmesi gerektiğinin altını çiziyor (2020: 11-12). Vekâlet ve asalet, aslında her şeyi açıklıyor. Biri zorunluluğu imlerken, diğeri devredilemez olanla insanın şerefli bir varlık olma tercihinine vurgu yapıyor. Tercih, elbette risk taşır ama risksizliğin sıradanlaşmayı kaçınılmaz kılacağı bir gerçek. Kazanılan veya kaybedileni gerekçelendirecek yegâne eşiktir tercih. Tercihini yoklayan ve tartan bir kişi, kendini var eden asıl unsurun bu adım olduğunu görecektir. Özü gereği de tercih, seçeneklerin karşısında bulunmak ve birine yönelmek bakımından insanın yolculuğuyla ilişkili bir kavram. Nitekim şeytan da Âdem'in yollarını tutacağını söyleyerek onun tercihlerine muhtemel etkilerde bulunacağını zaten söylüyor. Mengüşoğlu sözlüğüyle ters düşmemek için bu durumu, yine kişinin kendi aldanışı üzerine konumlandırmak gerekir.

Hepimizin yolda olduğu kesin ama kimlerin yolun daralan yerini açacağı veya orada yiteceği belirsiz. Daha doğrusu bu, kendi tercihin ve iradesine bağlı. Her gün zihinleri abluka altın alan siyasetçilerin, egemenlerin, haysiyet cellatlarının insana ve tercihlerine dair yazık ettiği bunca örnek varken ortada Mengüşoğlu'nu haklı bulmamak elde değil. Fakat Mengüşoğlu'nun haklılığı sadece bunlardan ileri gelmiyor; aile, mektep, gelenek, resmî müfredat ve kültür sanat dünyasının kimi meşhurlarının da yolu daraltanlardan olabileceği açığa çıkıyor. Okurların ekseriyetinin olumlayacağı, yaşamda büyük payı olan bu kişi ve yapıların bir problem eşliğinde düşünülmesi ne anlama geliyor peki? Tam da yolun daraldığı yerden nitelemesini daha kritik bir konuma getiren bu husus, şüphesiz söz konusu yapıların reddini savunmuyor. Fakat bunlardan gelecek olan kısıtlamalar ve kalıplar karşısında kişinin hür iradesiyle sahih bir düşünceyi daima kollamasının ne denli önemli olduğunun altını çiziyor. İnsanın bedensel ve zihinsel özellikleriyle müşahade edeceği biricik benzemezliği, böylece başka bir benzerliğe doğru yola koyulmanın adeta garantörü konumunda oluyor. Şüphesiz vahiy temelli davranışlar ve düşünceler ortaya koymaya çalışan kişiler, bir benzerlik potasına giriyor ama daha çok sanatsal yetiler özelinde beliren özneliğin kişilerde yaratılışa dair sonsuzluğu ve dolayısıyla benzemezliği

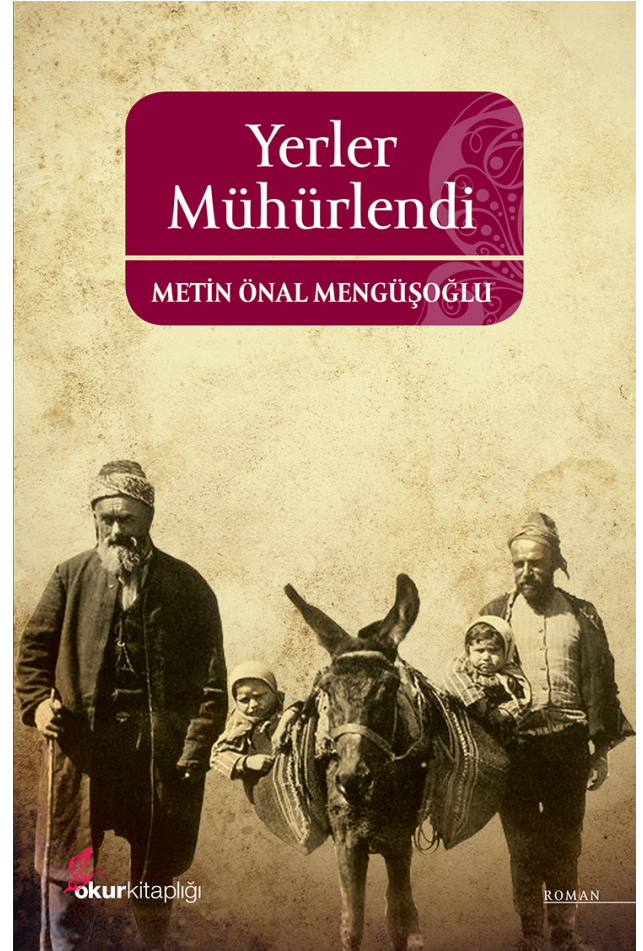

gerektirdiğine kitapta dikkat çekiliyor.

İnsanın fitrat ve vahiy temelli yürüyüşünde yolunu daraltan unsurların iki cihette etkisinden bahsedilebilir. İlki, farklı odaklar ve türlü nedenler eliyle insanın vahyi istikametinin akamete uğraması şeklindedir ki bu imtihan dünyasının doğal bir özelliğidir. Böylece aldanan insan, yolun daraldığı yerden kendisine başka yollar tayin etmenin peşine düşüyor. Artık kendini daimi ferahlıklara kapatacak bir tercihtir bu. Diğer etkiyi ise güçlü bir irade göstererek tam da daralan yerden genişliği mümkün kılacak bir çabanın ürünü olarak düşünmek gerekir. İşte sanat, kitabın da kimi şahsiyetler ve örnek eserlerle ortaya koymaya çalıştığı bu rolü okuyucuya sunmak istiyor. Bu açıdan düşünce ve sanat eyleminin bir yönüyle daralan yoldan beslendiği de söylenebilir. Nitekim zor zamanlar, yokluklar ve

imkânsızlıkların önemli sanat eserlerinin doğmasına zemin hazırladığı bilinmektedir. Sanat ve düşüncenin küllerden doğmak ve reel durumlardan ideal dünyalar tasarlamak şeklinde etkileyici bir yönü bulunmaktadır. Sanatçılar için aynı zamanda bu durum, bir direnç oluşturmaktadır. Benimsenen değerler ve bunlara yönelik baş gösteren tehlikeler karşısında bir şiirle algılar harekete geçmekte ve toplumsal tutsaklıklar ters yüz edilebilmektedir. Tarih bunun örnekleriyle doludur. Tabii ki tarih, kaybedenlerin ve isimsiz birçok kahramanın destansı tavırlarının geçmişe karıştığı bir bilinmezliğe de sahiptir. Lakin salim bir akıbetin yolun daraldığı yerden çıkışı aslen zihinseldir. Kitabın da vurguladığı üzere gerçek hürlük, tam da yolun daraldığı yerden vahye, fitrata ve şahsiyetimize sığınmakla olacaktır.

Necip Fazıl'ın Paltosuna Sıgmayan Mütefekkir

Bir yandan kültür, sanat ve edebiyat; diğer yandan medeniyet, siyaset ve düşünce tarihine dair yaşanan toplumsal değişimi irdeleyip kültürel hayatımıza farklı eleştiriler getirerek yeni kapılar aralayan Metin Önal Mengüşoğlu'nun sanatını anlamak, değerlendirmek ve fikir dünyasını yorumlamak için ortaya koyduğu düşüncelerini yine kendisinin düşünce hayatımıza kazandırdığı anahtar kavramlarla açmak gerekiyor. Fakat bu kavramları örnekleyip yorumlamaya kalkarsak sayfalar yetersiz kalır, kitaplar kitabı çağırır. Onun için ilk yüz yüze tanışıklığımızla durumu kotarmaya çalışalım.

Batman'da şiirin aydınlığında ilk yüz yüze görüştüğümüz Mayıs 2008 'de samimi bir Anadolu havası ile kucaklaştık. Tıpkı Dicle gibi gürül gürül ve bereketli bir sesti Mengüşoğlu'nun sesi. Mezopotamya'nın kadim hüznünü taşıyan sevgi seli gibiydi. Geceye şiirle birlikte dile getirdiği hakikatler damga vurdu. Adeta bir hakikat tebliğcisiydi, sanatı, şiiri araç olarak kullanıyordu. Tebliğ ettiği hakikate uygun inşa ettiği kültür, sanat ve medeniyet yapılarıyla mensubu olduğu söylenen Malatya ekolü içerisinde kazandığı belirtilen fikir ve sanat anlayışının ötesinde tek başına kurduğu fikir ve sanat dünyasını besleyerek eylem bilinciyle yaşamak, yaşatmak ve yazmak davasında görüp tanıdım onu.

Fikirleriyle ve yaşamıyla tam bir mücadele içinde olan şair ve mütefekkir; hukuk fakültesini bitirmesine rağmen diplomasını yırttığını ve diplomanın kendisine tanıdığı hakları kullanmayarak memuriyet yapmak istemediğini bizzat kendisinden öğrenecektim. Ve böylece diplomasını yırtan şair olarak anıldığını da... Bu durumu;

"Ve ben diplomalarımı yırttımsa

Bunun üstüne

Kılıcımı kınından sıyırdımsa

Kalleşliği bir hamlede yere vurdumsa

Savur gülüşlerini ne duruyorsun

Konuş, dillerin olayım

Ağla, dua et

*Çünkü hıncımda tazedir sevincimde"*¹ mısralarıyla dile getirecekti.

1 Metin Önal Mengüşoğlu, *Bize Kefen Biçene Bak*, Okur Kitaplığı, İstanbul, Mart 2016.

Konuşmasının devamında gür sesi hıncının dolu olan salonda alkışlarla kesilecek, tüyleri diken diken eden şu mısraları ise bir şairin bir şaire bıraktığı miras olarak kalacaktı.

"kim bilir bizim bildiğimizi

suratımızda maske

kitabımızda yalan yok

tanımakta ustayızdır münafığı

ve de arkadan vurarı

öfkenin ve öç almanın zamanını

iyi biliriz,

kim bilir bizim bildiğimizi

ölümünden sonraki

ve önceki hayatı

ve mutluluğu

...

*günde beş vakit temizleriz zamanı"*²

Kaleminden damlayan mürekkepte mesaj vurgusu hâkim olup lafı dolandırmadan sokaktaki insandan saraya kadar doğrudan mesajını gönderiyordu. Taraf tutmaksızın, arkalarına sığınılan yapıların ritüellerine temelden eleştiriler getiriyordu bütün samimiyetiyle.

O gün kanaat getirdim ki yazdıklarıyla insanların hayatına dokunmayı arzulamakta olan Mengüşoğlu; şiir, hikâye, roman ve denemelerinde hakikat odaklı, insanlığın sorunlarını, insana matuf bütün hallerin üzerine baskın tartışma yöntemiyle sorgulayarak düşünme ve yol gösterme temelinde özgün bir düşünce ve sanat iklimi oluşturmuştu.

Yazdıklarından, yaşadıklarından, söylediklerinden sorumlu olmanın bilinciyle. *"Sanatı konuşurken asla salih amel'i unutmamalıyız"* diyerek kendini sorumlu kılıyordu.

Şunu rahatlıkla söyleyebilirim. Yaşadığı çağın vicdanı ve tanıdığı olan şair Mengüşoğlu; şiiri idrak biçimi, bir tür şuur ediş, bir keşif olarak görmektedir. Hayattan, hakikatten, insan sıcaklığından uzaklaşan sanat anlayışları karşısında sesi yükselir.

2 Metin Önal Mengüşoğlu, *Ben Asyalı Bir Ozan*, Okur Kitaplığı, İstanbul, Eylül 2012.

Sorunlardan, bulanık iklimlerden kaçmaz, yanlış karşı daima reddiye-i duruş sergiler. Her şeyin bilincinde olduğunu;

"Hiçbir yere gitmiyorum

*haberliyim dünyanın çamurlu bir ırmak gibi akışından"*³ mısralarıyla dile getirir.

İnsan onunla konuşurken bütün varlığıyla fikir imalatındaki bir işçi hissiyatına bürünür. Sesindeki şuurun tınısı karşısındakinin ufkunda apaydınlık pencereler açmaktadır. Toplumda yanlış anlaşılan "düşünme" eylemini derinlemesine irdelerken; *"Bana sorsalar hangi farz birinci farzdır. Hiç düşünmeden, düşünmenin birinci farz olduğunu söylerim. İnsani ve beşeri hayat ancak düşünmeyle mümkündür. Düşünme yoksa insan da yoktur."* diyen mütefekkir, katıldığı meclislerde bütün halleriyle insanları, kitabı bir davet olan düşünme kapılarını aralar. Ondan sonrası mı? Siz kendinizi akıl ve kalp arasındaki sırat köprüsü üzerinde bulursunuz.

Zamanında iplikçi dükkânını ciddi bir akademiye dönüştüren bir entelektüel olan Mengüşoğlu Büyük Doğu ve onun kurucusu Necip Fazıl ile kendini aynı davanın savunucusu olarak görmesine rağmen; bedbinliğe ve cesaretsizliğe imkân tanımayan mütefekkirin çoğu konuda olduğu gibi Necip Fazıl Kısakürek ile ilgili de ezber bozan eleştirileri vardır. Necip Fazıl'ın fikir ve sanat dünyasının büyük çoğunluğunu paltosunun altına almaya muktedir olduğu günlerde onun paltosuna sığmayan mütefekkiridir Metin Önal Mengüşoğlu.

Çile'nin şairi için; *"tezatları bile büyük olan adam"* yakıştırmayı yapan Mengüşoğlu onunla birçok noktada ayrıştığını, üstada karşı duyduğu muhabbet ve saygının bâki olduğunun altını çizerek; *"Mağrur Öfke: Necip Fazıl"* kitabında anlatmaktadır. Bu ayrışmayla birlikte Necip Fazıl'a en çok benzeyen yanı, lafını sakınmaması ve hatipliğini sayabiliriz.

Necip Fazıl ile İslami, milli ve yerliliği savunma anlayışlarının çoğu noktada birbirinden ayrıştığını onunla ilgili kaleme aldığı biyografi eserinde çok net bir şekilde görmek mümkündür. Bunu; *"Başlangıcından beri zaten onun itikadı imandan ziyade bir tutku hatta asabiyet şeklinde tezahür etmişti"*⁴ diyerek dile getirir. İlerleyen sayfalarda bu ayrış-

mayı ya da kendisinde fark ettiği değişimi; *"Zaten İslam telakkisi yaşlı bir sufinin mistik öğretileriyle başlamıştı. Onun üzerine pek fazla bir şey koymaya fırsat bulamadığından ötürü de fikhî bir derinliği bulunmayan Müslüman hissiyatı, onu ancak buralara kadar eriştirebilmişti. Hatta giderek eriştiği zirveden de aşağılara çekme tehlikesi baş göstermişti."*⁵ sözleriyle ifade eder. Yer yer bunun hayal kırıklığı ve sıkıntılarını da yaşadığını açığa vurmaktan çekinmez Mengüşoğlu.

Bir üstattan öte o yıllarda bir kılavuz olarak gördüğü Necip Fazıl'dan uzak düşmenin sebebini; giderek yol ayrımındaki işaretlerin belirleyici olmasına bağlayabiliriz. Farkına vardığı değişimi, Necip Fazıl ile ilgili hayal kırıklığını, duyduğu güvenin yıkılışını,

*"En iyi siyaset kitabı, en iyi ilmihal kitabı, en iyi sîret kitabı benim olsun istiyordu. Evet, etrafındaki kimi ölçüsüz sempatizanların da alkışıyla iyi ve doğru yaptığını zannediordu. Oysa böylesi bir iktidar ve kabiliyet tek bir adamda nasıl toplanabilirdi?"*⁶ diyerek dışa vuracaktı.

Hülasa şair ve mütefekkir Mengüşoğlu'nun hayat mücadelesinin özeti şu mısraların özeti olsa gerek.

"sen yalnız

silah elindeyken savaşırısın

bense

senin beynini kemiren putlarla

savaştayım her an

ben

*vurulurken bile seni düşünürüm"*⁷

3 Metin Önal Mengüşoğlu, *Bize Kefen Bıçene Bak*, Okur Kitaplığı, İstanbul, Mart 2016.

4 Metin Önal Mengüşoğlu, *Mağrur Öfke: Necip Fazıl*, Okur Kitaplığı, İstanbul, Aralık 2017.

5 Metin Önal Mengüşoğlu, *Mağrur Öfke: Necip Fazıl*, Okur Kitaplığı, İstanbul, Aralık 2017.

6 Metin Önal Mengüşoğlu, *Mağrur Öfke: Necip Fazıl*, Okur Kitaplığı, İstanbul, Aralık 2017.

7 Metin Önal Mengüşoğlu, *Ben Asyalı Bir Ozan*, Okur Kitaplığı, İstanbul, Eylül 2012.

● İbrahim Eryiğit

Metin Önal Mengüşoğlu'nun Suya Güzelleme Şiirini Tahmis

Yağmur iner gökten yere
Damla damla sonsuz kere
Sular olur aşkla dere
Soruyor menzilim nere
Gözüm yolunda kalmıştır

Kalbim içli çöl kaktüsü
Kavuşmak aşkın dürtüsü
Toprak yağmurun çörtüsü
Işık tülünden örtüsü
Şimdi uykuya dalmıştır

Suya özlem yakarıştı
İnsan doğayla barıştı
Gözyaşım göle karıştı
Ne yüce bir yalvarıştı
Tut ki düşlerden kalkıştır

Irmaklar akar yönünce
Ovalar aşar gönlünce
Ruhun ışığı sönünce
Toprak çamura dönünce
Son kıvamını almıştır

Varlığını paylaşırsın
Engel çıksa dolaşırsın
Her çiçekle koklaşırsın
Bin bir renge bulaşırsın
En çok kızıla çalmıştır

Denizin kokusu esti
Dalgalardan gelen sest
Seni diriltten nefesti
Yollar ki yolunu kesti
Köprü altına salmıştır

Dereleler şehrim süstü
Asfaltla kapandı üstü
Atık suyla kirli büstü
Bizzat hayat bize küstü
Ömrün boyu kısalmıştır

Vahye Müstenit Bir Sanatçının Portresi

Hiçbir sanatkâr yoktur ki kendine has değerler manzumesi ve dünya görüşü olmasın. Yine hiçbir sanat da yoktur ki, onu meydana getiren sanatçının varlığından bağımsız olsun. Sanatı bilinç ve bilinçaltının bir şekilde dışı vurumu, kendini ifade etmenin bir aracı olarak görürsek bunda ‘oluşturucunun’ muhakkak ‘parmaklgönül izi’nden işaretler bulmak mümkündür. Sanata yataklık yapan rahmin, bunun ne derece farkında olduğu, bilinç düzeyinin hangi oranda işin içinde olduğuysa tartışmaya açıktır. Bir sanatçının, sanata nasıl baktığını anlamak istediğimizde evvela kendi eserlerine sonra da mevzubahis sanatçı hakkında yazılanlara çizilenlere başvururuz. Ancak kimi sanatçılar işimizi kolaylaştıran bir şey yaparlar ve sanat anlayışını anlatan müstakil eserler kaleme alırlar. Sanat hayatı ve anlayışını yakından tanı(t)mak istediğimiz Metin Önal Mengüşoğlu da bin bir zahmete katlanarak bizim için bu kolaylığı sağlayanlardan birisi. Sanat hayatı boyunca ürettiği, ortaya koyduğu pek çok eserin arasından “*Vahiy ve Sanat*” kitabına bu yüzden ayrı bir parantez açacağız. Elbette şimdilik bir kenara koyduğumuz sair eserlerine bakarak da fotoğrafın büyük kısmını görmek güç olmayacaktır. Sadece ‘Düşünmek Farzdır’ kitabı bile bu konuda önemli anlamda ufuk açacaktır diyebiliriz. Biz tekrar “*Vahiy ve Sanat*”a dönelim. Adından anlaşılacağı üzere kitapta Vahiy ve Sanat ikilisi ele alınıyor. Daha doğru bir ifadeyle, bir yandan yazarın sanat anlayışını kavrarken öte yandan da ‘vahyin pencesinden sanat’ı seyrediyoruz. Öncelikle eserin yazılma gerekçesine kulak verelim: “...Vahiy ve Sanat adlı eserimde zaten benim de ortaya koymaya çalıştığım buydu. Tarih boyunca yanlış yorumlamalar, eksik algılamalar sonucu, sanatın birçok sahasına haram gözüyle bakmanın yanlışlığına işaret etmiştim. Özellikle de soğuk savaş denilen dönemlerde, sanat eserlerinin üstlendiği rolün ne ölçüde büyük ve önemli olduğunu görmeye ve göstermeye çalıştım.”

Bir başka yerde de kitabın yazılış maksadı ve izlediği metot şöyle izah edilir: “ Bu düşünceler araştırmalar esnasında bir Müslüman’ın sanat anlayışını öğrenmeye çalışırken Kur’an-ı Kerim’in pek dışına çıkmamaya özen gösterdim. Kimilerine kolaycı bir yol gözükebilir bu. Yanlış da değil. Ancak ben Kur’an’a bu gözle hemen hemen hiç bakılmadığını

sandığım için bu yolu tercih ettim. Yanılmış olabilirim. Sanata Kur’an merkezli bir tarif, bir muhteva bulmaktı asıl maksadım. Bu sebepten sanatın dallarına sadece değinerek geçtim. Detay vermedim. Öncelikle ortak bir payda yakalamalıyım.”

Atıfta bulunduğumuz kısımları da göz önünde bulundurarak dersek, Mengüşoğlu hem bir mü’min hem de bir sanatkâr olarak evvela kendi yerini tam anlamıyla bulmak, tahkim etmek için; vahiy ile sanat arasındaki münasebeti kavramaya çalışmıştır. İlk ürünleri dönemin önemli neşriyatlarında yayınlanmaya başladığından beri bu konuya bir mütefekkir sorumluluğu ile hep kafa yormuştur. Bu konuda kendisini ‘ciddi oranda’ tatmin edecek bir eser bulamayışı da, bu çabaların tohumlarını ekmeye kaynaklık etmiştir. Zaten elimizdeki kitabın oluşum safhalarına yakından bakacak olduğumuzda yazarın gençlik yıllarından beri içinde taşıdığı bir sancının dışı vurumu olduğunu görebiliriz. Nitekim ilkin konferanslarda, panellerde ya da farklı dergilerde dile getirilen ‘Vahiy ve Sanat’ ikilisi zamanla müstakil bir kitap hüviyetine bürünmüştür. Mengüşoğlu’nun bu arayışlarına eşlik eden bir husus daha vardır ki, o da –değindiğimiz üzere- Müslümanların sanatla ve sanatın hemen tüm alanlarıyla aralarında olan mesafedir. Sanattan mahrumiyet bir oranda insan yanımızdan da mahrumiyettir çünkü. İlahi kitabın her ‘beşer’i insan kategorisinde ele almaması, üzerinde düşünülmesi gereken bir husustur. Sanat bu anlamda, beşerin insaniyet basamağına çıkmasında manivela işlevi görür. Çünkü sanat insanı taklitten kurtarır, biricik olmaya davet eder. İnsanın aptallık çukuruna düşmemesi için, alıklaşmaması için ‘akleden kalb’ini harekete geçirir. Tam da burada sanatın mahrumiyetinin nelere gebe olduğunu Mengüşoğlu’ndan dinleyelim: “Eğer insan sanat faaliyetini durdurmuş veya dondurmuşsa, artık kendisini bir ömür boyu hiç değiştiremeyeceği kokuşmuş bir üniformanın içerisine sıkıştırmış demektir. Orada kendini hapsedmiştir. Tek tiplendirmiştir. Standartlaştırmıştır. Sanatsızlık, sanat kabileyetinin kullanılmayışı, sanat eserlerinden yoksunluk, insanlığı beşeriyete geri götürür. İnsanları birbirine eşitler. O ne korkunç bir boyuttur. Düşünün ki hepimiz bir örnek olmuşuz. Herkes herkesin tıpkısı bir görünümde, giyim kuşamda. Eşitlik fikri insanlık için en büyük

kötülüktür. Eşitlik zıtlığı öldürür. Aykırılığı yok eder. (...) Sanat, insanların hayat çizgileri, düşünce ve duygu faaliyetleri standartlaşmasını diye vardır.”

Peki, sanattan mahrumiyetin böyle yakıcı ve kolay telafi edilemez bir tarafı varsa, bu durum neden yeterince gündeme gelmemiştir. Yahut neden çok az gündeme gelmiştir. Kanımca insanların sosyo ekonomik durumu da bu durumu tetikleyen sebeplerden birisidir. İnsanın ihtiyaçlar hiyerarşisini bir cetvele dizenler ilk sıralara fizyolojik ihtiyaçları koymuşlardır. Halkımızın çok iyi bildiği bir deyimle ‘Aç ayı oynamaz’ demişlerdir özetle. Yanlış mı? Elbette önemli bir haklılık payı var. Ancak bir taraf sanat karın doyurmaz derken, elindeki avucundakini kitaplara veren, pek çok ihtiyacını kısarak buraya bir yer açma çabasındaki insanları görürüz. Şayet sanat karın doyurmuyorsa, fizyolojik ihtiyaçlar kadar önemli değilse; her çağda örneklerine rastlanan bu insanları nereye koyacağız? Demek ki başka bir açlık türü daha var. Birini fizyolojik açlık diye adlandırırken, diğerini maksat daha iyi anlaşılın diye ‘metafizik açlık’ olarak adlandırabiliriz. Ancak burada sanatla insanın arasındaki mesafeyi ölçmeye çalışırken ele aldığımız insan, hatasıyla sevabıyla; İslam’a teslim olduğunu beyan eden kişidir. Elbette yukarıda andığımız sebepler dairesi bir mü’min için de geçerlidir; fakat burada doğrudan Vahiy ile Sanat arasındaki münasebeti anlamaya ve anlamamanın ‘özne’si olan insanı konuşmaya çalışıyoruz. Peki, ne olmuştur da, vahyin ilkelerine teslim olduğunu beyan eden kitleler sanata mesafeli durmuştur? Mengüşoğlu’na göre akidevi telakkiler bu durum üzerinde oldukça belirleyici olmuştur. Bunlardan birisi belki de en önemlisi mütevatir vahyi yani Kur’an-ı Kerim’i anlamak için yeterince çaba sarf etmemiştir. Bu hususu biraz daha açmak istediğimizde ilk durağımız ‘kader anlayışları’ olacak. Asırlardır üzerinde tartışılan, mahiyetine dair ‘uç görüşlerin’ olduğu bir konudan bahsediyoruz. Üstelik ‘insanın idrakinin’ sınırlı olduğunu bilerek, ‘aşkın ve içkin’ olanın yani Allah’ın ilmini hiçbir şeyin kuşatamayacağını, O’nunsa ilmiyle her şeyi kuşattığına inanarak... Ancak yine Yaratıcı tarafından, biz kullara bir ihtiyar hakkı verilmiştir, idrakimizi son sınırına kadar kullanmaya çalışmamız, akleden kalbimizi işletmemiz istenmiştir. Mengüşoğlu kaderi, insanın iradesini devre dışı bırakan bir mekanizma olarak değil; tam aksine insanın iradesini vahyin kılavuzluğunda işletmesi olarak ele alır. Bir Müslüman sanatçı olarak da tam olarak burada durur. Mehmet Akif’ten bahsederken ‘müstesna şair’ adlandırılması yapmasında yine bu duruşun çok

önemli payı vardır. Kader anlayışlarından, cebriyeci mantığına hem daha yaygın olduğunu hem de bunun tam zıt kutbunda olduğunu söyler: “Cebriyeci mantık, şerri de Allah’tan gelme olarak niteleyip neredeyse insanı aradan çıkarmıştır. İnsanı fiillerinin yaratıcısı yahut bizzat faili olarak görmeyi tehlikeli sanarak ve sayarak, Allah’ın insana bahşettiği kudreti de onun elinden almak istemiştir. Böylece güya insanı şirke düşmekten koruyayım derken hayvanlardan da aşağı bir seviyeye indirgemıştır. Tarih boyunca bu meselelerde dengeyi iyi kuran Numan bin Sabit gibi ilim adamlarına bağlılık iddia etseler de bunu asla fiiliyata, en önemlisi inançlarına yansıtamamışlardır (...) Allah’ın, şerri göstermesini veya öğretmesini, göndermesi şeklinde anlamak için herhalde Cebriyeci bir mantığa kanmak gerekiyordu. Şerri Allah göndermemiş biz işlemişizdir. Buna yaratma desek ne olur demesek ne olur? Buradaki yaratmanın Allah’ın yaratması ile karışma ihtimali var mıdır? Asla! (...) Ben diyorum ki şer şeytandan veya bizzat insanın kendisindendir.”

Bu pasajların ardından dolaylı olarak ‘takva anlayışımız’ da ele alınır. Biz şöyle biliriz; kelimeler kavramları, kavramlarsa zihin dünyamızı şekillendirir. O yüzden lügatlerin kelime hacmi önemlidir. Elbette bu hacmin farkında olarak onu kullanma ve çoğaltma becerisine sahip insanların çabasının da belirleyici etken olduğunu unutmadan. Mesela, Aliya Izzetbegoviç, bu anlamda bizdeki dil devrimiyle Japonya’da ‘yapılmayan’ dil devrimini karşılaştırır. Çok daha karışık alfabeleri olmasına rağmen, Japonların modernleşme tecrübesinde eski harflerinden vazgeçemediğini belirtir. Çünkü dilin toplumsal bir hafıza olduğunu ve önceki kuşaklarla rabitanın devamı için bunun ne derecede önemli olduğundan bahseder. Unutulan ya da unutulmaya yüz tutmuş sözcükler bir yana, kimi kelimelerse anlam daralmasından kendisini kurtaramamıştır. Burada konumuz gereği biz, takva’yı ele alacağız. Takva denilince, aşağı yukarı herkesin vereceği ortalama yanıt “Allah korkusu” dur. Mengüşoğlu bu anlamın ‘takva’nın bir boyutu olduğunu ama tek boyutu olmadığını söyler: “Oysa küçücük bir tetkik gösterecektir ki takva kelimesinin kök anlamındaki öne çıkmak, şahıs ve müşahhaslık durumları vardır. Kalabalıklar arasından herhangi birisi değil muttaki kimse, kalabalıklardan en az birkaç adım ötede duran birisidir. Demek ki muttakilik asla kalabalıkların hizasında durarak, orada kendini unutturmak, orada kaybolmaktan doğan bir erdemlilik sanılmamalıdır. O takdirde takvanın

ne kıymeti kalırdı ki? Eğer kalabalığı oluşturan her fert muttaki sayılacaksa takva niçin “Allah indindeki en yüce makam” diye zikredilsin. (...) Bir de konuyu sanat açısından düşündüğümüzde olayın önemi daha çok artmaktadır. Çünkü fiillerin yaratıcısı sıfatı ve şerefi ile yücelttiğimiz insanın en öznel, en damıtılmış, en şahsi işi saydığımız sanat faaliyetini sürdürebilmesi, şahsiyetinin tebellürü ve tezahürüyle doğru orantılıdır. Benliğinden şahsiyetinden vazgeçen birisinin özgün sanat çabasından da bahsedemeyiz.”

Takva'nın yanı sıra, ikili bir kelime grubunu daha ele alacağız. Bunlar ‘bedee (türevi ibda) ve hâlk kelimeleridir. Genelde halk arasında aynı anlamı çağrıştırırsa da, aralarında bir incelik farkı vardır. Üstelik bu incelik, hem algı biçimimize hem de sanatla aramızdaki mesafeyi etkileyecek kadar önemlidir. Bu minvalde bedee'nin anlamı; bir şeyi yoktan var etmektir ki; bu ise sadece Allah'a mahsustur. ‘Hâlk’ sözcüğünün, Kur'an'daki referansı ise yoktan var etmeyi değil de; zaten var olan bir şeye şekil verilmesini ifade eder. Maide Suresi'nin 110.ayetinde, Hz. İsa'nın çamurdan kuş biçimi yapması, içine üflemesi ve Allah'ın izniyle bir kuşa dönüşmesinin de anlatıldığı ayetlerde olan hadiseler zincirinin halletme kapsamına girdiği belirtilir. Dolayısıyla insan, Allah'ın izniyle ‘yaratma faaliyetine’ girebilir. Fakat bu yaratma işi bir yoktan var etme değil de, mevcut olan şeyleri işleyerek yeni bir biçim vermedir. Şimdi gelelim bu nüans gibi görünen farkın insanı ve onun bir eylemi olan sanat olayını nasıl etkilediğine: “ Tarih boyunca İslam dünyası büyük çoğunlukla tevhid ve şirk alanındaki hassasiyetinden ötürü bedee ve haleka kelimeleri arasındaki incelikleri ihmal etmesi sebebiyle yaratma kavramına mesafeli durmuştur. Yaratma'yı yalnız Allah'a hasretme çabası kınanacak bir tutum sayılamaz belki. Çünkü tevhid, kul ile Allah arasındaki uçurumu yani farkı fark etmekle başlar. (...) İnsan kuldur. Yaratılmıştır. Hiç yoktan ve modelsiz yaratılmıştır. Allah'ın karşısında onun yaratıcılığının sözü mü olur? Eğer konumuz insan ile Allah'ın yaratıcılığını mukayese etmek gibi bir abes ile iştigal olsa idi, bunları söylemek mümkündü. Ne var ki bütün bu güzel ve temelli iman ilkesine hiçbir zaman zarar vermesi düşünülemez olan ve basit bir Arapça dil inceliğine dayalı hakikatten, yani insanın kendi fiillerinin hakiki olduğu hakikatinden kopuş ve kaçış, görüldüğü gibi İslam âleminde telafisi müşkül itikadi zaafı ve sapmalar yaratmıştır.”

Sanatçı'yı -elbette muvahhid bir sanatçıyı-, ‘Sa-

ni-i Hakikin Kalfası’ olarak adlandıran Mengüşoğlu, sanatın bizzat kendi başına kötü olmaya çağını, amaçladığı şeye göre anlam kazanacağını dillendirir. Yeter ki şirkin karanlık çukuruna saplanıp kalmasın, mütekebbir bir tavırla insanların arasında dolaşmasın. Hatta sanatıyla amelini birbirinden ayrı tutmayarak kalemını de bir ‘salih amel’ vesilesi kılsın. “Çiğnerim, çiğnenirim, hakkı tutar kaldırırm!” demekten de gocunmasın. Şu sorulabilir: “Bu durumda sanattan bir parça olduğu söylenen ‘şey’ler vaazcı bir söyleme kayarak ideolojik bir araca dönüşmez mi?” Bu elbette ıskalanması gereken bir sorudur. Üstelik tarihin sahnesi, sanatın salt bir ideolojik aygıtı dönüşmesine defalarca tanıklık etmiştir. Hatta sanatçının (!) putların dahi damarından aktığı güne kadar vadilerde şaşkın şaşkın dolaşması da çok uzağımızda aramamız gereken bir vakiadır. İlmin umumi, sanatınsa hususi olduğu gerçeğinden hareketle, ilimdeki hakikatten şaşmama düsturunun sanat için geçerli olmayabileceğini söyler Mengüşoğlu. Elbette şu eklemeyi yaparak: “ Ancak sanatta isabetlilik şart değildir diye isabetsizlik kol gezer mi? Mesela bir diktatör için, bir firavun veya tiran için övücü şeyler söylemek, bunu sanatın dalı ile yapmak, sanatın tahammülü dâhilinde midir? (...) Bayağı olanı süsleyip bezeyerek güzel diye sunmaya çabalayan bir sanat soluğu için ne düşüneceğiz? Orada bir hikmet yoksunluğu bir sanat istismarı, bir sahtekârlık bulunduğunu rahatlıkla söyleyebilmeliyiz. Hatta yaratış belli bir başarıyı elde etmiş olsa bile İblisin de kimi geçici başarıları bulunabileceğini hatırlayarak meseleyi açıklamalıyız”

Böyle bir sanatı “*Süvari Batıl Olan Sanat*” diye adlandırır yazarımız. Buradan şu sonucu çıkarabiliriz, sanat -ilme göre- hususi ve şahsidir. O yüzden ondan herkesin kabul edebileceği neticeler çıkarmak mümkün olmayabilir, bu da sanatın tabiatının gereğidir. Fakat vahye müstenit bir sanatçı da hakikatin hilafına, aleyhine yaslanarak ayakta duramaz. Durduğunda ise açık bir tutarsızlık hali belirir. Sanatın, hakikatin doğrudan kendisi olmasa da bir kırılması ve yansıması olduğunu vurgular Mengüşoğlu: “Ama sanat, en azından bizim telakkimize göre sanat, hakikatin bir yansımasıdır. Yansıma ise bir tür kırılma. Kırılma, kırılan şey değildir ama asla kırılan şeyden başka bir şey de değildir. Zaten sanat eseri bir şeyin kendisi değil onun remzi, sembolü, işaretidir.”

Vahyin kılavuzluğunu kabul eden insan; sanatın kollarıyla hemhal olsun veya olmasın, kurtuluşu el-

çilerin tebliğ ettiği mesajlarda bulan ve ona yapışan insan demektir. Vahye teslim olanın muvahhid bir sanatçı da hesap kitabını buna göre yapar. Kur'an'ın anlatımıyla 'yarın için önceden ne hazırladığını' gündeminden düşürmemeye gayret eder. Sanat üretimi, yapıp ettiklerimizden bağımsız olamayacağından protestan bir ahlakla 'kalem ile kelim'in arasını ayırmak 'dünya ve ahiretin' işlerinin de birbirinden ayrılması sonucunu doğuracaktır. Bu tehlikeli durumun sadece ruhunda sanat şimşekleri çakan kişileri kapsamadığını bilmem söylemeye gerek var mıdır? Bu sebeple, şu satırların puntosunu okurken biraz daha büyütebiliriz: "Mesela vahye müstenit bir inanç ve anlayış sahibinden ahiret günü ve hesabını ihmal eden, unutan, kendini bu hesaptan bağımsızmış gibi gösteren bir sanat eylemi içinde bulunması beklenemez. Yahut böyle bir sanat felsefesini benimsemesi düşünülemez. Bu minval üzere bir eser yaratamaz. Eğer yaratırsa bu sefer inanç ve anlayış dünyası ile ters düşecektir. Tefekkür zincirinin başlangıç halkası dünya, bitiş halkası ise ahirettir."

Mengüşoğlu sanat ile salih amel'in birbirinden ayrılamayacağını, ayrılmaması gerektiğini ısrarla vurgular. Kendisi de bu şiarı -tanık olduğumuz kadarıyla- ömrüne ve ömrün süsü diyebileceğimiz eserine katık yapmaya gayret eder. Batı kalbi, doğu aklı öldürdü; diyenlere bir reçete olarak 'akleden kalbe dönüşü tavsiye eder. Ne aklın şımarttığı ve kendi kendine yeteceği zehabına kapılan kitlelerin ne de akletmeyi terk eden, adeta aklını başkasına kiraya verenlerin yolunun yol olmadığını bastırarak söyler. İnsanın bir nazariyeye, bakış açısına sahip olmasının kınanacak bir şey olmadığını, ideolojilerin de bu anlamda bir beşer görüşü olarak

değerlendirilmesi gerektiğine işaret eder. Burada önemli olan ilahi vahiy ile beşeri kanaatler sonucu oluşan ideolojileri aynı kefeye, aynı sıraya koymaktır. Hatta sanatın ideolojisi olamaz diyenlere: "Sanatın ideolojisi yoktur demek de bir ideoloji değil midir?" sorusunu yöneltir. Mengüşoğlunun sanat-ideoloji bağlamındaki tutumunu daha iyi anlamak ve yönelttiğimiz sorunun cevabını derinleştirmek için yazarın cümlelerine tekrar başvuralım: " Sanatın dininin, ideolojisinin olmayacağını söyleyenler, onun bir iş, bir eylem biçimi olduğunu da inkâr ediyorlar mı acaba? Evet, elbette sanat faaliyeti ilmi bir faaliyetin benzeri sunumlara sahip değildir. Olmamalıdır da. Sanat eserinin kuru bir söyleve, ucuz bir slogana ve doğrudan nasihate dönüşen dili, onun estetik değerini zedeler. Bunu herkes bilir. Hatta bizzat slogancı sanatçılar da bizzat kendilerinin bu tutumundan şikâyetçidirler. Ancak popülerlik öyle bir illettir ki, elini kişinin ensesinden çekmez bir türlü. Nasihatten, slogandan ve söylevden kaçınayım derken, hiçbir şey söylemeye yönelmek de tersinden bir hastalık değil midir? Anlamsızlık teorisinin bir zamanlar batılı kimi sanatçıları sardığını hatırlıyoruz. O kaçışın sanata bir şey kazandırmadığı anlaşılmıştır artık."

Elimizden geldiği nispette, Metin Önal Mengüşoğlu'nun bir sanatçı olarak portesini aktarmaya çalıştık. Bununla beraber Müslümanlar ile sanat bahsi arasındaki takip meselesini de dolaylı olarak ele almış olduk. Mengüşoğlu, kimi yazılarının sonunda, sürç-i lisan ettiysek affolmaya der. Aynı cümleyi yinelemekte bir mahsur görmüyorum. Yeter ki göremediğimiz eksik ve kusurlar bize bildirilsin.

Allah Rızasını Gözetmek Dışında Hiçbir Meselesi Olmayan Mütefekkir

Dün gibi hatırlıyorum çocukken sobalı, kendisi dar ama ruhu geniş bir evde oturuyorduk. Daktilo sesleri ile büyüdüm ben. İlkokuldayım hiç unutmuyorum erken yatmam lazım çünkü sabah erkenden okula gideceğim; ben kardeşlerimle yatağa, babam mutfığa koşardı. Niye mutfak? Çünkü evimiz dardı ve ona yazmak için başka bir mekân kalmazdı. Bizim uyumamızı beklerdi daktilo tuşlarına dokunmak için. Bugünkü imkânlar yoktu o zamanlarda nerede internet, nerede bilgisayar... Sevgili babacığım evimizin yegâne geniş odası olan salonumuzu misafirlerine ayırırdı hem de yanından hiç ayıramadığı misafirlerine. Kimdi bunlar yahut neydi? Sayıları binler belki de on binlerle ifade edilecek kitaplar. Her neyse geceleri yatarken daktilodan etrafa yayılan harf vuruşlarının sesi bende ezgiye dönüştü, şarkılar besteledim, şiirler yazdım zihnimde her gece. Ardından kâğıtlara nakşettim sözlerimi ve bugünlere ulaştım. Yani rol model almak diyebiliriz benimkisi için. Üstelik on yaşına kadar televizyonu olmayan bir evde büyüdüm ben. Başka çarem de yoktu aslında ya haylazlık ya kitaplar. Hamdolsun ki ikincisini seçmişim ve çok mutluyum. Tabi bu konuda evlatlarının yetişmesinde büyük pay sahibi olan annemi de unutmamalıyım. Babamla annem bir elmanın iki yarısı gibiydiler. İlki yani babam yazdıkça annem de okuyordu. Hiç boş bırakmazdı bizi okuldan döndüğümüzde elimize tutuştururdu kitaplarımızı. Yani çocukken, orta hatta ilkokul yıllarında oyuncuğın neydi deseler aklıma ilk kitaplarım gelir herhalde. Onlar zaman zaman oyuncak asker oldular bana zaman zaman ise araba. İşte bu hususların tamamı zengin bir hayal gücünün, düş dünyasının kapılarını araladılar bana. Ve artık okumasam yazmasam rahat duramam adeta çıldırırım en iyi tedavi yöntemimdir benim okumak, yazmak. Ve ne mutlu ki bana, bugün çalışkanlığı, ahlakı, ilkeli duruşu, inandığı değerleri haykırışı ile kalpleri mest etmiş bir düşünürü kaleme alacağım. Ve yine ne mutlu ki bana, bugün Allah rızasını gözetmek dışında hiçbir meselesi olmayan bir mütefekkiri, babamı satırlara nakşedeceğim. Hadi o zaman çevirin anlam yüklü amel defterinin sayfalarını...

Mengücekoğulları, Sultan Alparslan'dan önce Orta Asya'dan koparak Anadolu içlerine Kemah merkezli Erzincan, Sivas, Divriği ve Dersim bölgelerine yerleşen bir Türk boyu idi. Zamanla Selçuklu beyliklerinden birine dönüşmüştü. İran ile münase-

betleri sıkı olan boyun muharebeden ziyade sanatla uğraştığı, özellikle gümüş işçiliği, hakkâklık yaptığı bilinmektedir. Acemler'in onlara Farsça Menkûşlar (küpeciler, gümüş küpe işçileri) ismini takma sebebi de budur. Divriği Ulucami ve Şifahanesi bu boy tarafından yaptırılmış Dünya Kültür Mirasına girmeye aday önemli bir sanat eseridir.

Beyliğin geçen yıllar içerisinde son temsilcisi bugünkü Tunceli ilinin Mazgirt kasabası merkezinde yaşayan Halil Bey ve ailesiydi. Bölgedeki kırk sekiz köyde muhtelif arazileri, Murat suyuna karışan büyük bir çayın üzerinde tarlalardan gelecek hububatı öğütmeye yarayan tam üç su değirmeninin kalıntısı yirminci yüz yılın ortalarına kadar ayakta idi. Öyle ki şer'iyye senedi ile aileye kayıtlı bugün Keban Baraj Gölü ortasında bulunan meşhur Pertek Kalesi bile aynı tarihlere kadar devlet tarafından ailenin mülkü sayılmaktaydı.

Bölge yalçın kayalıkların, derin vadilerin, bol su kaynaklarının ve ormanların bulunduğu bir yerdedi. Ancak ekime müsait arazileri hayli azdı. Onların mülkü ise Halil Bey'e aitti. Ahali bu arazilerde yarıcı olarak çalışır, elde ettiği hububatı Halil Bey'in değirmenlerinde öğüterek ancak geçinirdi. Yarıcılarının büyük ekseriyeti alevi nüfustan oluşmaktaydı. O tarihlere kadar aralarında en küçük bir anlaşmazlık çıkmamış bulunan sünni ve alevi nüfus ile Ermeni ve Türk, Kürt nüfus arasında, yirminci yüzyılın başlarında artık siyasi ve sosyal anlaşmazlıklar başgöstermişti. Kuzey'de Rusya, Batı'da İngiliz, Fransız ve İtalyanların Osmanlı Devleti üzerindeki emperyalist emelleri ve işgalleri sonrasında, bir yandan Ermeniler tüm Müslüman nüfusa, öte yandan da Aleviler Sünni nüfusa ve Halil Bey'e karşı husumete kışkırtılmışlardı.

Oysa Halil Bey, vaktiyle Mazgirt'ten Halep'e göç ettiklerinde yollarda ölüp gitmesinler diye Mengücekoğulları ailesine teslim edilmiş bulunan Ermeni çocuklarından biri olan ve aile içerisinde Müslüman terbiye ile büyümüş bulunan İnci Hatun ile evlenmiştir. Çalışanlarına, eşine, dostuna son derece merhamet ve şefkatle davrandığı bilinen Halil Bey aynı zamanda Hafızdır. Otuz beş yaşına vardığında İnci Hatun'dan Talat, Atiye ve Nuri adlarında iki erkek ve bir kız çocuğu olmuştur. En küçükleri Nuri henüz kundahta iken, Halil Bey en yakınında kendisine hizmet eden alevi kökenli biri tarafından ne yazık ki arkadan vurularak katledilmiştir. Dersim İsyanı diye

tarihe geçen hadisenin belki de ilk kurşunu ona sıkılmıştır.

Aile bunun üzerine kasabadaki bir akrabalarının gözetiminde Harput Sancağı'ndaki bir tekkeye yerleştirilmiş, Mazgirt'te yaşadıkları küçük konak çapındaki evlerinin ortasına geniş bir çukur kazarak kıymetli eşyalarını da oraya gömmüşlerdir. Tekkede üç çocuk iki kadın tam on üç yıl yaşamış, günde ancak iki öğün mercimek çorbası içerek hayatlarını idame ettirmişlerdir. Dersim İsyanı bastırılmış, alevi nüfusun bir kısmı katledilmiş bir kısmı ise sürgüne gönderilmiştir. Ermenilerden ise kasabada kimse kalmamıştır. Dönemin Genel Kurmay Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak bizzat kasabaya gelmiş, aileyi evlerine getirtmiş ve hatta Halil Bey'i öldürdüğü söylenen Kurtboğan lakaplı eşkiyayı da yakalamıştır. Katili öldürsün diye Halil Bey'in büyük oğlu Talat'ın eline tüfek veren Mareşal'e: "*Ben adam öldüremem*" diyen Talat Bey, Kurtboğan'ın askerler tarafından kurşuna dizilmesine de tanıklık etmiştir.

Kasabaya dönen aile evlerinin ortasındaki çukuru, Harput'a göçerken yanlarında götürdükleri hizmetlinin bir müddet sonra dönüp talan ettiğini görmüşlerdir. Yapacak bir şey kalmamıştır. Aile yurtlarında, evlerinde yeniden tutunmaya çalışacaktır. Nuri Bey on beşinde, Talat Bey yirmili yaşlardadır. Kız kardeşleri Atiye ise kasabanın müftüsü ve tek camiinin imamı Hafız Emi lakaplı yaşlı bir adamla evlendirilmiştir.

İkinci Cihan Savaşı sonrasında memlekette büyük kıtlık yaşanmaya başlamış ve Harput'ta Buzluk bölgesindeki bağında geçimini sağlayamayan Taşçıların Mehmet Sait Ağa, bir akrabasının daveti üzerine çalışmak amacıyla bütün ailesini Mazgirt'e taşımıştır. Üç kızı iki küçük oğlu vardır. Bu arada kasabada Halil Bey'in oğlu unvanını kuru kuruya da olsa taşıyan ve onun fiyakasıyla dolaşan Nuri Bey, Sait Ağa'nın en büyük kızı Rukiye Hanım ile evlenir. Sait Ağa ise Mazgirt'te tutunamaz ve düğünün hemen akabinde yalnızca bir yıl yaşadığı Mazgirt'ten ayrılarak tekrar Harput'a Buzluk bağına döner.

Dersim İsyanının sebebi anlaşılmaaya çalışılacak olursa orada da ciddi bir dram göze çarpacaktır. Gerçi yabancı güçlerin Ermeni ve Alevi nüfusun ileri gelenlerini kışkırttıkları biliniyor olsa da bazı sosyal sebepler göz ardı edilmemelidir. Devlet onlardan vergi ödemelerini ve çocuklarını askere göndermelerini istemektedir. Oysa ahalinin vergi ödeyecek hiçbir gücü yoktur. Ayrıca erkek çocuklarını askere gönderdiklerinde ise zaten dar alanlarda dişleri tırnaklarıyla çalışarak üretmeye çalışıp ancak geçimlerini sağlamaktadırlar; kim çalışacak ve nasıl geçineceklerdir. Bir yandan da bu sıkıntıyı yaşamaktadırlar.

İsyan bastırıldıktan sonra devlet bir '*Dersim Yasası*' çıkartır. İsyanın yaralarına kısmen derman olur düşüncesiyle daha önce çocuklarını askere göndermek istemeyenlere özel bir hak tanıyıp bu çocukların altı ay kısa askerlik yapmalarını sağlar. Talat ve Nuri Beyler de bu yasadan yararlanarak altışar ay askerlik sonrasında Haydarpaşa Garı'nda bir akrabalarının tavassutu ile yine altı ay kursa tabi tutularak birer '*Demiryolu Polisi*' sıfatıyla Elazığ istasyonunda memuriyete başlarlar.

Nuri Bey istasyona yakın Ordu Müfettişliği cadde-sinde her nasılsa şehirde yaşamını sürdüren Ermeni Haço'nun evini kiralar, oraya yerleşir. 17 Mayıs 1947 yılında bu evde doğmuştur Metin Önal; tren şefi Nuri Beyle Harputlu Rukiye hanımın ilk oğlu olarak. Kışı bu evde yazları ise anne tarafından dedesi Taşçıların Mehmed Said Ağa'nın Harput Buzluk'taki müstakil bağında geçirmektedirler. Küçük Metin'in kulağına Mısır'dan Harput'a göç etmiş '*Nasırpaşalılar*' ailesinin kızı olan anneanesi Fahriye Hanım'ın okuduğu Kur'an ilk kez orada değmiştir. İki teyzesi Harput'un maruf ailelerinden '*Küçükefendigiller*'in oğullarına gelin gitmiş ve onların konağında yaşamaktadırlar. Küçüğü kendisinden on, büyüğü on iki yaş büyük olan dayıları ise Buzluk Bağından iki saat uzaklıktaki Aşağı Şehir'de (Elaziz) biri kalaycı diğeri tornacı çı-rağı olarak her gün çalışmaya gidip gelmektedirler. Üç koca dağın derin vadisine kurulmuş bulunan bu ıssız bağa gelişi gidişlerinde cesaretlerini artıran Harput türkülleri ise dayılarının ağızından yine ilk kez burada kulağına değmiştir küçük Metin'in.

Talat Bey Elazığ'da kalır. Nuri Bey ise Maden Kasabasına tayin edilir. Ermeni kökenli ninesi, annesi, kendisinden iki yaş küçük kardeşi ile birlikte bir kara vagona eşyaların arasına oturarak biner ve Maden'e giderler. Maden'de bir tepenin üzerinde konumlanmış bir lojmanda kalacaklardır. Ancak önceki memur henüz lojmanı boşaltmamıştır. Kış mevsimidir ve vagonun içerisine soba kurarak üç ya da dört ay bu vagona yaşamışlardır. Lojmana taşındıklarında ise sadece beş evin bulunduğu dağ yamacındaki bu minik mahallede dört başka demiryolcu aile barınmaktadır.

Vagon tecrübesini hayatının dönüm noktası olarak görmeyi sürdürürken, ninesi ile birlikte evlerinin bulunduğu yamaçların tepelerine doğru yürür küçük Metin, böğürtlen toplar ve kıştan kalma kar getirerek birlikte karlı pekmez yaparlar. Evlerde elektrik ve su yoktur. Mahallede tek bir çeşmeden su temin edilmektedir. Çeşmenin önündeki yalaktan ise hayvanlar su içmektedirler. Metin'in şımarıklığı komşunun sarışın kızını iteleyerek bu yalağın içerisine düşürmekle bitmez. Başka bir komşunun yumurtadan yeni çıkmış civcivlerini seveyim derken

öldürmez mi? Ninesi durum anlaşılmasın diye yavruyu yokuştan aşağılara fırlatır. Her evin önünde içi tuğla döşeli maltızlar vardır. Kok kömürü yanan bu ocaklarda yemek pişirmektedir ev hanımları. Komşu kadın koca bir tencereye bütün tavuğu pişmek üzeri koymuş ve işine dalmıştır. Metin sahnededir; yırtık, çöpe atılmış bir pabuç bularak onu tavuğun yanına koymuş ve tencerenin kapağını kapatmıştır. Üç ya da dört yaşındadır. Babası ise bütün öteki lojmanlarda yaşayanların amiri konumunda bulunmaktadır.

Nuri Bey, üçüncü erkek çocuğunun doğduğu Maden'den Diyarbakır'a tayin edilmiştir. Bu arada nine İnci Hatun vefat etmiş ve Maden Dağı'ndaki bir kabristana defnedilmiştir. Evde bir kedileri vardır. Aile taşınma telaşındayken hayvan adeta can çekişircesine miyavlamakta ve ayrılığı hissetmektedir. Rukiye Hanım onu komşuya bırakır ve biz gidinceye kadar dışarıya salma diye tembih eder.

Aile Diyarbakır'a yerleştikten muhtemelen bir ay kadar sonra, Rukiye hanım, evin eşiğinde Maden'deki kedilerinin miyavladığını görerek dehşete düşmüştür. Meğer hayvan, demiryolunu izleyerek Diyarbakır'a ve doğrudan kendisini besleyen ait olduğu haneye varmıştır.

'*Demiryolu Polisi*' olarak başladığı görevi artık '*Tren Şefi*' olan Nuri Bey o zaman (1951-52) son derece ıssız, sadece üç beş ev, bir bakkal ve fırının bulunduğu Bağlar Mahallesinde köyden yeni göçüp iki göz hane inşa etmiş bulunan Kürt kökenli bir ailenin evini kiralar. İstasyonun şehir tarafının tam aksi ama istasyona çok yakın bir bölgedir burası. Ev sahiplerinin eşi Mence Teyze, iki oğlu Veysi ve İbrahim, neredeyse hiç Türkçe bilmemektedirler. Ama Metin'i öyle sevmektedirler ki, Metin'in hayatına dost olarak giren ilk yabancılar bunlardır daha doğrusu Veysi'den çok on üç yaşındaki İbrahim'dir.

Altı yaşında İnönü İlkokulu'na yazdırılan Metin şimdi demiryolu hatlarından geçerek okula nasıl gidecektir. Çare bulunur, İbrahim de okula yazdırılır. Birlikte gidip geleceklerdir. Ancak İbrahim Türkçe bilmediği için her ders bitiminde Bedriye öğretmen tarafından sınıfta bırakılır ve kafasında dört beş meşe değneği kırılarak eve salınır. Öğretmen illa Türkçe konuşmasını istemektedir İbrahim'den. Metin İbrahim'i bekler, sonunda birlikte eve dönerler. Türkülerden sonra Metin'in artık muhayyileden yavaş yavaş müfekkireye kayan zihni ve kalbine Bedriye öğretmenin kustuğu kin yerleşir. Metin ise şuuruna vardığını söyleyemesek bile resmi müfredata karşı ilk tepki ve taarruzunu kalbinde göğertmeye belki de böyle başlayacaktır.

Nuri Bey, Metin ilkokulu bitiremeden son sınıfta iken Malatya'ya tayin olur. Kardeşler beş erkek sayı-

sına ulaşmıştır. Nuri Bey evinde küçük bir kütüphanesi bulunan, eserler arasında Batı ve Doğu klasiklerinin yer aldığı, vaktiyle besbelli epeyce okumuş birisidir. Ancak şimdilerde Siirt Tillolu bir şeyhe intisap etmiş ve evinde zikir meclisleri kurmakta ve şeyhin bölgede mümessilliğini/halifelikliğini yapmaktadır. Artık daha ziyade ilmihal, hadis kitapları okumakta ve mahalledeki camide zaman zaman hocalık bile yapmaktadır.

Memlekette nihayet tek parti iktidarı devrilmiş, ezan Türkçe okunmaktan Arapçaya dönmüş, Kur'an ve mevlit okumalar serbest bırakılmıştır. Bu kısmi hürriyetten yararlanarak orada burada İslami ve siyasi kimliğini açık eden Nuri Bey, 1960 darbesi sonrasında devlet tarafından hesaba çekilecektir. Yakın arkadaşlarının tanıklığıyla hadiseyi ucuz atlatmış ancak evinde eşine ve çocuklarına bu baskılar karşısında durabilecek, siyasi rejimin İslam'a karşı soğuk bakışına dair bir şuur aşısı da yapmıştır.

Ortaokula başladığında kopan 60 darbesi Metin'de Bedriye öğretmenden beri filizlenen resmi müfredata karşı tepkiyi ziyadesiyle artırmıştır. Evdeki düşünce, anlayış ve inancın tam tersi bir eğitim ve öğretime teslim edilmiş bir esir gibi görmektedir kendisini adeta. Keşke okullarda okumaya mecbur bırakılmasa keşke annesi, köprüyü geçinceye kadar ayıya dayı diyeceksin telkininden vazgeçse.

Olmamış düşe kalka altı yıllık orta ve liseyi on bir yılda bitirmek zorunda kalmıştır. Bu arada yaz tatillerinde Kur'an öğrenmiş, babasının kütüphanesindeki kimi Osmanlı Türkçesi eserleri esirsiz üstünsüz matbaa yazısını da sökerek okumaya başlamıştır. Anneannesinin Kur'an, dayılarının türkü seda ve nidaları hiçbir zaman kulaklarından gitmemiş, bu durum Metin'i şiire doğru temayül ettirmiştir. Okuduğu sınıflarda tek marifeti güzel şiir okumaktan ibarettir. Divan şiirlerini kaşını gözünü yarmadan son derece düzgün okumakta, telaffuzu hocalarınkinden bile daha başarılı bulunmaktadır. Bütün derslerinde zayıftır ama Türkçe ve kompozisyonunda büyük başarısı vardır. Münazaraların vazgeçilmez üyesidir.

Şiir mi; gizli gizli defterlerine şiirler de yazmaktadır. Hem de Aruz veznini kullanarak. Ardından Hece vezniyle bir hayli şiir yazar. Bu arada Malatya'da yazar, şair Mehmed Said Çekmegil ile tanışır. Onun önderliğinde kurulmuş bulunan '*Malatya Fikir Kulübü*'nün haftalık sohbetlerine katılır. En genç katılımcı kendisidir ama en cevvali de odur. Müslüman aile çocuğu Metin burada kimliğini, kişiliğini, düşünce, anlayış ve inancını olgunlaştırmanın ilk adımlarını atmaktadır. Necip Fazıl şehre konferansa geldiğinde kendisine tanıştırmış ve onun o tarihlerde yazdığı '*Yeni İstiklal Mecmuası*'na hemen bir şiir postalamış-

tır. Meğer mecmuanın sanat sayfasını Sezai Karakoç yönetmekteymiş. Şiiri yayınlanır ama küçük bir not vardır altında: “*Necip Fazıl’ın etkisinden kurtul.*”

Büyük Doğu, Yeni İstiklal, Tohum, Toprak, Haykır, Türk Yurdu, Hareket gibi dergileri takip etmeye başlar. Gönderdiği bütün şiirler oralarda yayınlanır. Editörler onu muhtemelen Anadolu’da yaşayan bir öğretmen sanmaktadırlar. İstanbul’a gidip onların bir kısmıyla tanışınca durum anlaşılacaktır. Resmi adı Metin Önal iken babası soyadı kanunu esnasında almak istediği halde izin verilmeyen Mengüşoğlu ifadesini de ismine gayri resmi olarak ekler. Zamanla bu gayri resmi soyadı, Metin Önal’dan çok daha tanınır hale gelecek ve çoğu kere kendisini Mengüşoğlu olarak bilecek, çağıracaklardır. Kısacası daha lise yıllarında iken İstanbul, Ankara ve Konya gibi merkezlerin dergilerinde ismi görülerek bilinmeye başlamıştır.

Gecikmiş lise mezunu sıfatıyla girdiği sınavda başarılı olur birçok okulu kazanır. Ancak onun hayali İstanbul ve de devam mecburiyeti olmayan bir mektebe dönüktür. İstanbul Hukuk Fakültesi tam ona göre. Sınıfta kalmak sonsuzdur, okuldan atılmak yoktur ve devam mecburi değildir. Kayıt yaptırır. Malatyalı yine hukukta okuyan iki arkadaşı Ebubekir Eroğlu ve merhum Ahmet Yücel ile aynı evde kalırlar. Necip Fazıl’ın Erenköy’deki evinde edebiyat sohbetlerine katılırlar. Metin ayrıca ‘*MTTB*’de Kitap Kulübü Başkanlığı görevini sürdürür. Sezai Karakoç üstadın ‘*Diriliş*’ yazıhanesi adeta ikinci adresleri gibidir. Derginin basımı, dağıtımı gibi işlerde üstadın yanında, yardımında bulunurlar.

İstanbul’un gerek semtleri gerekse kültür çevreleri emirlerine amadedir. Ancak arkadaşları derslerine sıkı çalışarak, aralarından Ebubekir okulu bitirir Ahmet ise Amerika’ya yerleşir okulu bitirmeden. Bu arada Beyazıt semtindeki ‘*Marmara Lokali*’ akşamları merkezde Sezai Karakoç’un bulunduğu sohbet mekânıdır. Bizimkiler de orada sohbetin kulak misafiridirler. Elbet çay paralarını Karakoç üstat ödemektedir.

‘*Türkiye İslam Enstitüleri Federasyonu*’ İslam Medeniyeti adlı bir mecmua çıkartacaktır. Yazarlara telif ücreti ödeyeceği söylenmiştir. Cahit Zarifoğlu ve Mengüşoğlu birer şiir verirler. Şiirler yayımlanır. Zarf içerisinde her iki şaire yüzer lira ödenmiştir. Aynı tarihte öğrenci bursu ortalama yüz elli liradır; buna göre yüz lira epeyce bir paradır ki her iki şairin de ömürlerindeki ilk telif ücreti budur. Bundan çok uzun bir süre sonraya kadar artık bir telif ücreti ne yazık ki alamayacaktır. Bu dergi ise hemen telif ücretini kaldırmış kendisini de kapatmıştır.

Farklı ve Kur’an merkezli İslami anlayışı, edebi

çevrelerdeki tanınmışlığı ve belki de çocukluktan tevarüs ettiği ataklığı ile artık belli bir öğrenci muhittinin önderi gibidir. Sözü dinlenen, sınıflarını doğrudan geçemediği için etrafındaki gençlerden yaşça da daima büyük görünen Metin, birileri tarafından ağabey olarak anılmaktadır. Sohbet halkaları kurmakta, edebiyatla birlikte İslami gelişmeler üzerine okuduklarından aktararak konuşmalar, telkinler yapmaktadır. Fakülteye yalnızca o günkü ‘*Turan Emeksiz Lokantası*’nda ucuz yemek yemeye giden, diğer zamanını okumaya, yazmaya ve arkadaşlarıyla sohbete ayıran Metin Önal’ı bizzat ‘*MTTB*’ye gelerek Cahit Koytak ve Şakir Kocabaş bulmuştur. Eskişehir’de Atasoy Müftüoğlu yönetiminde yayımlanan ‘*Deneme*’ dergisinde onun Susan Adam adlı şiirini okumuş ve kendisiyle tanışmak istemişlerdir. Bu tanışma büyük bir dostluğa dönecek ve hep sürecektir sonraki yıllarda, özellikle Metin ve Cahit arasında.

1973 yılında Ahmet Şişman, Hayati Yazıcı, Aziz Torun, Süleyman Akdemir adlı arkadaşlarıyla ‘*Beyazsaray Kitapçılar Çarşısı*’nda bir dükkân tutarak yayıncılık yapmaya karar verir ve ilk eseri olan ‘*Gavur Kayırcılar*’ adlı hikâye kitabını yayımlarlar. Cahit Koytak’ın da tashihine emek verdiği eser, çok sükseli bir kapak ve baskıyla çıkmıştır. Ancak muhtevası İstanbul’un muhafazakâr çevrelerini öyle rahatsız eder ki yazara tersinden bir şöhret de kazandırır. Tepkiler olumsuzdur ancak genç kuşak için rehber niteliğindedir. Hurafeci çevrelerin baskısı, kışkırtmasıyla yayınevi doğmadan batar, mali polis, esere el koyar, dükkân tahliye edilir. Bu tarih Metin Önal’ın aynı zamanda Malatya’da Elazığ’dan gelin alarak evleneceği tarihtir ki yayınevi ortakları ve Cahit Koytak da düğünün davetlisi olarak Malatya’ya gelmişlerdir.

Dört ay Malatya’da yaşayan şair, eşini alarak bir vagona yüklediği üç beş eşyayla İstanbul’a taşınır. Artık çalışmak zorundadır, geçimi baba parasıyla mümkün değildir. Pazarlarda seyyar satıcılık yapmaya başlar. Bir ara Vakıflar Başmüdürlüğünde takip memuru sıfatıyla çalışır. Ardından bir dostunun çağrısına uyarak plastik torba üreten bir atölyenin mamullerini pazarlamaya başlar. Okuryazarlığı ve de çevresine yönelik sohbetlerini hiç hız kesmeden sürdürür. Artık evlidir, bekâr öğrenci arkadaşlarına evini açar. Sohbetler İslami muhtevalı olduğundan kamuya açık yerlerde serbestçe konuşmak mümkün değildir. Bu sebeple ‘*Malatya Fikir Kulübü*’nde öğrendiği sohbet modelini bizzat evinde sürdürmeye başlar. Müslüman ve de edebiyata, sanata meraklı hayli müdavimi vardır sohbetlerinin. Bazen kırk kişiye ulaşan bekârlar meclisine dar bütçesi sebebiyle ancak en ucuz yiyecek olan hamsiden beş on kilo temin eder,

temizleyip pişirmek ve misafirlere yedirmek ise eşi Necla Hanım'a düşmektedir. Bazen sabah namazlarına kadar süren sohbetlerin hizmetlisi kadıncağızın ömrü mutfaklarda geçmek zorunda kalacaktır, ayakta, misafirlerine yemek ve çay ikram ederek...

'*Beyazsaray Kitapçılar Çarşısı*'ndaki yayınevi '*Kelime Dergisi Yayınları*' adını taşımaktadır. Sonradan Bursa'ya yerleştiğinde İstanbul'da gerçekleştiremediği dergi yayını iki arkadaşı Hikmet Zeyveli ve Murat Kapkınar ile bu sefer Bursa'da 1986 yılında gerçekleştirir. '*Aylık Dergi Yayınları*' sahibi Yaşar Kaplan, ısrarla bir kitabını yayınlamak isteyince '*Ben Asyalı Bir Ozan*' şiir kitabı 1983 yılında yayımlanır. İlk kitabının şiir değil de hikâye olması ise şiirin müşterisinin azlığıyla açıklanmıştır. Bu arada hemşerisi Murat Kapkınar'ın Konya merkezli yayınlamaya başladığı '*Varide Dergisi*'nin maddi ve manevi destekçisidir.

İstanbul'da iki erkek çocuğu Yasir ve Muhsin doğmuştur. Bu arada İstanbul Hukuk Fakültesinden nihayet mezun olmuş ve askere çağırılmıştır. Tuzla Piyade Okulundaki eğitimden sonra hukuk diploması sebebiyle Bursa Disiplin Mahkemesi hâkim ve savcısı sıfatıyla Bursa Garnizonu emrine gönderilmiştir.

Bursa'ya, İstanbul'da seyyar satıcılık yaptığı 1967 yılında gelip gitmişliği vardır. Burada yerleşik İpek ipliğiyle alakalı iş yapan Malatyalı dostu Ahmet Gevaşlı yaşamaktadır. Kendisine ticari anlamda yardımları olmuştur. Bursa garnizonuna gelir gelmez Ahmet Gevaşlı askerlik sonrası kendisiyle birlikte ticaret yapmayı teklif etmiş ve bu gerçekleşmiştir. Böylece 1979 Ağustos ayından itibaren ömrünün günümüze kadarki yaklaşık kırk yılını artık Bursalı olarak yaşamaya başlamıştır.

Yetmişli yıllarda '*Malatya Fikir Kulübü*' ve Mehmed Said Çekmegil etrafında oluşan düşünce merkezli '*Kriter Dergisi*' Ankara'da Çekmegil'in oğlu Avukat Selami Çekmegil tarafından yayınına başlamış ve şair orada deneme, hikâye ve şiirlerini yoğunluklu olarak yayınlamaya başlamıştır. Askerlik sonrası adım attığı ticaret hayatını 2013 yılında Bağ-Kur emeklisi olarak noktalamış ve okuryazarlıkla beraber seminer ve sohbetlerini yurt içi yurt dışı etkinliklerde sürdürmeye başlamıştır.

Türkiye'nin Siirt hariç bütün şehirlerini dolaşmış, Avrupa ve Asya'da seyahatler yapmış Endülüs coğrafyasındaki hüznü bizzat tatmıştır.

Bu arada denemelerinden oluşan eserleri, şiir kitapları yeni hikâyeler ve bir romanla toplam otuz iki esere imza atmıştır. Eserleri arasındaki biyografiler Bilge Terzi M. Said Çekmegil, Müstesna Şair Mehmed Akif, Mağrur Öfke Necip Fazıl ve Felsefe Sıfır Din Bir'di Sezai Karakoç epeyce ilgi uyandırmış,

farklı bakış açılarıyla okuyucusunun karşısına çıkmıştır.

Bursa'da yedi sekiz kira evinden sonra Umurbey Mahallesinde küçük bir daire satın alarak oraya yerleşen şairin bu şehirde bir de kızı dünyaya gelmiştir. Ticari emeklilikten sonra Bursa Büyükşehir Belediyesi kendisine '*İbrahim Paşa Kültür Merkezi*' adında onarılmış eski bir hamamı teslim etmiş ve 2020 yılında salgın hastalık nedeniyle kapatılınca kadar o merkezde haftalık edebi ve İslami sohbetler yaparak şehir kültürüne katkıda bulunmuştur. Halen Bursa'da Umurbey Mahallesindeki evinde yaşayan şairin oğlu Muhsin'den olma biri kız diğeri erkek iki torunu bulunmaktadır.

Metin Önal Mengüşoğlu 2000 yılında '*Harput Şehrengizi*' adlı eseriyle şehir kitapları dalında ödül almıştır. TYB tarafından düzenlenen Türkçenin Uluslararası Şiir Şöleni çerçevesinde Makedonya'nın Üsküp şehrinde '*Ahmet Cevdet Paşa*' büyük ödülü ve 2017 yılında '*Üstün Hizmet Ödülü*'ne layık görülmüştür.

ESERLERİ:

Hikâye, Roman: Gavur Kayırcılar (1973), Dr. S (1987), Yerler Mühürlendi (1996), İstanbul Hikâyeleri (2006),

Şiir: Ben Asyalı Bir Ozan (1983), Çamurlu Bir Irmak (1986), Hayatımın Bahanesi (1995), Seveda Söze Dönüşmez (1998), Bıçağa Basar Gibi (2010), Endülüs (2011), Bize Kefen Bıçene Bak (2016)

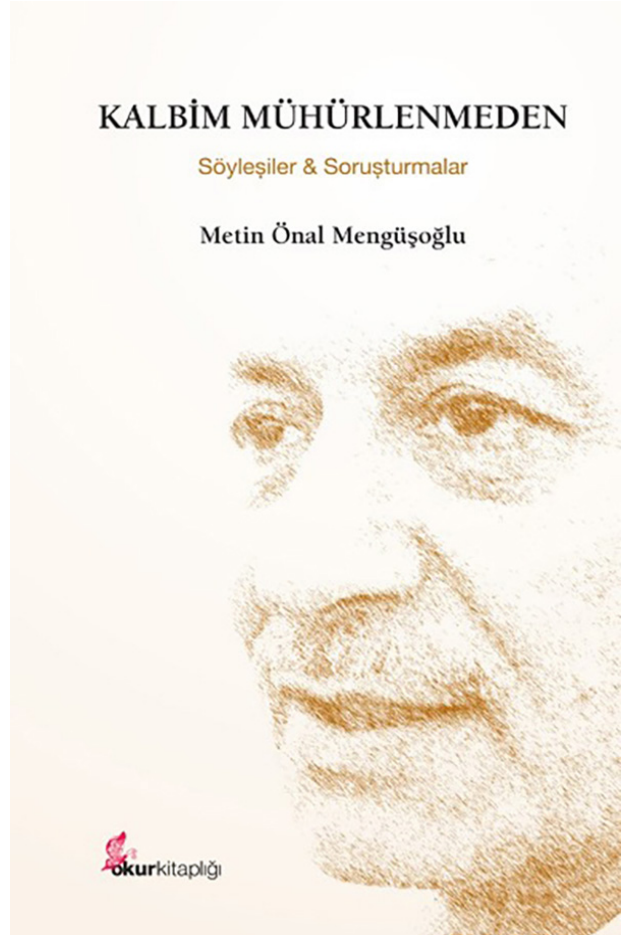
Deneme: Ağabeyime Mektuplar (1995), Düşünmek Farzdır (1995), Kimliğin Fotoğrafsız Yaprığı (1998), Havada Bulut Var (1999), Harput Şehrengizi (2000), Vahiy ve Sanat (2004), Öptüm Kara Gözlerinden (2007), Zihni Karışıklar İçin Alışkanlık Reçetesi (2008), Bir Kelime Mesafesi (2012), Kalbin Marifetleri (2017), Darbe ve Din (2018), Şehir Yollarında Bir Şair Gezgin (2019), Yolun Daraldığı Yerden (2019), Yeniden Okur'ken (2021), İslam Milletinin İstiklal Marşı (2021) Bursa Çarşısında Kervan Eğledim (2018)

Biyografi: Bilge Terzi M. Said Çekmegil (2009), Müstesna Şair Mehmed Akif (2007), Mağrur Öfke Necip Fazıl (2013), Felsefe Sıfır Din Bir'di Sezai Karakoç (2017)

Söyleşi: Kalbim Mühürlenmeden (2012)

İstanbul Hikâyeleri ve Dr. S Osmanlı Türkçesiyle de Okur Kitaplığı tarafından yayımlanmıştır.

Metin Önal Mengüşoğlu'un *Su Kıyısındaki Adam* Şiirinin Tahlil Denemesi

*Yüzünü sulara gezdirir gibi
deniz kıyısında garip bir adam
oynak dudakları sır verir gibi
zamanı tüketmiş dalmıştı öyle*

*Dünya hayatından kovulmuş sanki
nereden geliyor niçin ağlıyor
çabuk yitirmiş de geç bulmuş sanki
ne bulduysa taş a çılmıştı öyle*

*Besbelli yüreği yanık bir baba
evlat acısıyla Yakub'a sırdaş
ölümünden öteye tanık bir baba
kıyıda tek تنها kalmıştı öyle*

*Adamın ruhunu temizliyordu
suyu zerrelere ayıran rüzgâr
kaçamak bakıyor ve gizliyordu
kendini boşluğa salmıştı öyle*

*Ya bir delikanlı belki bir bebek
suyun aynasında umduğu hayal
elini uzatsa tutup çekecek
düşlerinde kaç kez almıştı öyle*

Şiire öncelikle yapı yönünden bakmak gerekirse, 11 li hece vezninde, 6+5 duraklarına bütün mısralarda uyulmuş, redif ve uyaklarla süslenmiş bir hece şiiri olduğunu görüyoruz. Günümüzde yazılan birçok hece şiirinde duraklara bu kadar dikkat edilmediği düşünülürse 6 kıtânın bütün dizelerinde bunun yakalanmış olması şairin hassasiyetini ve ustalığını göstermektedir.

1 ve 3. dizelerdeki “gibi, sanki baba” kelimeleri, küçük değişikliklerle “temizliyordu, gizliyordu, bebek, çekecek” kelimelerindeki tekrarlar mısraları birbirine ahenkle bağladığı gibi kıta sonlarında tekrarlanan “öyle” kelime tekrarları da şiiri (her kıtayı kendi içinde) mühürlemiş gibi okuyucuyu hoş bir finale doğru ilerletmektedir. Birçok eleştirmene göre, şiirde fazla kelime tekrarları, eğer pekiştirme amaçlı değilse işin kolayına kaçmak veya kelime israfı olarak görülebilir, olsa olsa birkaç tekrar göze batmayabilir. Ancak bu şiirdeki çok sayıda kelime tekrarları “pekiştirme” görevi görmemekle beraber şiirin gerek akışına gerekse seçilen tekrarların tınısını düşünürsek “melodisine” ne kadar uygun düştüğünü anlamak zor olmasa gerektir. Öyle ki bu tekrarların her birisinin

bir diğerini (mahir bir örme ustası gibi) nasıl sarıp sarmaladığını rahatlıkla görebiliyoruz.

Mısraların kuruluş şekli ve seçilen kelimeler yönünden bakmak gerekirse, doğrudan söylemek, düz anlamıyla konuşmaktan öte şiirde yer yer imge kullanıldığını, arka planda derin düşüncelere sevk edecek mistik bir havanın da verildiğini görüyoruz.

“Yüzünü sulara gezdirmek, Oynak dudakları sır verir gibi, Ne bulduysa taş a çılmıştı öyle, Ölümünden öteye tanık bir baba, Suyu zerrelere ayıran rüzgârın adamın ruhunu temizlemesi, Suyun aynasında umduğu hayal” kurgularını klasik hece mısralarından çok farklı, orijinal ve başarılı bulduğumu teslim etmek sanırım yerinde olacaktır. Bu kurgulara ister tasavvufi diyelim ister mistik diyelim okuyucuda çok farklı bir hissiyat yarattığı da herhalde yadsınamaz.

Bu girizgâhtan sonrası şair Metin Önal Mengüşoğlu'ndan kısaca ve şiirinden bölüm bölüm bahsetmek sanırım yerinde olacaktır.

Şair ilk gençlik yıllarından bugüne kadar aklın ilmin ve içinde yoğrulduğu kültürün bütün imkânlarından yararlanmış, kendini yetiştirmiş, onlarca kitap yüzlerce makale yazmış binlerce gencin yetişmesinde ön ayak olmuş bir bilge kişi, şair ve düşünür olarak karşımızda durmaktadır. Üniversite eğitimini hukuk üzerine yaptığı halde hayatını ticaret yaparak kazanmış ancak ticarethanesinde bile ticaretten çok insan yetiştirmek üzerine vaktini harcamış bir insan. Onun zorluklar karşısındaki dik duruşunu, içinde bulunduğu medeniyeti bilgisiyle aklıyla söylemleriyle savunup yücelttiğini, varlığıyla bu medeniyete güç ve renk kattığını, duruşundaki heybet ve vakardan onu ilk defa görenlerin hatta (yoktur ama lafın gelişi) düşmanlarının bile etkilendiğini bilmeden yoktur. O sade bir lirik şair değil, ondan çok öte sağlam bir mütefekkir, asil bir dava ve düşünce insanıdır. Yazılarında hiçbir zaman ümitsizlik, içe kapanıklık, depressif ve yenilmiş ruh hali bulunmaz. Bilakis kendisini kutlu bir davanın onurlu, başı dik, alını açık bir neferi olarak gören bir aksiyon insanıdır. Ancak onun aksiyonunun içinde hiçbir zaman fanatizm, cidal ve kibir yoktur. Vakarlı duruşu ve altını ilimle doldurduğu söylemleri sayesinde her zaman her türlü zeminde mensubu bulunduğu medeniyeti onurlu bir duruşla çevresine ilan etmiş, savunmuş ve tüm insanlığı “iyi”ye davet etmiştir. Bu haliyle gerçekçi bir şair ve düşünürdür de diyebiliriz onun için. Bu yüzden gerçekçi şairlerin şiirlerinde sanki fazla-

ca bir duygusallık olmaz gibi düşünülebilir. Ancak, insan duygudan arı değildir, hele ki şairlik damarı varsa bu hiç mümkün değildir.

Şairin “*Bıçağa Basar Gibi*” isimli şiir kitabından inceleyeceğim “*Su Kıyısındaki Adam*” şiiri gibi çok sayıda duygu yüklü şiiri mevcuttur.

Şiire mısra mısra girmek gerekirse şöyle başlamak en uygundur diye düşünüyorum.

“*Yüzünü sulara gezdirir gibi*” diye başlıyor şiir. Ve hemen ardından “*Deniz kıyısında garip bir adam*”.

Muhtemeldir ki şiirin öznesi acılı, kendi yüzü derken bahsettiğini düşündüğüm “kendi gerçeği, kaderi” suyun üstünden yansımaktadır. Adam su imgesiyle “sonsuzluk, derinlik, bilinmezlik” betimlemekle birlikte ancak “su”dan kendisine bir cevap bir teselli, bir umut” gelebileceğinin ayırındadır. O suyun karşısında o sonsuzluk derinlik ve bilinmezlik karşısında kim olursa olsun “garip”tir.

Acılı insanın kimselere dökemediği, diyemediği sırları aklına gelince, onun için zaman artık bitmişse ve geleceğe ait büyük bir boşluğu hissetmişse, “dudakları titrer” istemsizce. Dışına ağlayamaz ama içine ağlar insan. Dışa ağlamakla isyan etmek arasındaki o çok ince çizgiyi aşmak istemez gibidir şair. O her ne kadar dünyada ise de dünya onu kendinden kovmuş gibi uzaktadır. Bedenen dünyada ama ruh hen ötedirler çoktan. Ve bu dünyaya ait neyi varsa hem “geç bulmuş hem de taş a çalıp paramparça etmiştir”.

Baba / şair acılıdır, tıpkı Yusuf’u kaybetmiş Yakub Peygamberin kızgın çöllere bakıp durması gibi o da kıyıda engin sulara bakıp durmakta bir teselli beklemektedir. Şair burada tezatların benzerliğinden yararlanmıştır. Islak serin ve derin su ile kuru sıcak ve ufku sınırsız çöl bir yönüyle birbirinin aynısıdır bekleyenler için. İkisi de bitimsiz, gözün görebileceğinden öte sınırsız ve ne zaman nasıl içine alacak veya içindekini verip vermeyeceği konusunda birer sır küpüdür. Yakup Peygamber nasıl ki “çölde kurtların yediği” söylenen Yusuf’u ancak Allah’ının bildiği bir ihtimalle bekliyor idiyse şair de o sudan her ne bekliyor idiyse aynı şekilde beklemektedir. Buradaki Yakub imgesinde, Hz Yakub’un adeta deniz gibi sonsuz, derin ve bilinmez çöllere bakmasıyla kendi durumunu benzeştirdiğini, Yakub’ça bir acıya müptela olduğunu hissediyoruz.

Deniz kenarları mutlaka az veya çok rüzgârlıdır. Rüzgâr, biraz şiddetlendiği zaman denizin üstünde oluşturduğu su zerrelere ile “halâ kıyıda olan garip, acılı baba”nın ruhunu yıkayıp temizlemektedir. Adam/şair, isyanlarının, hatalarının, geçmişindeki yaralarının sağaltılması için kendini boşluğa bırakır gibi rüzgâra bırakmış, kıyıda beklemektedir. Adeta

“es be deli ruzigâr yığidin bağrına” umarsızlığı içindedir.

Ne ki kıyıda beklemesinin tek sebebi bu sağaltım bu arınma beklentisi değildir. Bunun dışında halâ bir beklentisi vardır o derin suların. Düşlerinde defalarca gördüğü gibi suyun altından bir görüntü çıkacak ve onu elinden tutup çıkarıverecek gibi umutludur. O sonsuz, bitimsiz derin maviden “alacağı” olduğunu düşünmek zaafından kurtulamamıştır. Çünkü insandır, eksiktir ve kaybettiğini geri alarak tamamlanacağını düşünmektedir henüz.

Şairin bu duygu yüklü şiirinin arka planında acılı bir baba olduğunu hissetmek zor olmasa gerekir. Metin Ö. Mengüşoğlu’nun delikanlı çağında kaybettiği oğlunun acısıyla yazdığını hissettiğim bu şiiri, yazımın başına belirttiğim portresi yanında ne kadar duygu yüklü bir şair/baba olduğunu göstermektedir. Bu nedenle seçtiğim bu şiir de zannımca onun için de özel bir şiirdir.

Şairin sudan kastının ne olduğu, onun yansısında ne görmeyi umduğu sorusunu, “yazgısı” nı görmek istemesi olarak yorumlamıştım. Şimdi şiirin ve dolayısıyla bu yazının sonlarına geldiğimde bir ilave yapmak ihtiyacı hâsıl olmuştur. Şöyle ki, şair inançlı bir kişidir. Yaratılışın “bir damla su”dan başladığının bilincindedir. Kendisinin de genç yaşta kaybettiği oğlunun da o bir damla sudan yaratıldığının, yaratılışın her anıyla zaten bir mucize olduğunun farkındadır. Böyleyken yine bir mucize olmaması için hiçbir sebep olmadığı gibi bu, Allah’a da zor değildir. Hâsılı bu şiirdeki su imgesi; okuyucuyu hem sonsuzluk derinlik bilinmezlik kapısına hem de yaratılıştaki “bir damla su” bahsine rahatça götürecek şekilde kurgulanmıştır.

Şairin beklentileri bir yana bir de Adetullah vardır ki bunun aksi ancak çok özel durumlarda özel insanlara bahşedilen bir imkândır. Ölen ölmüştür, dirilmesi imkânsızdır artık, işte bu Adetullahtır. Şairin acısı o kadar çoktur ki sık sık düşlerinde kolundan tutup kurtardığı oğlunun silüetinin sudan yansıyıp çıkacağını hayal etmektedir. Ne ki bu sadece bir hayaldir.

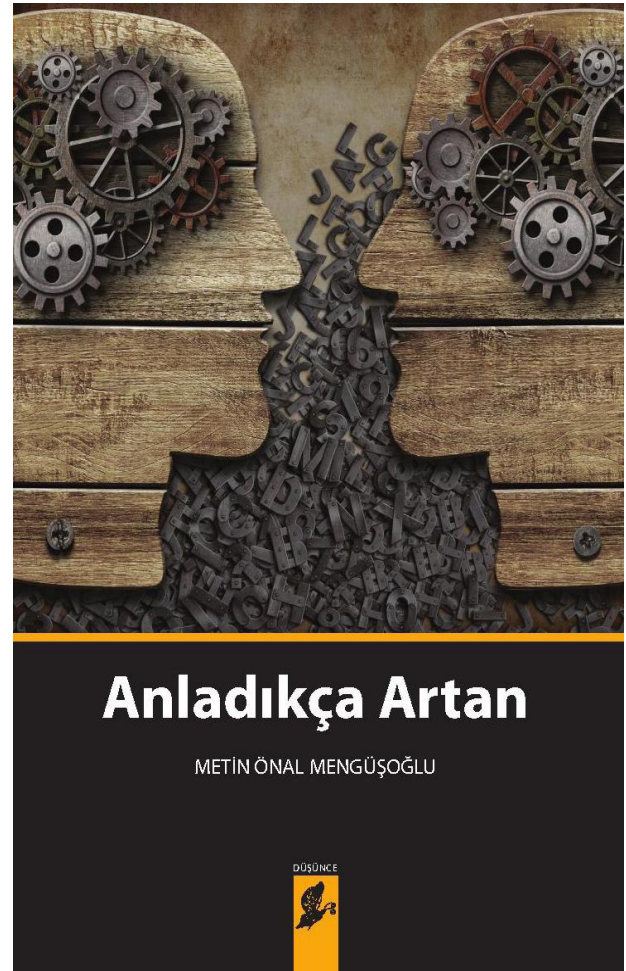
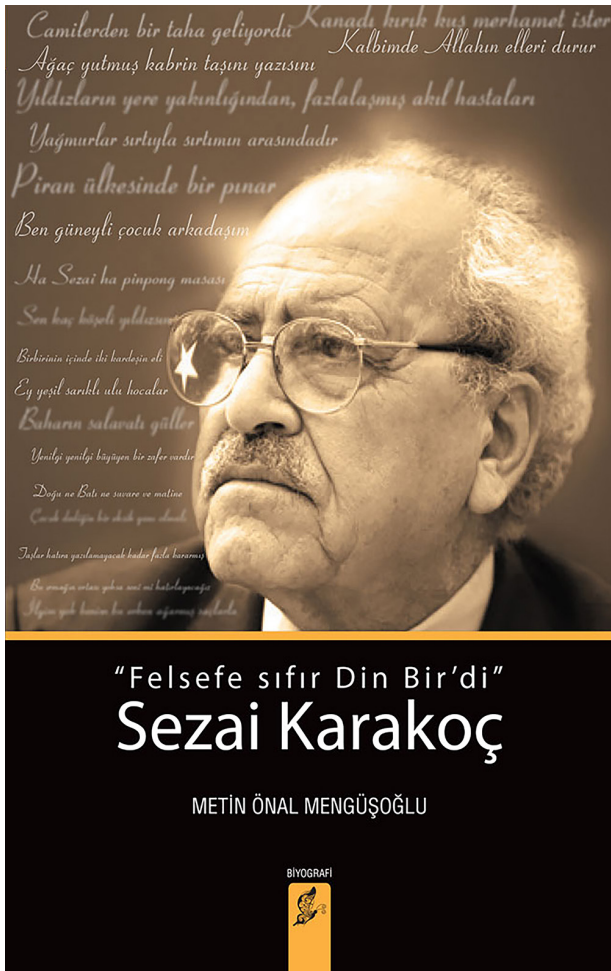
Nihayet şair okuru duygusal bir finale götürüp bırakır şiirinin sonunda. Kaderine teslim olmuş ve boynu bükük bir vakarla okuyucuyu o kıyıda bırakır ve noktayı koyar.

Bıçağa Basar Gibi isimli kitapta yine aynı minvalde yazılmış iki şiir daha dikkatimi çekti. Bunlar “*Yollar da Bir adam*” ve “*Öpüyorum Türküleri*” şiirleri.

Her üç şiir üstüne de çok şeyler yazılabilir ama biz usulca yazımıza nokta koyalım ve diyelim ki “üstüne yazı yazılacak nice şiirler kaleme alsın”

Saygılarımla

Aşk Aşlayan Bir Mütefekkir

“Kaf dağından geldim; esvabım tozlu”

O
şehir imlası/bıçağın keskin yanı
su sözü / gül siyeri
geçti bir Elâziz türküsüyle içimden
‘Ne feryad edersin divane bülbül’
beraber ağlayıp geçelim varoluş vadisinden

anlam kuşlarını kalbime uçuruyor edibim

Mistik bir tebessümün arkasındaki bilgeliğini etrafa sıçratan düşünce, mana ve bilinç işçisi. Sanatın etik ve estetik yüzü ve o yüzle mütebessim izler bırakır baktığı aynalara.

Fikrin gür yalnızlıklarına, gür sesiyle içli kalpler yerleştirir. Var olmanın coğrafyasında varlığımızın bitimsiz rahatsızlığını fısıldar ve insanlığa evrensel bir yol gösterir. O yol Rabb’be vardırır.

Onun müstesna yüreği karşında samimi olan yürekler sadece bir harf mesafesindedir ve bu
İki harf arasına dostluk şehrengizleri sığdırır; sıkı sıkıya metafizik bir boyutla entelektüel bir çılgılla çağırır insanı rahatsızlık düzlüğüne...

O, kalbin tam ortasına çağırır herkesi. Kalp kan pompalayan bir organ değil aşkın merkezidir onun dünyasında.

‘Asyalı Bir Ozan’
İstanbul’un
yaşlanmış akşamına aşk taşıyor
gözleri bir şadırvan, bir güvercin
kalbinin kuyuları Yusuf gibi ve تنها
sis arasında güneş çağırın bir Akif
çöl kuşlarına yağmur ezberletiyor ozan

aşk kuşlarını Kudüşe uçuruyor edibim

Yanlışlar söndüren dünyasında mütemadiyen akan ırmaklar diridir, o diri ırmağın iyilikle notalaşmış şırıltısını duyarsınız, o şırıltı alır götürür sizi hû kapılarına; o kapılar denize taşan bir bilinç birikmesidir. Bilinç içinde bir bilinç kuşanan insanlığın kendi özüne dönmesi ve yaratana layık bir kul rahatsızlığıyla kendisine var oluş rahatsızlıkları vermesi gerekir. Düşünmek insanın kendini yaratıcıya yaklaştıran bir ibadettir. “İğnedeki iplik bile “çürümüş” çürümeden ve ruh bedenden sökülmeden “Ötelerden kalbe ayan” olana “kul” rahatsızlığıyla iliklenip kof elbiselerden arınmak gerektiğini sunar kalbe.

‘Aklım kamaşıyor benimse’
hangi yönüm
güneyi çoğaltan bir bakış bir iltica
o tarafa döndürüyor beni
güneşle ilikliyorum gömleğimi
aklım kuş yağmuruyla kamaşıyor

ses kuşlarını göğe uçuruyor edibim

Mistik duyuların karartıldığı bir dünyada, aklı uğultuyla diğer bir akla temeyyüz edenlerin kamaştırdığı dünyanın ekşi taraflarını milli bir duyuş, estetik bir bakış ve asıl olana yani insana bürünmenin derin bir rahatsızlığını duyar-duyumsar ve içe dönmenin mutluluk hesaplarının şifrelerini verir. Kamaşmayan bir kalp insanı ve Müslüman bir duruşla mümkün olacağı aşikârdır onun durduğu yerde. Irmak, bulut'un rahatsızlığıyla kendine bir yatak bulur; insan var oluş rahatsızlığıyla canına hayat bulur ve Hay kalır.

Düşündürdü/ iyi ki
ve düşündüm
ve silkeledim zihnimdeki buhranı
alnımda gül redifleri/ gülüşler reçetesi
okudum gün be gün
yüzyıl ve gün
düşünmenin farz olduğunu koydum kalp cebime

yâr kuşlarını yalnızlığa uçuruyor edibim

Ruhundaki samimiyeti öyle yontar ki kalemin ucuna, siz o samimiyeti hisseder ve kalbiniz titrer titrer de o titremenin durmasını istemezsiniz çünkü o titreme sizi asıla taşır, o asıl da yaratılışın rahatsızlığı vardır. Hayatın içindeki çıkmazlara bir kapı, bir pencere aralar ve hiç yorulmadan bütün insanları çağırır: koşarak gelsenize ufuklarda bir diriliş fırtınası var. O fırtınanın içinde savrulalım, yontsun bizim fazlalıklarımızı da öyle durulalım ve yürüyelim maveraya. Verdiği bütün eserlerde bu çılgının izleri vardır ve o izden hiç çıkmamıştır. Var oluş sancısıyla dolu bir yürekle mütevazı ve mütefekkindir o.

Allah ve aşk arası
bir kelime mesafesi dahi değil
alnım, şah damarım
eğil seccadelere
bürün bürün iç evine
bir akşama yaslanıp geçti işte dünya

göz yaşı kuşlarını Mekke'ye uçuruyor edibim

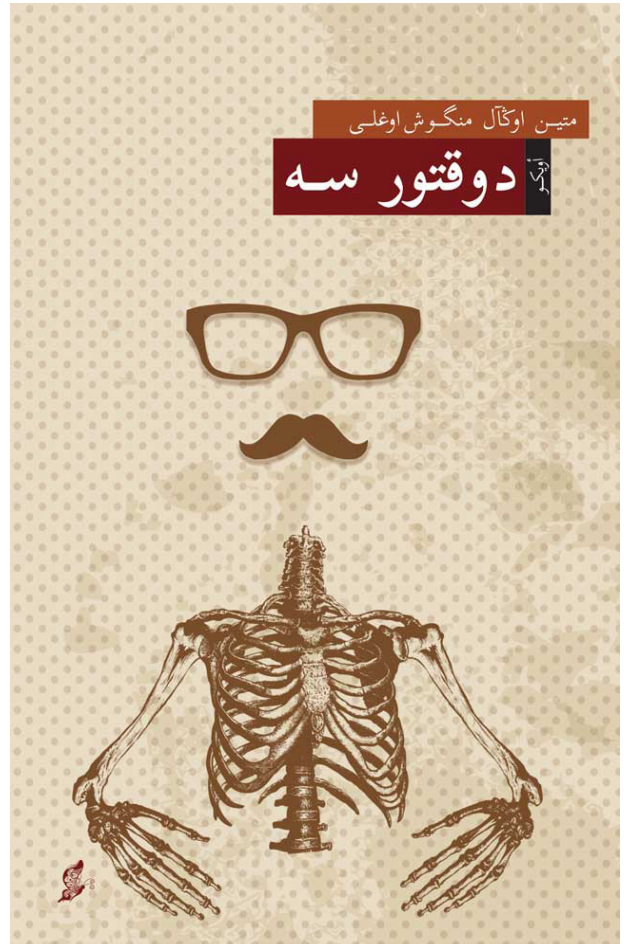
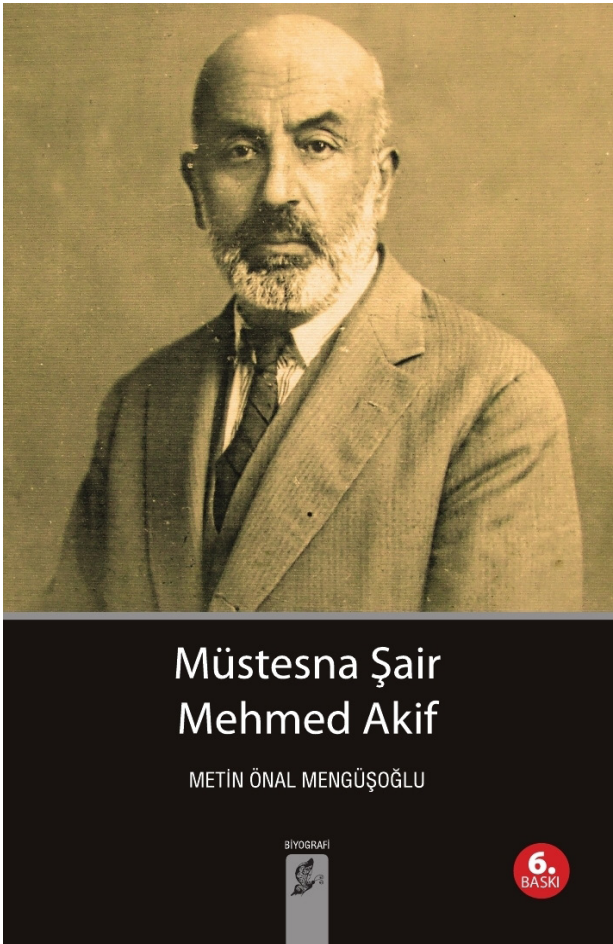
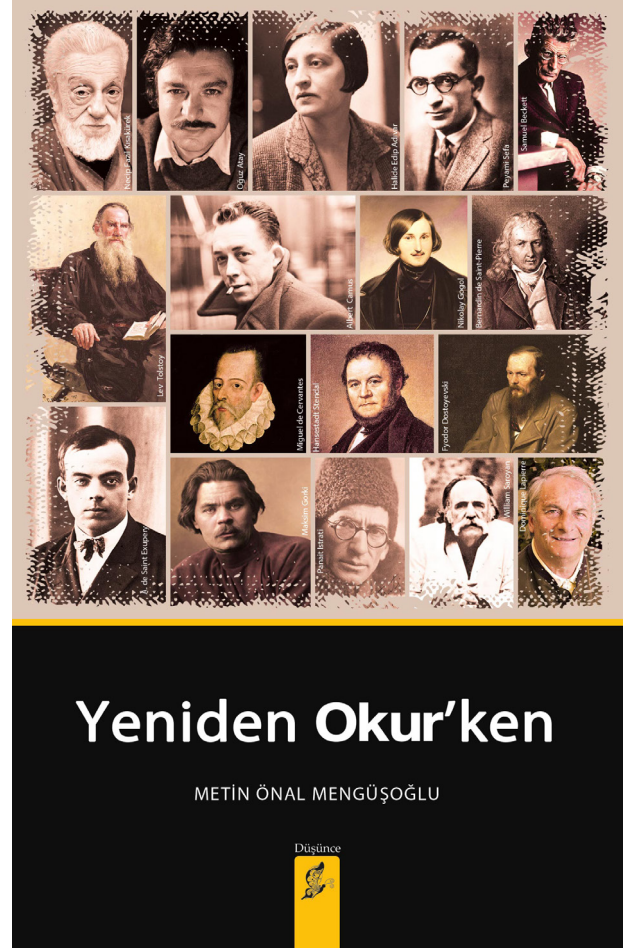
Heybesinde düşünceler mayası vardır, ağırdır da o maya. Asla o mayanın ağırlığından şikâyetçi değildir; Yunustur ve dağıtır bütün düş-düşüncelerini. Bize asıl olan kalsın der sanki yeryüzüne.

Onu okurken, dudaklarından fışkıran asil kelimeler gelir yapışır kalbinize; sesi de sanki şiire akort edilmiş, şiire tonlanmış gibidir. O Davudi ritmi şiir içine serptikçe içiniz serinler ve bir gül bahçesine girersiniz. O müminin remzi gülü çok sever, biliyorum.

“Arzda son cefayı çeken sen ol ki”
kalbini mühürleyenlerin icrası: çok kötü
kalbi yağmurla kefenli: çok iyi
kalbimde bir yalnızlık fotoğrafı: solgun
kimliğim mümin: çok şükür
‘Ölü öksürür mü; sen düşüne dur’

şahit kuşlarını Maveraya uçuruyor edibim.

Kimliğimin İbrazı Kişiliğimin Sırrı

Kimliğimi soranlara onu ibraz etmeden evvel doğduğum Harput toprağından, orada yaratılmış harika folklorun musikisinden parçalar mırıldanmalıyım. Kişiliğim oluşurken tıpkı Lübnanlı romancı Amin Maalouf gibi hayatımın eksenine yerleşen “Ölümcül Kimlikler” üzerindeki şehir kültürünün çocukluğuma eklediği büyük hazineyi zikretmeden geçemem. Harput, (Elaziz), Maden Kasabası, Diyarbakir, Malatya, İstanbul ve Bursa işte benim tamamında ikametgâhım bulunmuş Beş Şehir'im. Harput'un Buzluk Bağları'ndaki dünya gözüyle gördüğüm yegâne dedem olan Yemen Gazisi Said Ağa'nın bağı küçük bir çiftlik sayılacağından kendimi bu sebeple köylü değil şehirli bilmişimdir daima. Ancak bu benim hem yerli kimliğim ve kişiliğim hem de taşralı karakterimi ortadan kaldırmadığı gibi tarafımdan sevgi ve saygınlığını da asla yitirmez. Çünkü Türkiye'nin benim doğduğum büyüdüğüm yıllardaki bütün şehirleri sahici ve sevimli birer taşra kasabası görüntüsündeydi.

Şehirlerim arasındaki Malatya ortaokul ve lise çağlarımı yaşadığım, en doğrusu kişiliğimin tam teşekkül etmeye başladığı yıllara denk düşer. Hele çok erken dönemimde tanıştığım Malatya Fikir Kulübü'nün üzerimdeki duygusal ve düşünsel şekillendirici etkisini asla unutamam. Okuduğum kitaplara, mecmualara, Büyük Doğu, Yeni İstiklal, Türk Yurdu, Fikir ve Sanatta Hareket'e ve de Necip Fazıl üstatla yüz yüze tanışmaya, fikir kulübünün banisi merhum üstat M. Said Çekmegil ve onun terzi dükkânı münasebetiyle ulaştım.

Harput, Urfa, Kerkük türkûleri Enver Demirbağ, Malatyalı Fahri, Diyarbakirli Celal'in sesi ne vakit kulaklarıma değse derhal kalbimi yerinden oynatmaya yetiyordu. Çok erken yaşlarımda şiir zevki mi yoğunluklu olarak Mehmed Akif ve Necip Fazıl üzerinden tatmine çalışmaya başlamış, her iki şairin telkin ettiği idealin ise zaten içerisine doğmuş olmam sebebiyle inancımın aktif bir neferi haline gelmiştim. Hayalim, idealim, ülküm onlarınkiyle aynı idi; aynı kervana katılarak ben de şair ve yazar olacaktım. Yaşım on iki olmalıydı. Çok az rüya görüyordum ancak eğer görmüşsem rüyaların kahramanı ben hem şair hem de ünlü bir yazardım artık.

Ardından kendimi fiilen olmasa da fikren resmi ideolojinin tam karşısında buldum. Hayır, ben onlara karşı değildim onlar benim dünya görüşüme, hayat anlayışı ve yorumuma karşı hatta yer yer düşmanca tavır alıyorlardı.

Üniformasıyla namaz kılması suç sayılan demiryolcu babamın mağduriyetine sebebiyet veren 27 Mayıs Askeri Darbesi ruhumda iliklerime işleyen korkunç bir tahribat yapmıştı. Aslında darbenin Demokrat Parti'ye değil, onun istismar ederek ayakta kalmaya çalıştığı İslam'a, İslamileşmeye karşı gerçekleştirildiğini aradan çok zaman geçmeksizin anlamıştım. Nitekim benzer darbelerin sonraki onarlı yıllarda güya muhafazakâr partilere karşı yapılmış gibi görünse de, onların kullanışlı bulunduğu için istismara kalkıştığı İslamileşmenin, istismarcılara rağmen yükselmeye başlamasına tepki halinde sürüp gittiğini kimse gizlemeye kalkışmasın.

En yakın tarihli 15 Temmuz 2016 darbesinin de her vesileyle bir meczubun ismi kullanılarak hatırlatılmasına rağmen, esasen arka planda daha önceki darbecilerin emellerine hizmet amacıyla ve yine İslamlaşmaya karşı gerçekleştirildiği aşikârdır. Okuyucunun erken merakını gidereyim; bana ne bunlardan, şairliğim/yazarlığımla alakası nerede? İnsan kendi yaşadığı tarihinin, coğrafya ve iklimin çocuğu değil mi? Ütopya, mitoloji, efsane ve masallar çoktan çocukluğumda kalmıştı. Ben “Sözüm oduna benzese de hakikat olmasını isterim” diyen Akif ustanın izinliydim; sebep budur. Onun dalgalandırdığı mücadele bayrağı gönderden indirilmemeliydi.

Altmışlı yılların başından itibaren yani fiili darbelerin başlamasıyla beraber kendime yakın bulduğum mecmualarda yazdıklarımı yayınlamaya başlamıştım: Yeni İstiklal, Türk Yurdu, Fikir ve Sanatta Hareket vb. hülyalarım gerçeğe doğru hızla ilerliyordu; galiba artık bir şair ve yazardım. Yazarlık sadece çocukça ve de masum heves, hayal, hülya ve arzuların tatmini, hasret sızılarının kısmen indirilmesi, haz ve zevklerin giderilmesine yarayan bir meslek değildi. Aksine ciddi bir sorumluluk, muazzam bir davanın omuzlanması anlamına geliyordu.

Başladığım çizgiden inhiraf etmeden kendime ait bir kulvar da seçerek yoluma devam ettim. Mehmed Akif ve Necip Fazıl, her ikisi de şair ve yazar kimlikleri yanında enikonu birer siyasi ve sosyal kimliğe de sahiptiler. Hep göz önünde bulundular. Benim bazılarınca eksik ama bence farklı yanımla bu iki eğilimden de uzak durmak şeklinde yansıdı dinleyici, izleyici ve okuyucularıma. İsabetliydi de bu tespit. Okyanus olmanın, o miktarda su tutabilmenin, rehberlerim olan şair ve yazarların bile çabalarıyla mümkün hale gelemediğini görünce, okyanusun altındaki derin dip akıntısına katılarak, belki ancak o zaman, günün birinde su yüzüne çıkarak okyanusu oluşturabiliriz diye düşünmektaydım. İşte tam bu sebeple bile isteye çok fazla görünür biri olmaktan imtina etmiştim. Birileri bunun korkaklık olduğunu söylüyordu; itiraz etmeyeceğim ama bu sözün klinik deneyler, hazık hekimler tarafından onaylanmasını beklemek hakkımı saklı tutuyorum.

Kerhen okuduğum mekteplerin sonuncusunun diplomasını yırtarak, daima sivil kalacağım yetmiş küsur yıllık hayatımı sürdürdüğüm şu günlerde, resmen hemen hemen hiç göze görünmemiş olmaktan son derece memnunum. Tam istediğim gibi oldu ve otuzdan fazla edebi ve fikri eserin sahibi, yüzlerce seminer, sohbet ve sempozyumun etkin katılımcısı sıfatıyla daima kendi fikriyatıma yakın sivil idealistlerin yanı başında buldukları biriyim.

Bedenim, kısalan ve erimeye başlayan kemiklerim sebebiyle takatten düşmeye, beni yokuşlarda susatmaya başlamışken ruhum, zihnim ve kalbim aksine hâlâ başladığım yıllardaki kadar hatta o günlerden biraz daha aceleci bir tutumla seçtiğim kulvarda beni koşturmaya teşvik ediyor. Muhtemelen toprağa yakınlaştıkça bir dahaki seferin asla elime geçmeyeceği hakikatini bilmenin ona inanmanın nihai kaygısıdır beni telaş ve acelecilikle harekete geçiren. Okumalarım, düşüncelerim, yazmalarım da hız kazandı. İnsan fitratı zaten aceleciliğe temayüllüdür bu durum bende bedenimdeki ağrıların geç iyileşmesinin öğrettiği söz konusu kaygıyı daha fazla körüklüyor olabilir.

Şair ve yazarlar için söylemlerinin görünürlüğü, okunurluğu çoğaldıkça saadetlerinin artması tabiidir. Elbet ben de okuyucularım ve dinleyicilerimden aldığım takdirlerden ötürü gönlü okşanan, memnuniyet duyan biriyim. Devlet elinin başımı

okşaması endişe verirdi bana, Allah'a çok şükür bu güne kadar resmi bir ödülüm olmadı. Asla böyle bir beklentim de yoktu. Sivil ve ideallerimi paylaşan muhitlerden bazıları tarafından eserlerime, onlar üzerinden de şahsıma yönlendirilen gayri maddi taltifleri şükranla karşılıyorum. Türkiye Yazarlar Birliği ihdas ettiği maddi hiçbir değeri bulunmayan ama bence manevi değeri yüksek neredeyse bütün ödülleri şereflendirmişti beni. Çoğu taşralı kimi mecmualarla koca bir külliyyat oluşturacak mülakatlar/söyleşiler yaptık bir ömür boyunca. Hiçbir resmi sıfatı olmayan birçoğu taşralı mecmua şair ve yazar kimliğimi öne çıkartan özel sayılar yayımladılar. Hakkımda kaleme alınan Üniversitelerde küçük çaplı iki dostane bitirme ve bir adet yüksek lisans tezini vefa örneği olarak unutmadığımı söylemeliyim.

Sevgili Ferhat Çiftçi, Taşranın Direnci Şehrin Bilinci başlıklı şahsımı ve eserlerimi konu alan kıymetli bir eser yayınladı. Cahit Koytak, Alçak Sesle ve Divanece adlı eserini bana armağan ederek onurlandırdı. Asım Öz birçok eserimin editörlüğünü üstlenerek dostluğunu sergiledi. Otuzdan fazla eserimi ardı ardına yayımlayan Ünsal Ünlü'ye teşekkür etmeliyim. Hece Taşları dergisinin sürpriz olarak hazırlamış olduğu bu özel sayıda kimler hakkımda neler yazdı doğrusu bilmiyorum. Ben de sizinle birlikte bu özel sayıyı okuyacağım bu vesileyle beni yazılarıyla yâd eden dostlara da teşekkür etmeliyim. Ayrıca daha bir hayli dostane ve elbette sivil kimlikli destek gördüğümü söylememe gerek yoktur. Onların her birinin ismini burada anmak mümkün gözüküyor; kendilerine yönelik minnet ve dualarımı eksik etmemeye çalışacağım.

Okuduğunuz bu takdim ise sevgili Tayyib Atmaca'nın arzusu üzerine kaleme alınmıştır; kendimi takdimin münasip olup olmadığını okuyucularım takdir edecektir. Bir ömür boyu söylediklerim, yazdıklarım arasındaki hata ve yanlışlar bana, hak ve hakikatlerin tamamı ise Allah'a mahsustur; böyle bilinmesini isterim vesselam.

Bursa Çalı 10. 09. 2021
Metin Önal Mengüşoğlu

Kalbimi Kalbine Yasladığım Şair

Ömür yolculuğumuzda binlerce insanla farklı şehirlerde ve farklı mekanlarda bir şekilde karşılaşır selam verip selam alırız. Gönlü gönlümüze ayna olanlarla muhabbeti koyulaştırıp aynı mekânlarda olmasakta gözden ırakta olmayız.

Bazı insanlarla konuştukta uzaklaşır, bazılarıyla ise konuştukça muhabbetin devamını başka zamanlara bırakırız ve başka zamanlar da da karşılaştığımızda çok zaman birbirimizi aynı muhabbetle sarılır kalplerimizi şarj ederiz.

Kuşkusuz her devirde insanlar yaşadığı çağdan şikayetçi olmuştur. Her yeni nesil bir önceki nesli bedevi, kendilerini ise medeni olarak görüp dünyadaki zamanlarını doldurarak geçinip gitmişlerdir. Bundan dolayı her nesli yaşadığı yüzyıl içinde değerlendirmek gerek ama artık o yüzyıllar da kalmadı. Yaşadığımız yüzyılda kapitalist sistem neredeyse her ay, her hafta, hatta hergün yeni bir hayat sürümü geliştirip insanlığı devamlı kendi sisteminin bir parçası haline getiriyor.

Dünyanın kapısından giren her insan hem kendisine hem de başkalarına faydalı olacak şekilde donanımlara sahiptir. Önemli olan insanın bu donanımlarından ne kadar haberdar olup olmadığıdır.

Cennet ve cehennemin olduğuna inanan her insan, cennetin ve cehennemin herkese yetecek kadar geniş olduğunu da bilir. Her insan cennet için çiçekli bir bahçeyi dünyada hazırlarken, cenem için odunlarını da yine dünyada toplar.

Allah, insanların yeteneklerinden önce kulluk bilinciyle hareket edip etmediklerine daha sonra da vermiş olduğu yetenekleri insanlığın hayrına kullanıp kullanmadıklarından dolayı hesaba çeker düşüncesindeyim. Efendimiz bir Hadisinde: "*Nasıl yaşarsanız öyle ölürsünüz, nasıl ölürseniz öyle diriltilirsiniz.*" diye buyurduğuna göre doğum-ölüm arası zamanı en güzel şekilde değerlendirmek gerekir.

Hani CengizAymatov, *Gün Olur Asra Bedel* romanında; "*Sarı Özek Bozkırında trenler doğudan batıya, batıdan doğuya gider gelir, gider gelirdi..*" diyor ya farzedelim dünya da *Boranlı* istasyonu ya da kurulduğu günden beri insanların "*gelimli-gidimli*" dedikleri yerin adıdır.

Çağrılan gidecek gitmemek yasak

Yasağı delemek yok başka yasak

İşte bu gelimli gidimli dünyada karşılaştığım ilk günden beri kalbimi kalbine yasladığımda her zaman aynı sıcaklığı hissettiğim, yüzüne bakınca kendimi görebildiğim, yolculuk, yoldaşlık, haldaşlık ettiğim, hem şair, hem yazar, hem de mütefekkir bir insan Metin Önal Mengüşoğlu.

Mengüşoğlu, şair-yazar-mütefekkir olmak için Malatya'da başlayıp İstanbul'a uzanan, oradan da Bursa'ya yerleşinceye kadar yaşamış olduğu hayatın zorluklarını kısmen de olsa *Mağrur Öfke: Necip Fazıl* kitabında anlatmış olsa da daha fazlasını bizzat kendisinden dinlemiştim.

Onun mağrur duruşu her ne kadar da Necip Fazıl'ı andırsa da alçak gönüllülüğü ile de Sezai Karakoç'a benzer. Her ikisi ile de hem yol arkadaşlığı hem de fikir ve düşünce kardeşliği bağlamında ortak özellikler taşımaktadır. Her ne kadar da bazı çevreler tarafından *Mağrur Öfke: Necip Fazıl* kitabından dolayı eleştirilse de Necip Fazıl'ın fikirlerinden beslendiğini, bazı fikirlerine ise katılmadığını açık yüreklilikle söylemekten de çekinmemiştir.

Her insanın, şairin, yazarın insanı etkileyecek, yönlendirecek güzel fikirleri olduğu gibi elbette yanlış fikirleri ya da katılmadığımız düşünceleri de olabilir. Eleştirmek demek bir insanı göklere çıkarmak demek değilse, ayaklar altına da almak demek değildir. Her şair yazar neticede bir insandır ve insanın olduğu yerde hem güzel hem çirkin vardır.

Metin Önal Mengüşoğlu, önce sözü dilinde tartıktan sonra söylenmesi gerekeni ne eksik ne fazla eğri ise eğrisini doğru ise doğrusunu çekinmeden söyler. Bu açık yürekliliğini bazıları kaldırmakta zorlansa, fikirlerini kabul etmese de ona saygı göstermesi gerektiğine inanır.

Bir şairin yazarın yolunu aydınlatan, düşünce ve fikirlerinden beslendiği ustasına saygı göstermesi elbette önemlidir ama eleştirilmesi gerektiğinde de saygı sevgi çerçevesi içinde de eleştirmelidir. Bu eleştiriyi yapabilmesi için de belli bir olgunluğa erişmesi gerekir.

Hani "Kol kırılır yen içinde kalır" derler ama yen içinde kalan kolun da aynı zamanda çolak kaldığını kimse söylemez. Bir insanın kolunun kırılmaması için ya da gelecek neslin kolun nasıl kırıldığına

dair bilgilenmesi bakımından bu eleştiri son derece önemlidir.

Günümüz şairlerine yazarlarına baktığımızda "ben" duygusunu farkına varmadan döş cebinde bir put gibi taşıdığına az çok şahit olmuşluğumuz vardır.

Şair yazar ara sıra "aba altından sopa" gösterir gibi bu putunu çıkarır. Tapınmaya başladığını hissettiğimizde ondan hemen uzaklaşmaz dinlemeye devam ederseniz o da sizi ha bire etkisi altına almaya çalışır. Bu etkilenme sonucunda da "her büyük şair yazarda bu kadar da kompleks olur" düşüncesini de desteklemiş olursunuz.

Metin Önal Mengüşoğlu ile yapmış olduğumuz sohbetlerin hiçbirisinde "Büyük şair, fikir ve düşünce adamı" havasıyla kasılmadı, aksine sıradan bir okur yazar düşünce insanı gibi doğruyu doğruyla eğriyi eğrisiyle söyleyerek sıradan bir insan olduğunu incelemeye çalıştı.

Sözlerini esirgemedi söylemesiyle Sait Çekmeçil, Necip Fazıl ve Sezai Karakoç ile olan yol arkadaşlığının verdiği bilgeliği üzerinde taşıdı. İnanmış bu üç adamla düşünce sacayağını oluşturdu. Yazmış olduğu fikir, düşünce, deneme, hikaye ve şiir kitaplarında bu üç mütefekirden almış olduğu ilhamla yazdığına inanıyorum.

"Metin Önal Mengüşoğlu'nun bütün kitaplarını okudun da mı hakkında böyle düşünüyorsun" diye içinizden geçirmiş olabilirsiniz. Evet bütün kitaplarını okudum desem yalan olur. Onun kitaplarının çoğunu okudum ama okuyamadığım bir o kadar da kitabı var ve var olmaya devam ediyor. Bir şairin yazarın onlarca kitabını okuyarak tanıma imkanını belki bulamayabiliriz ama onu hal diliyle okumaya başladığımızda diğer kitaplarını da okumuş gibi oluruz. Cemal Süreya'nın "Şairin hayatı da şiire dahildir" düşüncesine katıldığımızda söylediklerimin daha anlamlı olacağı düşüncesindeyim.

Metin Önal Mengüşoğlu'nun hem kendisinden dinlediğim hem de oğlu Muhsin Önal'ın yazısını okuduğumda onun hayatı boyunca "veren el" olmayı ilke edindiğini gördüm. İstanbul'a öğrenci olarak geldiği zamanlardaki mücadelesini kendisinden dinledim ama Bursa'ya taşınıp ticarete atıldığı günden bu güne insanların yüreğine nasıl dokunduğuna yakından müşahit oldum.

Gerek İstanbul'da Hukuk Fakültesini bitirdikten sonra gerekse ticari hayatında hatırı sayılır zengin bir insan olması için önüne açılan kapıları bir bir kapatarak insan ve islam olma pusatını kuşanarak

mücadele etmesi gerektiğine inandığı bir hayatı seçmiştir.

Aynı çağda aynı şehirde yaşadığım sohbetlerinde bulunduğum ve düşünce dünyama ışık tutan Atasoy Müftüoğlu ile üç aşağı beş yukarı aynı düşünce ufuklarında fikir üreten Metin Önal Mengüşoğlu'nu hem kendini, hem çevresini hem de çocuklarını iyi yetiştiren örnek mütefekkirler arasında görüyorum.

Bir insan/şair/yazar/mütefekkirin fikir ve düşünceleri bir okur için elbette önemlidir. Bütün bunların yanı sıra bu insanların ürettikleri düşünce düşünceyi, fikir fikri, şiir şiiri, şair şairi aşilayarak kültür ve medeniyetimizin gelecek kuşaklara aktarılmasına katkı sağlar.

Metin Önal Mengüşoğlu için hazırladığımız bu özel sayı için nasıl bir yazı yazmam gerektiği üzerine kafa yordum fikir egzersizleri yaptım günlerce ama demek ki iş olacağına varıyor. Sonunda içimin sesini dinleyerek irticalen birşeyler yazmaya karar verdim ve inşallah bu yazı sonunda hem kendisi için hem de gelecek nesiller için gönle dokunur birşeyler söylemeye çalışırım.

Metin Önal Mengüşoğlu ile ilk tanışıklığımız "Ben Asyalı Bir Ozan" şiir kasetiyle oldu. Sonraki yıllarda ise *Kırağı* dergisi ile yakınlaştık, 2000'li yıllarda Bursa'da *Asya İpek* dükkânında bu tanışıklığı vicahiye çevirdik.

Öyle insanlar var ki yeryüzünde bir kez karşılaşırsınız kalbinizi kalbine yasladığınızda hissetmiş olduğunuz sıcaklığı devamlı kalbinizde hissedersiniz. Öyle insanlar da var ki yan yana olduğunuz halde aranızda aşılmaz bir buz dağı olur siz ne kadar da bu dağı eritmeye çalışsanız da eritemezsiniz. Aynı şehirde hatta aynı mekanlarda da bulunsanız aradığınız samimiyet ortamını bulamazsınız.

Hani "Mal da yalan mülk de yalan/ Var biraz da sen oyalan" demişler ya. İşte biz de sürgün geldiğimiz bu yurttan oyalanacak kadar oyalandık.

Hesap günü geldiğinde elette insan insandan sorulacak. Birbirlerini tanıyanların şahitliğine ihtiyaç duyulduğunda Metin Önal Mengüşoğlu için bana bir soru yöneltildiğinde "Ben ondan razıyım" diyeceğim. İnşallah kendisi de bize şahit olur.

Ömrünüz bereketli olsun ağabey, yazdıklarınızla geleceğin şair/yazarlarının fikirlerini aşilayarak hoş bir sadâ bırakasınız vesselam.

Bana Seni Sordular Baba

Bana seni sordular bugün. Ürktüm. Perdesiz bir pencereden, içine içine bakıyorlar insanın. Babasını soruyorlar. Ne cevap verilir, ne söylenir? Güneş mi? Sıcak mı? Yakın mı? Pamuk mu demeli? Yumuşak mı, merhamet mi...? Gözleri dolmaz mı insanın? Boğazında yumru yumru olur cevabı, burnunun direği sızlar hani! Hepsini öğrenecekler. Konuşursam bilecekler...

Bana seni sordular baba. Gökyüzünden, çiçeklerden, bahçelerden, kuşlardan, meltemlerden, şarkılardan, şiirlerden, hikâyelerden bahsedecektim. Hatırladım; yolu uzak ama cana yakın başka şehirlerde yavrusuz babaları, babasız yavruları; şu saydıklarımı evladına fısıldayamamış babaların, babasına “yağmur neden yağar?” diye soramamış yavruların omzumza yüklediği sorumluluğu...

Anlatmalıyım yine de. O sorumluluğa sahip çıkma serüveni ile kelimelerle nasıl dost olduğunu, sayfa sayfa, il il evimizden taşan sesleri, sesi duyanların koşarak yetişmesini, söz söyleme sanatını, kalemi kullanma ustalığını, hele de oturduğumuz yerden bizi yolu uzak, cana yakın diyarlara taşıyan kitaplarını...

Işığım... Babam... Kelimeleri çoğumuzdan iyi bilirsin. Elllerinde kahramanlara, öykülere, destanlara, şiirlere dönüştü nicesi. Şimdi tutmuş onlarla acemice oynamaya kalkıyor, hem de seni sana anlatmaya uğraşıyorum. Kelimeleri hepimizden çok sen tanırsın. Ellerimde can çekiştiklerini görüyorsun. Bir babanın ışığı nasıl anlatılır? Evladının benliğini ilmek ilmek bir araya getirişi nasıl tarif edilir, bilmiyorum?

Mini miniyken daha, dünyayı tecrübe edişini izledim hep. Kimi gün kapı aralarından taşıtığında, kimi gün odanın merkezinde yerimi alarak duyardım sesini. Yanımda değilken bile kelimelerle habersizce büyürdüm bilir misin? Şimdilerde hani, dünyayı parlak ekranlara hapsetmek niyetindeler. O parlak ekranın büyüünden beni kim korudu sanıyorsun! Bilsen ki nasıl mahirsin kelimelerle dünyamızı özgürleştirmede... Dışı parlatılmış, içi çirkin oyunları bir bir yakalamamanın heyecanıyla sana koşardım hemen ve “hayret, ben de aynı fikirdeyim” deyişin üzerine patlattığımız kahkahalardı dünya.

Sonra bir gün, *Torino Atı*yla karşılaştım. *Béla Tarr* konuştu benimle: “her neye dokundularsa ki her şeye dokundular, onu değersizleştirdiler”. Beynimden vuruldum. İçin için yandım. Sen öğretmedin mi, insanı en iyi tarif eden yaratıcısıdır! Yine öğretmedin mi ki, insan sorumludur; bahşedilen donanımını değdiği yeri güzelleştirerek kullanmaktan, yaptıklarından, yapmadıklarından hep sorumludur... ve neden hala *Béla Tarr* haklı, çok haklı?

Ağlıyorum babam. Haberim var tüm cevaplardan, ağlıyorum. Eksiğiz, bilemem sesimiz kime erer, neyi değiştirir? Elleriyle kendine cennetini kuracakken, cehennemde yaşamaya karar kılmış hemcinslerim adına utanç içindeyim. Bergman dünyayı utanç kurtaracak demiş, öyle mi? Utanç, en zor başa çıkabildiğim duygu. Ki utanmak kıymetlidir. Utancı insan üstünde bir erdem gibi taşırsa, nasıl kıymetlidir... Güzelleştirmek yerine çirkinleştirmeyi seçenler adına duyduğumuz bu utanç, kurtaracak mı bizi?

Soru çok, sorumluluk ağır, yolum sarp yokuştan geçiyor. Ama kararlıyım, umutluyum, seninleyim. Hak-batıl savaşında safımı belirlemeyi, kimlik inşa etmenin inceliklerini, karanlık dünya koridorlarında yolumu bulmayı senden öğrendim. Allah'ın lütfu bana seninle isabet etmiştir. Hamdolsun.

